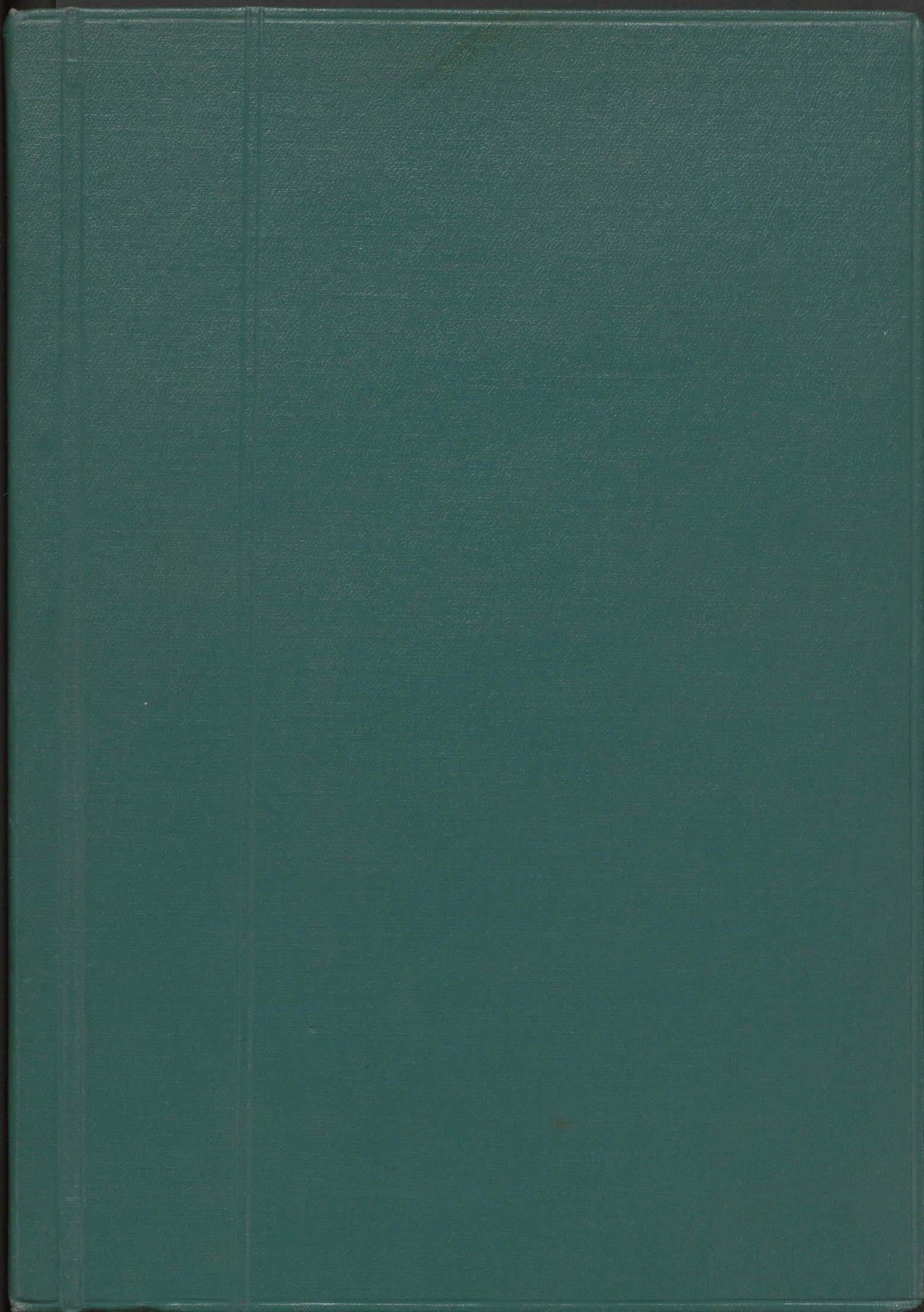

Auhinnatöö

TARTU RIIKLIK ÜLIKOO

ÜLDISE AJALOO KATEEDER

JAKOBIINIDE DIKTATUUR LAGUNEMISE JA
LANGUSE PERIOODIL. ROBESPIERRE'I
JAKOBIINIDE BLOKI SISEVÕITLUSES
(1793. A. SEPT. - 1794. A. JUULI)

DIPLOMITÖÖ

ANNE VASERIK

AJALOO OSAK. V KURSUS

JUHENDAJA: DOTS. J. MADISSON

TARTU 1961

Auhinnatöö

367 282

Auhinnatöö

TARTU RIIKLIK ÜLIKOO

ÜLDISE AJALOO KATEEDER

JAKOBIINIDE DIKTATUUR LAGUNEMISE JA
LANGUSE PERIOODIL. ROBESPIERRE 'I
OSA JAKOBIINIDE BLOKI SISEVÕITLUSES
(1793. A. SEPT. - 1794. A. JUULI)

AUHINNATÖÖ

ANNE VASERIK
AJALOO OSAK. V KURSUS

FRÜ õpetatud Nõukogu
koosoleku otsusega

JUHENDAJA: DOIS. J. MADISSON

28. aprillist 1961. a. on käesoleva võistlustöö
tunnustatud esimese auhinna väärtiseks

TARTU 1961

J. Maaras
Teaduslik sekretär

TARTU RIIGLIK ÜLIKOO

ÕLISE ALAJO KATEETER

JAKOBINIDE DIKTATUUR LAGUDEMISE JA
LANGUSE PERIOODI ROESPITSEIT
OSA JAKOBINIDE RIIGI SISEVÕITLUSE

(1795. A. SEPT. - A. 1801.)

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
347449

AKTIVITOO

ANNE JÄSELIK

ALAJOO OSAK V. 1801

Teil õpetatud kirjaga

koostanud õpetaja

õpetaja 1801. a. ja 1802. a. vahel

summeeritud arvused ja kirjalikud märkused

TARTU 1802

Tartu raamatukogu

Levin

⁴ В. И. Ленин. *Известия ЦК РКП(б)*. Труды, 21. ил. Тбилиси, 1953, кн. 194.

EESSÕNA

xiii sajandi Prantsese kodanlik revolutsioon onab hiiglasuurt ajaloolist tähtsust.

See on nimetatud Prantsese xiii sajandi kodanliku revolutsiooni suureks revolutsiooniks. Ta kirjutas: „Õstke See Prantsese revolutsioon. Teda ei nimetata ajata suureks. Oma elu heaks, mille jaoks ta töötas, kodanlike heaks, saatis ta uude nii palju, et uugu xix sajand, see sajand, mis andis tsivilisatsiooni ja kehtenud uugu inimkonnale, möödes Prantsese revolutsiooni tähe all. See sajand tegigi kõigi maailma nunnades nimelt seda, et viis läbi, teostas osade kaup, viis lõpetada, mille sajased suured prantsese revolutsionaarid kodanlike jaoks, mille huvide nad teenisid ...”¹

Oma objektisete ülesannete, oma siise ja oma resultaatide poolest oli see kodanlik revolutsioon. Ta andis peenustava hooke feodalisimile ning hävitas selle nii otsustavalt ja põhjalik-

¹ V. I. Lenin. Koolivälise haridustöö i üldseisemaaline kongress. kõne rahva pehmiseit vabaduse ja võrdseisema loomungitega. 19. mail. Teosed, 20. ud., Tallinn, 1954, lk. 342.

kult kui ühine teine kodanlik revolutsioon.

Engels nimetab Prantsuse revolutsiooni „kolmandaks kodanlike ülestõuseks, kuid esimeseks, mis endalt täielikult heitis religioosse vee ja milles võitles käis avalikult poliitilisel liinil. See oli samuti esimene ülestõus, kes võitles riiki lõpmis, ette võitleva poole, nimelt ahistumata, täieliku hävitamiseni ja teise, nimelt kodanlike, täieliku võiduni.“¹

Prantsuse revolutsiooni võib pidada klassikaliseks revolutsiooniks mitte üksnes sel põhjusel, et kodanlus oli sel ajal noor ja revolutsiooniline klass, vaid peamiselt sellepärast, et revolutsiooni teostasid rahvamassid, kes asetasid oma pitsevi kogu selle arengumärgile ja kes andsid talle hõlgava ulatuse ja järe, ilma milleta ei oleks ta võimalike olude täitma tema es seisvaid ränki ülesandeid. Prantsuse revolutsioon oli rahvarevolutsioon ja selles seisis tema jõud. Rahva loor asavõtt revolutsioonist, tema nangelaskus, tema julgus, tema initsiatiiv ja tema revolutsiooniline isiksusvõime niidestades revolutsioonile võide tema aremate naerlaste, sisemise ja välise kontrevolutsiooni üheksaümäse jõudude üle.²

Seem Prantsuse Revolutsioon kogu iga selline epohh, mil toimub vanade ühiskondlike seadete radikaalne hävitamine ning uute seind, tõstis esile tema plejaadi hõlgavaid talente. Revolutsiooni nõuevargatiste poelt lõhestatud maa köinidest

1 Ф. Дзерж. Парлемеуе сореаагуа ои умонне к кауе. К. Мопке и Ф. Дх. реве. Ууэпанне упарлемеуе к глеуа монах. м. II, Мопба, 1955, лк. 97.

2 Ф. Л. Мопфед. Мопинкере Робеспьерре. Мопинкере Робеспьерре. 1788-1794. Берлин, 1961, лк. 19.

asadest saadnud siiani tundmatud noored inimesed, kes lihtselt aja jooksul suundisid tähelepanu endile pöörama ning osutsid juba varsti ajaloosiste sündmuste keskpunkti seisaktes.

Suured revolutsioonilised juhid, väjapaistvad poliitimed, hülgavad väijuhid, anduvad keestühend ja viisakused — kui palju uusi nimesid peaaegu kõigil elisnundline ees aladelt kõi enda. ga naasa revolutsioon!

Kalitlemata ei oleud revolutsiooni osavõtjate ja selle tege-
laste ajalooline seatus ettesegune. Mõned nimesid, mis revolutsiooni aastatel nii heledalt säraasid ja näisid olevat esimese suuresjõugu tähed, tehnikused ja kunstused varsti ning neist on jäänud ajalekuu vaarumärgistat jälg.

Teised jätsid püsivama mälestuse, kuid nende vastu kummad nad niid oad kuvi professionaalsed ajaloolased. Ja ainult väga vähesed, kelle nimesid võib üles lugeda sõnmedel —, on kannatanud väga ajapiovi ja on alatiens tallitatud inimkonna mälestusse. Seude hulka kuulub ka Maximilien Robespierre'i nimi.¹

Robespierre'i kui väjapaistva isiksuse mõju Prantsesse nodauline revolutsiooni näigule on tänapäeval üldtunnustatud. Seda näitab kasuoi see hool ja austus, millega mamsistiline maailmavaatega teadlased kõigil maalidel valmistunud ette Robespierre'i 200. sünnipäeva tähistamiseks.

Kuna siiani oli prioriseet Robespierre'i muumise alal kuulunud prof. A. Mathiezi (1874-1932) poolt ajatud eili-

¹ A. L. Maupied. Maximilien Robespierre, m. 19 j.

selle teaduslikule eelingile - Société des études robespierristes -,
 siis Robespierre'i 200. juubeli peetud toimus selle eelingi
 initiaatoril 1958.a. suvel Berliinis rahvusvaheline teaduslik
 konverents, millest võtsid osa 22 teadlast 9 maalt. Samal
 aastal ilmus Leipzigi Karl Marxi nim. Ülikooli prof. H. Marxi
 toimetusel kogutud „Maximilien Robespierre. 1758-1794.“¹, mis
 teeb konverentsi materjalid kättesaadavaks ka laiemale lugeja-
 rühmale. Olimeetate kogutud ilmus redigeeritud kujul kirjuti
 kodestruktuuris.²

Juubeliga seoses anti nii nõuhoogude kui ka välismaa
 autorite poolt väga rida teoseid ja kirjutusi, mis on pühen-
 datud Robespierre'i mälestusele.

Lähesoleva töö ülesandeks on võimalikult piirides valgus-
 tada Robespierre'i kui Suure Praatsuse kodanliku revolutsio-
 näri väga paistava järelejäet. elu ja tegemist eel revolüt-
 siooni arenguetapil, järelejäetide diktatuuri perioodil, täpsemalt
 selle diktatuuri teisel, lühemal perioodil, mis lõpetas ajavah-
 minen 1793.a. septembrist kuni 1794.a. 27. juulini. Töö on
 pühendatud näidata järelejäetide bloki lõhenemist varemoleva
 frantsiisoonideks, nende frantsiisoonide teinimise põhjuse ja ot-
 siaselset baasi ning Robespierre'i võitlust järelejäetide bloki
 ideoloogilise pehmetuse ja monokliitsete väljaminekust.

Töö esineb veel teinegi probleem. See on poliitilise võitluse.

¹ Maximilien Robespierre. 1758-1794. Beiträge zum seinem 200. Geburtstag.
 Berlin, 1958.

² Maximilien Robespierre. 1758-1794. Berlin, 1961.

ga lahutamatuks seotud sotsiaalse liikumise probleem diktatuuri perioodil, kehtenud ühiskondlike seadete probleem, keda on ja tootmisvõimed sellises hääles, mis lõppkokkuvõttes määravad ära ka poliitilise võitluse eeldusena.

Töö autor ei ole endale seadnud ülesandeks valgustada ühiskondlikult ühe antiobspierrestliku loomise põhjusi ning iloomu ega D. tamidooi sündmusi.

Töö kirjutamisel on peetud maksimaalselt kasutada kättesaadavaid algmaterjalide publikatsioone, millest tähtsamad on Leningi poolt toimetatud Revolutsioonilise Valitsuse perioodi koguendi protokollide, dekreetide, Jaakobiinide klubi, koguendi konistide, Pariisi kommuni jt. ühiskondlike organisatsioonide dokumentide kogumik „Pebouroussounele upameemblo ko Jpansuun b Dnoxy koeberema;“¹ kogumik „Kokumunysuun u ganoogameemblole aumbe Dypsteyagrouse aoygapemb XVIII - XIX bb.“² leiduvad Paatsusmaa XVIII sajandi seadusandlised artiklid. Kirjavahetusest on kättesaadavad alused Landaueri „Tuessele o Jpansuugrou pebouroussu“ I, II,³ ja elichou poolt publitseeritud Maximilien ja Augustin Robespierre'i kirjavahetus.⁴

Paatsuse kodanlike revolutsiooni äldise võitluse alalt paistab silma oma „õidemeel kuu ka kirjanduse hoolika teud-

¹ Pebouroussounele upameemblo ko Jpansuun b Dnoxy koeberema. (1792-1794). Moskva, 1927.

² Kokumunysuun u ganoogameemblole aumbe Dypsteyagrouse aoygapemb XVIII - XIX bb. Moskva, 1957.

³ T. Langguyr. Tuessele o Jpansuugrou pebouroussu. I, II. Moskva, 1925.

⁴ Термича Робеспьера. Ленинград, 1920.

nise ning allinate lähimõeldud kasutamise poolt" ¹ A. Maupé-
di töö "Beimaa Prantsuse ja Saksamaa revolutsio-
oni" ² kera, mille seisundid Prantsuse kodanliku revolutsioo-
ni perioodiseerimisel ja Robespierre'i misisime osast on ka
rahvusvahelises elatuse tunnustuse leidnud. Sõnaga
autoritist väärivad esiletõstmeid Voljini ja Tarle saavutused
kapitaalse töö. Prantsuse ja Saksamaa revolutsioo-
1789 - 1794" ³ kirjutamisel. Siinastavat materjali võib leida ko-
danimest autoritist kõige suurema ajatundja A. Maupé'i aja-
loolise materialismi seisunditadele väga lähedastest tööst, mi-
tisea vaimsest Prantsuse revolutsiooni ajast. ⁴

Spetsiaalsete nimimuste kohta kirjutatud monograafiatel
on töö kirjutamisel kasutatud Sachsi "Pöörased" ⁵, Lukini
"Maximilien Robespierre'i" ⁶, Monossori tööd "Jakobiinide klubi
kohta" ⁷, Marovi "Robespierri ja Jacques-Doutin" ⁸, Dobro-
seltsi tööd "Tunnebor", Maupé'i tööd "Eluajaloo kohta
terroori perioodil" ⁹ jt.

Uusimaid seisundit tutvustavatest tööst on kasutatud
Prantsuse kaasajate ajaloost, Robespierri ja ühingu presi-
dentide Jules Lefebvre (1874-1953) ja Albert Soboul ning

¹ O. d. Baimmmeit. Изучение истории Франции средних веков и нового времени современными историками. Французский Экономический. 1958. Москва, 1959, м. 499.

² A. d. Maupé. Beimaa Prantsuse ja Saksamaa revolutsioo-
xviii kera. Москва, 1956.

³ Prantsuse ja Saksamaa revolutsioo 1789 - 1794. II - d. 1941.

⁴ A. Maupé. Prantsuse revolutsioo. II - d. m. I. 1925, m. II, 1929, m. III, 1930.

⁵ A. M. Zaxep. "Beimaa". Ленинград, 1930.

⁶ A. M. d. d. Максимilien Робеспьер. Избранные письма. м. I, II, 1960.

⁷ C. Monossor. Время по истории якобинского клуба. Москва.

⁸ M. Marov. Robespierri ja Jacques-Doutin. Maximilien Robespierre. 1788 - 1794. Berlin, 1958.

⁹ K. T. Dobroslodskii. Террор. Москва, 1949.

Gobouli ja Rudi eelseid artikleid.

Materjal on töös paigutatud järgmiselt:

Esimene, sissejuhataja peatükk annab ülevaate Prantsuse kodanlike revolutsiooni üldisest arengust kuni 1793.a. septembrini. Teises peatükis käsitletakse ühtse järeleöömisele bloki lõhenemist fraktsioonideks ning nende fraktsioonide sõltumatuks laasi. Kolmas peatükk püüab näidata Robespierre'i kui üheksa paistva kodanlik - demokraatliku revolutsionääri kujunemist järeleöömise jultivaks meheks, tema osa "pööraste", elustistide ja dantonistide peustamisel.

I peatükk

Prantsuse revolutsiooni üldine areng (1789.a. — 1793.a. sept.)

xviii sajandi lõpus olid Prantsusmaal näpserunud mõnede eeldused kodanikuks revolutsiooniks. Loolimata korporatiivse režiimi, sisetulede, maksude ja mõõdule ainevusest ning meele keskaja igandise taustavast mõjust, olid kaupandus ja tööstus nagu sajandi jooksul näidatud teinud suurt tõusu.

Elajanduse arengu intensiivsusest näitab reijakalt Louis xvi ajal pannud areu tähelepanuväärne tõus. Kapita- lid hakkasid nõudema autsarihingutuse - selistesse, nagu India kompanii, Teelerindlustekompanii jt.

Näidatamatuteks teinistajateks riinestest neijunisse võtta on ka elanikkonna väike kasv ja sellega kaasas väike järele- võija - ja maahindade kasvamine. Prantsusmaal elab 25 mil- joni inimest, millele on ületab kaheksandalt Inglismaa või Preisi elanike areu.¹

Kapitalistlike sehetel areng nõudis tungivalt sisetunde

¹ A. Lamberg. Tõrassõjaga rahvatõrassõja m. I. dokum. - lemmikpaga, 1925. lk. 22 j.

arandamist, see oli aga võimatu ilma fodaalse keenuisega hävitamiseta külas. Kapitalistliku tootmisviisi võidelpärasemist taustaval tegevat - fodaal-absoluteetlikku nõrda - võis hävitada ainult revolutsioon. Revolutsioonist oli eluliselt hirmutatud ligikaudu 99% Prantsesmaa elanikkonnast, kes moodustasid nn. valmenda seisuse. Kolmanda seisuse esikohal olid maaomajärgsed riiklikeses peitunud aga erinevad klassid ja grupid, kes vastasid oma aranduskäele ja sotsiaalselle seisundile erinevat kannatust fodaal-absoluteetlikku korra võltsimisel.¹

XVIII sajandi lõpu tehisnõuad, milles valitses aristokraatia, eeldasid terminit "kolmas seisus" alla esikohale sotsiaalselle kategooriate vahel ei saanud olla teavaid piirjooni.²

Kapitalistliku akumulatsiooni tagajärjel kujunenud riikide suurem osa keeles kodanlusele, kes pidasid suure selguse kui privilegieeritud seisused kaotatud ja alla käisid. Kodanluse, mille näht oli nõudunud raha, omandas samavõrdset na ideoloogilise valla. Liijamehed, kes olid esile kerkinud samast keskkonnast, tabasid järk-järgult aadli teenimisest. Need nad kirjutasid laiale publikule, kes neid loeb; nad on tabanud kodanluse maitse ja naitsesad - tema nõudmise. nende inimeste selg ei väsi väija naarmad vana korra ideesid ja esuvalt religioosi. "Revolutsioon toimis mõistatuses palju varem kui elus..." märgis J. Mathieu oma "Prantses

1 A. G. Charpentier. Великая Французская буржуазная революция. 1789-1794 гг. Великая история. т. II. Москва, 1959, стр. 17.

2 A. Соболев. Классы и массовая борьба во время Французской революции. Из истории Великой буржуазной революции 1789-1794 годов и революции 1848 года во Франции. Москва, 1960, стр. 36.

suure revolutsiooni "I osas." ¹

XVIII sajandi 80-ndatel aastail, kui järsult levunud fodaalühiskonna peamised vastused, vabadused Prantsusmaad veel 1784 - 1789. a. vabadus- ja tööstusliku kriisi ja 1789. a. riigirevolutsiooni. ²

Levinud talupoegade massid, kes olid vabadus- ja tööstusliku kapitalistliku destruktiivseid manufaktuuride või eelsoodjate, kaotades tööstusliku võtte oma sissetulekuna ning muutudes vabaduse või hukkamise. Tõlgitud ja hukkamise vastused ennustamata ulatuses; aruandele Pariisis moodustas töötute ja vabade arv vabanduse elavdamiseks. ³

Rahvaühendused hakkasid palju kuningriigi provintse. Mõistatused talupojad lammutasid riigivõimu, vabapöörde suuna. Mõistatus riigi madala ehk. vaba öeldi, "vaba" heina eest.

Enam mõistatuses privileegideid seistes vastu ei saanud vabaduse läbi tema rahvaühenduste tõlgete. Tõlge Jenaal. staalide vabandusest arutas rahvas seegi loote. Tõlkes-rahvadused linnades hakkasid üha suuremal määral läbi põime- ma vabaduse poole julitava poliitilise mõistusega. Tõlkest ja plebeiliste masside vabandused amandades tõlkest, vabandused revolutsioonilise tõlkest. Tõlkest rahvaühendused tõlkest 1789. a. Pariisis, Grenoble'is, Besanconis. Mõistatus St.-Dutaine'i tõlkest Pariisis 1789. a. aprilli lõpus vabandus ühe vabanduse vabanduse vabandega.

¹ Mathiez, I, lk. 25.

² Idem, lk. 50 j.

³ Boudier, lk. 18.

Ülestõues Saint-Julien'i esinemas jätki kaasaegsetele sõjama-
mele - ta näitas kui võigelt võib tõestada asjata kaine,
millest mõistmatut jõude ta endas sajab. ¹

Talupoegade ja plebeiliste elementide rahutuste kaine kuu või-
mas tões hirmutas, et alamühid - mõjoniid eksplaatseeritavad talu-
põjad, linna väimeodanlus, väsitöölised, ajajõu väärast tööst
ja äärmisest aulestseest veeetatud töölnid ja linnaeluriskte, -
ei talu enam elada vanaviisi. Samal ajal ei saanud na
alamühid valitseda vanaviisi.

Tuul finantsuuis ja väginassa paanid sundisid monar-
hiat otsima uusi vahendeid uueist vägjaarelemiseks. Iga-
nüksed loetust kides Generaalstaadide nõukundsumise nõue, mis
ei olnud koos olnud enam 175 aastat.

Nastepidiiselt õnnelma otusele ei loonud Seade Gene-
aalstaadide nõukundsumisest väimeile alamemid, kuid ajatel
poliitilise atmosfääri velgi keememaks. 1789. a. meadels oli
ühisuond liuest liikumiseist haaratud kogu Prantsusmaa. ²

Generaalstaadid alustasid oma istungeid Versailles's 5. mail
1789. a. 17. juunil keelutas keemanda seisese deputaatide
kogu end 400 häällega 90 vastu Rahvusuogeks. 20. juunil, kui
Rahvusuogu kides oma koosoleku reemid seletama, seemides
ta Palimänge saali, kus iidse väimeuse staadil auli seema-
ku saue „mittel laiali minna Seie keie keestiteksioon on väjja
töötatud ja minitatud.“ ³

¹ Beschreuer u. Empfind. Nr. 18 ff.

² Leathier, I, Nr. 45.

³ Idem, Nr. 61 ff.

1. juulil kuulutas Rahvusnõugete end Isikavaks koogus - prantsuse rahva kõrgeimaks seadusandlikuks organiks. Ühikonna ettevalmistused teostatud jõe abil koogu laiali ajada aia viimendatud absoluutismi laugemist.

Revolutsiooni algas 14. juulil 1789.a. rahvamariide võidava eilestõusega - Bastille' vallutamiseega, millele au- luga seemisti meeningas järeleandmisele tule - Isikava ko- gu tunnustamisele. Fautiliselt läis võim suunodanuse nätle, kes domineeris eilestõuse päevil loodud linna ama- valitsuse organis - munitsipaliteedis. Kodanlus oli sel peri- oodil revolutsiooniliseks klassiks, kes oma klassi ideaalide teostumise heges nõnnulangevaks koogu prantsuse rahva, isegi koogu inimkonna huvidega. Koostati ja prantsuse kodanluse poolt Prantsuse revolutsiooni tähtsaim dokument „Inimese ja kodaniku õiguste deklaratsioon.“¹

Koogu 1789.a. juuli, augusti ja septembrikuu jooksul toimunud Prantsusmaa kõige erinevamate provintides talu- poegade formilised näpjaarstumised. Talupoegade eilestõusest olid peamiselt suunatud nüll mõisnike ja fodaal- abso- lutistliku koria vastu, kuid nad seendased „suure hei- me“, nagu siis nägiti, mitte üksnes mõisnikes ja „hiin- nistides, vaid ka kodanluses, kes tundis valutust oma peentumate omandi pärast. Võimsad talupoegade eile- stõused etendased fodaal- absoluutistliku koria muutamisel ja 14. juuli võitluse viindustamisel otsustavat osa.“²

¹ Zacherovam. aumee, lk. 250 ff.

² Mauppeg, lk. 82 ff.

Talupoegade rahulised sündised suunodanult asema, revolutsiooni põlvkõsimise - agraarkõsimise - lahendamisele. Isutava kogu otsustes 4.-11. aug. 1928. aastal kehtetati nill fodaalne uord täielineult hävitatus, nield talupoeg nõis rabadeda fodaalsest võltuusest vaid näijaoste teel; kasuta kaotati ainult nr. isiklineud uohus- lused ja uirinekümmis. ¹

Järgmiseks Isutava kogu sammuks oli 26. augustil Suimese ja uodaniku õiguste dularatsiooni vastuvõtmine, mis piiridis anda lõplikeud ja täpsed formuleeringud inimese ja uodaniku „loomulike, pühade ja uõnrandamatute“ õiguste kohta. ²

Täielineus vastuolus „Dularatsiooni“ näjaneuhtatud uõrdsele printsiibilega oli nill püüa pärast uaste võltud uus seadus - uodaniku juotamise uolta ualimisõiguse saamiseus uarandusline uensele alusel antiuiseus ja passioiseus, nilllega uodanikus piiridis seaduspäraatada oma eileu uõimeu ning jätta töötavad massid poliitiliselt õigu- setuise. ³

Uuel keijunamalt ismies Isutava kogu seaduste klasse. iseloom tööuiseadusandluses, nimeet Le'Chapelier' seaduses, „... mis nimeu - politseiline abinõudega seues kapitali ja töö uahelise koonuentsuõitluse kapitalile uoliraise piiri- desse...“ ⁴, nagu seda iseloomustas klasse. õimetatud

¹ Zaukrogam. annu, lk. 225 jj.

² Idem, lk. 250 jj.

³ Klappfreg, lk. 94.

⁴ K. klasse. kapital. I ud. Tallinn, 1953, lk. 644.

seadus keelas töölistel ehitada liitumaks või muuks as-
ootrialsisoonideks, keelas streigid ja kehtestas rasked karistused
seaduse rikkumise eest.¹

1791. a. konstitutsiooni nägijate töödele ja Prantsus-
maa kehtetanud konstitutsioonilisele monarhiale jätkis
aga kontrevolutsioonile millalgi lähedal võimalused
fodaal-absolutistliku korda taastamiseks, millest rea-
liseerimiskatsed lõppesid juba kiige peatselt - 21. juunil
1791. aastal kuningaga ja kuninganna põgenemisvõltses
- nn. Aarene'i viisi ajal.

Õnustava võidu saavutamiseks alandul välismaise
kontrevolutsiooni üle tuli kõigepealt arendada sise-
mise kontrevolutsiooni ja selle alikatega. Feileries'
kuningalossi vallutamise 10. augustil 1792. a. ja sellega
naasne 1000-aastase monarhia ninemapehkimise lähestas
Prantsuse kodanliku revolutsiooni jõudumit lunde perioodi.
Monarhia kehtatamise vahetus resultaadiks oli õnustar
murrang sõjategevuse käigus, mida moodis revolutsiooni-
lise Prantsusmaa esimene hilgus võit Aalmy lahingus.
ja uus agrariseadusandlus, mis osaliselt raheldas talu-
pöögade nõudmised, millel niid adas võimalus osa võtta
noogumona ja emigrantidelt konfiskeeritud maade jaota-
misest.²

20. Septembril 1792. a. oma tööd alustanud Rahvusliku

¹ Zauchoham. annal, lk. 242.

² Zauchoham. annal, lk. 257 jj.

Konveendi esimestes artiklides olid demeedid monarhia kuulutamisest¹ ja vabariigi väljakuulutamisest.² Samast päevast alates muutus konvent kahe kodanliku partei - Girondiinide ja jakobiinide vahelise võitluse areeniks.

Kaotatud Belgias ja Rhini ääres, Dumourier' meenide ning Oudiné kontrrevolutsioonilise mäss muutred Girondi ja läde vahelise võitluse äärmiselt pingaas. Girondiinid, kes üldjuhul olid sõja valla päästnud, osutred aga juba varsti võimetus organiseerima rahvuslikku kaitses.³

Ühendaava hädakuu momendil olid jakobiinid äärmused, kes suutsid esese peale võtta vabariigi kaitsmist. 10. märtsil moodustati Danton'i ettepanemul Envorraline Tõukonad võitluseks kontrrevolutsiooniga (hüüm - Revolutsioonilise Tõukonad)⁴. 25. märtsil avaldas konvent demeedi üldise Julgeoleku ja Ühisvõimelise Päästenomille moodustamise kohta.⁵ Üimase sõmapaistomane tegelaseks sai Danton - äärmse montanjaaridest, kes osnas lida, ehkist kuult Girondiinidega.

5. aprillil tegid jakobiinid oma poolhoidjatele ühinguks ettepaneku ositada konveendile petitsioon nõudmirega uudelt rahvasaadikutelt, konveendi liikmetelt, kes on oma valijaid arstnud, volitused ära võtta ja nad tagasi kutsuda.⁶

Tagasikutsutamise idee ei olnud uudisus - selline oli olnud sanktlotide seisusohk alvsa Suveräniteedist juba varem.

1 Zacherogam. annu, lk. 283.

2 Ibidem.

3 Mandppeg, lk. 182.

4 Zacherogam. annu, lk. 304 jj.

5 Idem, lk. 313.

6 Feb. upabemeusumbo, lk. 395.

1793. a. moodel avaldasid järelikumid ja kannulolid koguendile tervet väeaspoelt, nõudes sellelt rahvusliku ja revolutsioonilise uatse poliitilist teostamist. Selle koalitsiooni juhiks oli nähtumata Robespierre. Robespierre oli nagu rahelaliku kannulolide elava jõe ja selle kodanuse grupi vahel, kes otsustas revolutsiooni edasi viia kuni lõpuni.¹

Lõpetati rahvusliku uatse viisimusega muutus sel ajal eiti autuadseus veel tootlesviisimuse. Elumalideuse ja spem-latsiooni uatse leavdasid klassivõitlust, vajetades talke riinaste ja vaeste vahelise võitluse pitseni. Kannulolide sel-mis oled kõik riinad, vahet legemata aistumata ja no-danuse vahel, rahvaavandused, revolutsiooni vauand.²

En õige, et proletariaadil ja kodanuse hulka mitte-nuuluvail liinavalva võitlidel uatse ei olnud veel kodan-luse huvidest erinevaid huve, või nad ei moodustanud veel tseisistalt arenenud klassi või klasside osi. Seepä-rast, kes nad kodanuse vastu väija astused, nagu väi-tus 1793. ja 1794. a. Prantsusmaal, seal võitlused nad ainult kodanuse huvid teostamise eest, kuigi mitte no-danusele viisil.³

Kuid revolutsiooni väigas, klassivastuolude ja klassi-võitluse seivemise väigas, kannavad prantsuse töölistel ja näsitöolistel ilunema juba mõningad spetsiifilised

1 J. Coşyut. Počecnoep ee kapognoe glasseemee b 1793-1794 noqax. Uz nemopeni Beemnoe dypologagimoi pehouoymu 1789-1794 noqob u pehouoymu 1848 noqa bo Spansum. Moenba, 1960, lk. 138.

2 Bourne u Stapul, lk. 297 jj.

3 K. Marx. kodanuse ja kontrevolutsioon. Karl Marx ja Friedrich Engels. Valitud teosed kahes köites. Ind. Tallinn, 1957, lk. 47.

huvid, mille olemasolekut ei või väita enne 1702. aastat, olid peaaegu kõik need niivõrd looja, kui võrd tarbija huvid.¹

Kuid isegi sellise kujuline tööliste ja käsitöölise äärmise leidis ^{rõõgenduse} (Suure Prantsuse kodanliku revolutsiooni poliitilise liikumise kõige vasempoolsema vooluna, mille esindajaid ja eiti peamehi Jacques Rouss'd, Carlet'd ja Leclerc'i kodanliku historiograafia nimetab „ensaltemistud“, „sotsialistliku revolutsiooni“ jutlustajaks ning eiti suure rahuldustundega „pööraste“).²

„Kõnetusega „enagés“ ei ole mitte mõeldud mingit prantsuse sotsialistide hulgas, vaid ehit kullaltki täpselt püüdnud grupp sotsialistide juhtide hulgas,“³ kvalifitseeris selle väidelda küsimust näejapaistva kaas. aegne Lõuna ajalooslane W. Ilarow. „Pööraste“ ei saa, isegi mitte tagantjärele, nagu järele, nimetada pööraste.“⁴

Siiski oleks sel juhul asjata väita „pööraste“ juures klassiteadlikku suhtumist asjasse. Ka „pööraste“ tähtsamad juhid ise ei annunud selget ettekuulust, millele klassi huvi nad täpselt näendavad.⁵

Ei või arvata, nagu oleksid „pööraste“ olnud rogu hinnatavate huvide näjendajad, mida nad subjektiivselt,

¹ Zaxep, lk. 23.

² Бездомная утопия в 17-м столетии по каменному бревну социализма, или психологическое изображение дилетанта-революционера. Мемуары бродячего философа. Французская революция 1789-1795. Москва, 1903, lk. 181.

³ Ilarow, lk. 166.

⁴ Idem, lk. 170.

⁵ Zaxep, lk. 24.

ja teatud määral ka objektiivselt, olid, kuna mõned nende nõudmised kajastasid tõepoolest nagu selle meeste peetlusi, neid ei olnud olnud veel seisni pidada Prantsuse kodanliku revolutsiooni aegsete tööliste ja käsitöölise esindajateks. ¹

Peepärast võib „pööraste“ liikumise peetluseks lugeda kiiresti seaduspäraselt nähtuseks üldise organisatsiooniliste vormide peetluse. Kuna mõistuses ühiskondlike ja hõlpsa ka mõtlemise vastu, oli nende nähtuses paljud Prantsuse massiorganisatsioonid, nagu seitsmiste üldkoosolekud, Peapüüdnopi palee klubis aeg-ajalt toimuvad seitsmiste esindajate koosolekud, millest tähtsuse eiti 31. mai - 2. juuni ülestõuse ettevalmistamisel on väljaspool nähtust; hordijeni ja Revolutsiooniliste naisvabariiklaste klubi ja neel teisi vajaduse korral võnnu ühtsetud ajutiste organisatsioonide koosolekuid. Organisatsiooni peetlusele ei olnud seetõttu tase teha ka liikumise juhtide üldise ja kompaktse grupi olemasolu, neid midagi niisugust segelikest olemas ei olnud, kuna liikumise juhtid, vaatamata nende ühislikele seisukohtadele, tegutsesid iseseisvalt. ²

Ühiste seisukohtade olemasolu näitab üldiselt lähem teetõrime juhtide taktinaga liikumise vahel perioodil. „Pööraste“ taktikas toimunud järser suunamuutuse põhjal 1799. a. septembris, võib nende tegemise joutada vas-

¹ Gasep, lk. 25.

² Idem, lk. 25 j.

tavaliselt sellele nähte perioodi.

Esimisel perioodil (1792 a. lõpetust kuni 1793 a. sept.) on „pööraste“ peamiseks koosseisiks – terror, mis poliitilisel kui ka majanduslikul alal. See oli periood, mil „pöörased“ tõendasid montanjuani otsustavale võitlusele revolutsiooni süvenemist kaitvate žirondiinidega ja mil „pöörased“ näitleid ainult subjektivselt, vaid ka objektivselt asetsesid Prantsuse riigisõuna kõige vasempoolsemal tiival, küttes sellesse montanjuanidega, Robespierre'i ja Dantat'ga.¹

Jahoküübid, püüdes saada teatavat „pöörastelt“ oma võitluses žirondiinide vastu, – nõustesid 4. mail 1793 a. dekreediga sisse viima kindlad hinnad riigile noogu Prantsusmaal, mis esimene maksimumiga.²

Giakoni uueks olewat saakumel paraja aja ametiõigdamiseks montanjuanidega ning alustas Riigisõuduskam. paariat Dantat' vastu, kuid Dantat, mõistetes tihedalt 226 häälga 93 hääl vastu (47 erapooletat) õigeks, muutus peale seda triumfi veelgi populaarsemaks ja veelgi ohtlikumaks kui kunagi varem.³

Aprilli lõpul loob Robespierre – esialgu Jahoküübidle ühesis, seejärel konvendis, etl oma ühikute deklaratsiooniprojekti, mis allutas omandi riigisõuna huvidele ning ühikustas teoreetiliselt „pööraste“ mõningaid nõudmisi majanduslikul alal.⁴

¹ Bassep, lk. 27 jj.

² Bassepogam. annal, lk. 317.

³ Dantat, II, lk. 192 jj.

⁴ Pib. npsabumees emho, lk. 442 jj.

Kuna 10. augusti 1792.a. rahvailestõuse rahendituse jultijaus, poliitiliste organisatsioonide ja inimestate - jao-
keinde - montajaaride nõual, oli oened kommune, seis
ka peale eilestõuse võitu esimes kolmanda võimeorga-
nina just see sama, revolutsioonilisel rahval loetud
Kommune. Kommune laendas oma noossise, lõi ko-
mitteid septsioonidesse ja moodas oma organisatsioonis seli-
suid nägäpaistvaid jaokeinde julte nagu Robespierre,
llarat, Chaumette ja Pache. Robespierre ja llarat olid
Kommune tunnustatud juhid.¹

18. mail moodustasid žirondiinid 12-mehe komisjo-
ni, mis kavatses hakata järele uurima Pariisi kommune
tegevust, keid mille želiseus eesmärgis oli Pariisi revolüt-
siooniliste organisatsioonide peustamine.² Komisjoni ari-
teis Libert'e, Dohseni, Barlet' jt. patriote.³

Robespierre, kes alati oli vastineusega sehtunud rahva-
esindajate peentemaise ainekumisse, keetus 16. mai õhtul
jaokeindele keelis rahvast eilestõusul. Järgmisel päeval,
24. mail astus ellägi žese Hamme. llarat nõudis kon-
vendis 12-mehe komisjoni „kei vabaduse vaenlaste“ ära-
haotamist. lläe energilist nägäastumist loetased rohkear-
velised delegatsioonid.⁴

Žirondid jätkas vastupanu. Samal ajal hakkasid
Pariisi septsioonid organiseerima eilestõuse.

¹ Mauppeg, lk. 161.

² Idem, lk. 185.

³ Maathier, II, lk. 199.

⁴ Idem, lk. 200.

Ülestõus algas 31. mail ja toimus paljase ülestõuse-
nomide peletamisel. Kõrvalt Gendarmid Kommuni ja Reutsi-
oonide delegatsioonid, kes võidsid 22 Zirondeini arreteer-
mist, revolutsioonilise aume loomist, kontrevolutsioonilise
määrse linvideerimist lõunas ja kindla väljakinnaga - 3. sord
1. aela eest - oiseseimist. ¹

2. juunil suurendus 80 000-lise relvastatud äärmis rahvus-
nõuadi komandõri Stanist' peletamisel Teileries' lossi
juurde ja püüas selle ämber. Girondi'il teeli alistuda. ²

" Zirondeinid olid ise siiski oma kaotuses. Nalga
päästunud välisrõõja, ei teetunud nad kaotada võitu
ega vahet; siiski distades kuningat ja võttes vabanikke,
ei mõeldanud nad võrvaldada monarhi ega võtja kuu-
lutada vabanikke; nad kõikesid kõigil otsustavatel mo-
mentidel..." ³ nii iseloomustab A. Clathier Zirondeine oma
„Prantsuse revolutsiooni" II köite lõpus.

Zirondeinid, kes olid oma ajasoolise osa revolutsioo-
ni arendamises täitnud ega olnud võimelised samme
pidama rahva revolutsioonilise entusiasmi tõusuga, muu-
tused paratamatult kontrevolutsiooni ja rahvessünnu
aetmise tööriistadeks. Kas Zirondeinid ise olid suure
Prantsuse revolutsiooni aetjad? „Ei. Keid nad olid selle
ebajõu järele, nõrkused, oportunistlikud vaitsjad." ⁴

¹ Mandppeg, lk. 186.

² Clathier, II, lk. 204 jj.

³ Idem, lk. 205.

⁴ V. I. Lenin. Otsoborõdenetoid ja meesiskralased, monarhistid ja ziron-
distid. Teosed, 8. ud. Tallinn, 1952, lk. 196.

13. juunil saabusid teated mässest Normandias. Lõundlised õhtused kontrevolutsioonilised mässed Bordeaux¹, Aire'i, Finistere'i ja Calvados'i departemangud. Mägi kül-
lel kaubus mässelaine ühest departemangust teise, haara-
tes Lääre, - Lõuna ja Edela - Prantsusmaa. Juuni kesk-
paigus oli 83 departemangust laaritud mässel 60.²

Jarvikuudele oli selgeus saanud, et revolutsiooni
päästmiseks on hädavajalik etendada laiad salvas-
sid varitusega, tehes neile järeleandmisi. Nel nädalil võe-
ti vastu kolm tähtsat seadust:

Esitus — 3. juuni seadus emigrantide varanduste
müügi viiride kohta. Need varandused jaotati väin-
teks osadeks, kusjuures rühmatel ostjatele tehti võimali-
kuse maaus lähtelga pinnudada 10 aastani;²

Teine — 10. juuni seadus, mis reguleeris uugurama
varanduste jaotamist. Jaotus pidi läbi viidama mõrdes-
se printsiipi järgi. See seadus andis talupoegadele üll 8 mil-
joni teine maa, väärtusega ümri 600 miljoniit livre'i;³

kolmandas — 17. juuni seadus fodaalvõra lõplikuks
ja lõplikuks naotamiseks. Seaduse järgi uuendatud talupoja
nohestused fodaali vastu lõplikult ja tasuta hävitamise-
le — kõik fodaalsete õiguslega seotud protsessid lõpetati,
fodaalid antud uuendatud põletamisel, nende hoidmise eest
ahvandas Seuniföö.⁴

¹ Mandppeg, lk. 188 jj.

² Pub. upokume etcmbo, lk. 242 jj.; Malthier, III, lk. 18.

³ Zauotogam. aume, lk. 344 jj.; Malthier, III, lk. 18.

⁴ Zauotogam. aume, lk. 344; Malthier, III, lk. 18.

Seda, mida ei suudnud teha tsaariga Seadusand-
lik koogu ja Zimondiinleri konvent neja revolutsioonisaasta
vältel, seda, mille eest talupojad olid võidelnud sajandeid,
nüüsid järeleandlusi ette juba oma võimuloleku esimesel näl-
keel. Järeleandlusi agraar-seadusandlusest iseloomustab "töe-
liselt revolutsiooniline arvestatavamine iganevud foda-
lismiga, koogu maa elimineerimine, ja sejuures tööliste revolutsioo-
nilis-demokraatliku võitluse, otsustavuse, energia ja eelse-
salgumise, kõrgemale tootmise viisile, vabale talupojale
maavaldusele ...".¹

Järeleandlusi pealtingijoon viidi lõpule ja krooniti
oma aja demokraatlikuma konstitutsiooni viituse. Läbi
imbeennud Rousseau'ideedest ning tolle aja kodanliku demo-
kraatide ausameelsusest pöördlustest vahendada kõige laiemat
poliitilist vabadust, kirjutas 1793.a. konstitutsioon endast
progressi, võrreldes 1791.a. tsarseliku konstitutsiooniga.
Lohespierre'i poolt kirjutatud uus Suurte ja kodaniku
õiguste deklaratsioon kuulutas "ühiskonna esmäärkide eelise
õue." Deklaratsioon tunnistas "inimese loomulike ja
määrandamatuid õigusi" vabaduse, võrdsuse, julgoleku
ja omandi. Isikuvabadus, eesetunnistuse vabadus, seades-
andliku initsiatiivi vabadus, trüki vabadus, vabadus petitsioo-
nide esitamiseks, õigus tööle ja ühiskondliku toetus töövõime-
tutele, õigus haigusele, õigus osutada rõhumisele vastu-
panu, õigus ülestõusele, "kei valitsev riik rahva õigusi" —

¹ V. I. Lenin. Ähvardav katastroof ja kuidas selle vastu võidelda.
Teosed, 25. kd. Tallinn, 1954, lk. 336 jj.

sellised olid Deklaratsioonid ja konstitutsioonid väljenda-
 tud demokraatlikud vabadused. Konstitutsioon näitas
 ära vahetumelised vahendid ja kehtestas häälteenuse ab-
 soluutse enamuse ja otsese ning üldise hääle andmise
 printsiibi järele.¹

6. aprillil 1793.a., peale Demourier' astumist loodeti
 Päästenomitee Dantoniga seotud parajasti juba varsti
 oma režiimilese päästa isamaad välis- ja sisevaenlaste kogu-
 revolutsiooniliste vallaküttungide eest. 13. juunil oma ühtsel
 istungi ajal said komitee liikmed teate llarat' kapnisest
 rojalisti Charlotte Corday' poolt. llarat oli lihtsahva hel-
 gas olnud väga populaarne - tema mõrvamine kehtes Pa-
 riisi elanikkonnas esile viha ja kurbuse. 16. juunil korral-
 daski konvent ja kümmed tuhandet saunilõikid „rahva söp-
 ra“ tema reimasel teenusel.² Samal päeval tapeti Dyonis-
 ziondiinide ja rojalistide vandenõu tehesena Dyonis-
 joniinide juht, saunilõikide ja kehvikeste kaitsja Chalier.³
 Need mõrvenatööd muutisid karmideks argumentideks
 nende järelejäetud, kes juba varem olid nõudnud terrori
 rakendamist kogu revolutsionääride vastu.

25. juunil palus Päästenomitee Robespierre'i osa
 võtta komitee loost. Elone päeva pärast teatas Robes-
 pierre, et ta nõtab selle kehtse vastu „vastu oma tahtmist“.
 Robespierre'i astumise Päästenomiteesse aras lüües ajastu.

¹ Zacherogam. annu, lk. 330 jj.

² Chathier, lk. 22 jj.

Robespierre andis Päästekomiteale mittele üheses oma
hammused isiklikeks omadused, oma riiklavereliseks ja
melhuse, terava lähinägelikkuse, kindlata nõuande, sil-
mapaistvad organisatsioonivõimed ja täieliku nasepöördama-
tuse, nael ka midagi meened, veel palju hinnatavamad,
— oma suure populaarseuse kannilottide hulgas. ¹

Kes Päästekomiteale pidi Nabaniigi päästmiseks iga
hinna eest kindlustama murrangu sõjaväikes. Doutsreoo-
letsiooni teugis peale nõinjal: koalitsiooniväed teugisid
edasi, langes ellains, tuli maha jätta Balancienues, meesti
ähoandas oht Pariisi. Vendée mässajad andsid tuguvaid
hoopi Nabaniigi vägedele. ² Genuord oli kriitilisem veel
selle tõtte, et linna näsitöölisel, revolutsiooni parim
teugi, hakkasid ilmutama väsimust ja rahulolematust.
Juuli lõpul sõimused plaalegu nõigis linnades töised
näijaastemised väija puhul. „Pöörased“ tundes, et on
kõõmed nende tund, ohtasid edelst rahulolematust Belgii.

Rahvamasside misal nõudmisel nõttes kourant Pääs-
tekomitee ettepanekul lõpuks, 23. augustil vastu tähesa
deuedi eildisest maaväitset. „Alates näesolevast
ajast muu vaenlase väijaajamisele Nabaniigi territooriumilt
peavad kõik prantslased olema päoivas väemisolemus tee-
nistuses armee“ — muudatas deuedi 1. paragrahv. ³

Nabaniik, Barère'i väijenduse järgi, muutus nüüd

¹ Mathiez, III, lk. 31.

² Claudppeg, lk. 198.

³ Zharovogam. annal, lk. 352 jj.

eetiks suureks eimberpüüatud linnaks, hüglastlikeks sõja-
laagriteks.

Selles eimberpüüatud sõjalaagris ei valitsenud naugeltui
täiuslik üksus ja nooskõla. Jaoühuste valitsusel ei olnud
ega saanudki olla ühtset ja järgendlat poliitilist joost - nuge-
tades endast klassilises suhtes väga erinevate blokkide, pargeldas
jaoühuste valitsus ka oma poliitikas nende erinevate ehisuud-
like gruppide huvide vastuhulki. See poliitika oli juba oma
olemuselt vastuhuliline, mille tulemusena olid saadud võimusi-
sed ja poliitilise kursi muutused, saageli ka paigude poliitiliste
liinide paralleelne eiskemine. Sõltumalt sellest aga järgnes
peatumus.

Prantsuse revolutsiooni üldine areng, tema tähtsamad
etapid pargeldusid ilmekalt poliitiliste ühikute elus. Eriti iseloo-
muline selles suhtes on Jaoühuste ühik revolutsiooni. Jaoühusi-
de ühik eiskajaks oli Bretagne'i ühik, mis tekkis juba 1789.a.
peale Jannastaatide asumist Versailles's. Bretagne'i deputaati-
dega ühtesid varsti nõmenda seisuse teisid saadikud nagu
Mirabeau, Barnave, Robespierre jt.

Asutata hõgu asumisega Pariisi uolis üle ka Bretagne'i
ühik, mille liikmed rajasid 1789.a. uue ühingu, ühik, mille
ametlikuks nimetus oli Konstitutsiooni sõnad eiking, kuid mida
juba revolutsiooni esimestel aastatel nimetati Jaoühuste ühikuks
nõha järgi, mille toimused ühik noosolevad: see oli jaoühustest
munkadile meelunud ühik saamatenuku.¹

¹ Boujane u Napul, lk. 84.

II peatükk

Jakobiinide bloki lõhenemine fraktsioonideks

Jakobiinide diktatuuri sègavalt progressiivset tähendust on marksismi klassinud alati esile tõstnud. Oli ju jakobiinide diktatuur see, mis viis kodanliku revolutsiooni lõpuni.

Lenin nägi jakobiinide tegemist kahest aspektist. Ühest küljest olid nad kõige järgemöödumad võitlejad feodalismi hävitamise ja Prantsusmaa demokraatliku ümberkorraldamise eest. Teine tegur ja maailmavaade, olenevalt ajaloolistest tingimustest, olid kahtlemata püüed, need teadused, revolutsiooni kõige rasumal etapil tähendas nende poliitiline enda ümber kogu prantsuse rahva.

"Tõeliste jakobiinide, 1793. aasta jakobiinide ajalooline suurus seisis selles, et nad olid „jakobiinid rahvaga“, rahva revolutsioonilise enamusena, oma aja revolutsiooniliste esindajate klassidega.”¹ Selles peitus nende jõud. Nimelt siis

¹ V. I. Lenin. Kontrevolutsioon asus pealtnägemisel. Teosed, vol. 24., Tallinn, 1954, lk. 493 jj.

oligi nende direktor "ühiskonna alamliikide direktor".
 Kuigi nende lüh massidega ei võinud baseruda niidale
 alusele. Jätkuised ei olud võimelised nägema naugemale
 oma kodanlast sümboolist, ei olud võimelised endale
 ette kujutama ühiskonda ilma erasanduseta. Püüdes ar-
 vestada linna plebeide ja küla elanike huvideid, võisid
 nad vaid ajutiselt "... ühiskonna individuaalidele, anelli-
 da selle sama (kodanlane - A.B.) ühiskonna elavalduse..."¹

Järelikult jäid jätkuised isegi neil momentidel, mil nad
 väljendasid plebeiliste masside tahet ja püüdlusi, innagi
 vaid kodanlikes revolutsionäärideks.

Rahvaliidumise hoogne tõus 1793. aastal tegi võima-
 likuks Revolutsioonilise valitsemise uhitistamise. Rahvaliidumi-
 ne, andes oma paarse kodanlike revolutsiooni võidukäi-
 gu heaks, oli järelikult selline jõud, mis kindlustas võidud
 välise ja sisemise kontrevolutsiooni eel. Kuigi selle liikumise
 liinisaamine oli lõppkokkuvõttes juba otsustatud ja
 seda juht liikumise enda sisemiste vastuolude tõttu.²

Revolutsioonilise valitsemise teeb noogu II aasta vältel se-
 ai jõepingetuse, et ületada vastuolude varjatud kodan-
 like klasside ja rahvamasside vahel, et lepitada ama-
 vahel jätkuised ja kannilist. Jätkuised, mis lahutas
 1793. a. 2. juunil 1794. a. teinud, püüdis Pööstus-
 nite, eriti aga Robespierre, rahvaliidumist distsiplineida,

1. K. Dlapac u. J. Druzev. Obščnyy cennostnoy kumuna kumuna
 murechov kumuna. Moskva, 1956, lk. 130

2. Soboul. Klassid... lk. 56; Soboul. Robespierre... lk. 152.

s.o. poliitiliste nõudluste osas seeneda teda jacobinide diktatuuri ja Revolutsioonilise valitsuse moodu järgi loigatud raamidesse ning majanduslike nõudmiste alal tehes samuti ottilikult ainult selliseid järeldusi, ilma milleta oleks küsitav olnud saankutete loetus enne korraldusi, kuid mis samal ajal olusid küllalt otsekoelised, et mitte esile neitsuda raamate klasside heime omandi pärist.¹

Reguleerides oma suhteid rahvaga, pidi revolutsiooniline valitsus seega lahendama 2 probleemi: 1) noosnõlastama saankutete poliitilise tegevuse jacobinide diktatuuri ja rahvusliku kaitse vajadustega; 2) noosnõlastama saankutete sotsiaalsed pöördlused ja nõudmised kodanlike kui revolutsiooni juhtiva jõu nõudluste ja pöördlustega. Aitse sõnaga, valitsuse es seisis probleem seikete korraldamisest rahva ja raamate klasside vahel.²

1793. a. suvel, revolutsioonilise kriisi kõige teravamal momendil, kui selgelt ilmnes, et konvent on ilma rahva toetuseta jõuetu, saavutas rahvaliidumise eelu ja seendis konventi ning Athiskondlikku Päästenomited, kes ise veel ei suutnud kindlalt järel seista, vastu võtma teieet isola revolutsioonilisi abinõusid.

24. juulil 1793. a., samal päeval, kui Robespierre astus Päästenomitesse, võttes konvent vastu seaduse spekulatsioonide vastu seismisest seismatõhususega.³

1 Soboul. Robespierre... lk. 145 jj.

2 Idem, lk. 138.

3 Jacobogam. armee, lk. 350 jj.

23. augustil andis konvent, Päästekomitee opositsiooniist hoolimata, väija demedi üldmobilisatsioonist, mis sei oluud saankilottide programmis üheks peamiseks punktiks rahvusli-ku naitse alal.¹

Jahohiinde poolt 1793.a. suvel taunistele võetud abi-nõud majandusliku olukorra parandamiseks ei muutunud sa-kuilottide kehvemate kihtide seisundis oluliselt muuta.

"Pööraste" kallalutungid varitsesid, nüüd aga juba jahohiinde revolutsioonilise diktatuuri aadressil jätkesid.

"Pöörased" nõudsid terrori võtmist päästamaks, "üldist maksimumi", spekulaatoride kalastamatut väijajumimist.²

Sei .pöörased oma esimesel tegevusperioodil olid re-volutsiooni avangardiks, tänu sellele õnnestus jahohiindidel kumutada äärmuslikud, siis teisel perioodil (alates 1793.a. septembrist kuni "pööraste" peenestamiseks) pielt otsestavalst muutis ning pööraste lautinas isunub 180°. line pööre. Gu selge, et jahohiind, hoolimata oma väinendauluunst olenu-sest, olid ikkagi noqu nodauluse huvide eest võitlejad ning pidid seepärast paratamatult minema vastuolla "pöö-rastega" kui Pariisi töötavate masside nõudmistele esindaja-lega. Ja nii juhtubki, et jahohiind, kes augustis - septemb-ries 1793.a. väinud kasvavad peaaegu nõin .pööraste" poolt soovitatud terroristlikud abinõud, seenuvad need mitte is-kes oma parempoolsete, vaid ka vasempoolsete vaenlaste,

¹ Barchugan. armer, lk. 352 jj.

² dlandppeg, lk. 203.

S.o. „pööraste“ endi vastu.¹ „Jahoonid, astudes neid jär-
selt väija korralageduse vastu, nimetavad „pööraste“ väija-
astumist vandenõuks vabaduse vastu, liikumise initsiaatoreid
aga aristokraatia poolt palgaleid „kurjategijaks“ ja „mõrva-
riks“.“² Ja seades kahtlaste isikute kohta, mille väijaand-
mise eest „pöörased“ olid terviselt mõeldunud, võimaldab
neid jahoonidel teinud pistat mitte ainult Giroudine, vaid
ka Jacques Roux, Varlet, Leclerc'i ja Lacombe'i.

Siindmest sellise väija otseseks resultaadiks oligi
peadpööritamapaneva käitusega toimunud pööre Pariisi
„pööraste“ tautinas, kes alates augustist - septembrist mee-
tudad meendumud terrori ja sellega tihedalt seotud revo-
lutsioonilise valitsusviisi vastaseks.

Oma ajalehe „Le Publiciste de la République Française
par l'ombre de Marat“ 265. numbri, mis ilmus septembri al-
gu, teatab Jacques Roux, et mitte terrori abil ei saa riik-
meie seundida valitsust muutama, vaid esinevad kindi väi-
datusel tõele tagasi pehmuse ja hellusega, hoolitsevate sea-
dustega, nooreste esimejuga... Leclerc laseb oma „L'Ami du
Peuple“ väija loosungi all: „konstitutsioon, nagu konstitul-
sioon ja ainult konstitutsioon.“ Varlet ja Lacombe tunnis-
tavad kindim täiesti põhjendatult, et nad mõitlused revolüt-
sioonilise valitsusviisi vastu juba alates selle teemimisest.³

¹ Zasep, lk. 31.

² И. Шпозьх. Периодический прессу в Франции в 1793-94 г.
Вестник коммунистической Школы. Книга II, Москва,
1925, lk. 171.

³ Zasep, lk. 31 jj.

Ei ole kahtlust, et selline Jacques Roux ja teiste "pööraste" juhtide agitatsioon, vaatamata selle sargavalt esilehõlpsusele poritsioonile terrori ja revolutsioonilise valitsuseksise seeltes äldse, mängis tähtsat osa "plebeilise praletungi" ettevalmistamiskäigus Louvendi, mis liidis aset 4.-5. septembril 1793.a.¹

Augusti lõpul, septembri algul muutus tootluskõrisesimees Parisis eiti teravaus. 2. septembril saabus Pariisi teade inglase sissetungist Toulou. 4.-5. septembril toimunud suurend saankulottide väljastamine. Pöörased, Saint-Antoine'i kõrtsilised ja linnakehvikeed, ilmusid rebastatult tänavale. Neude peamisteks nõudmisteks oli: terror, "üldine nautimine", akeheikeile. 4.-5. septembri sündmused olid ette valmistatud "pööraste" poolt, kuid saankulottide väljastamise momendil olid jaohiinid juba asunud "pööraste" lõplikuks peenestamiselle.²

See ülesanne muutus jaohiinidel mõnesõra uigemaks tänu Jacques Roux' isiklikele ettevaatamatusell. Ilmusid 5. septembri hommikul jaohiinide klubisse koos 48 deutsiooni esindajatega, neude heelgas oli ka Girondiinidele lähedane, kuid nüüd Fontaine de Grenelle'i deutsiooni esimene uohale trügineud Boucarère, Jacques Roux, mitte vähes selle hānase tõelise palit, peitab end uoguni temaga bloweida. Seda asjaolu nasetasid jaohiinid osavalt ära ja uohlesid Jacques Roux'd kui Girondiinide liitlast. Tagajärgs oli

¹ A. H. Zarep. Toulougeni repug qalmeuhoonu Mhaka Py. Ppauygeni Eneogeen. 1958. Moca, 1959, lu. 174.

² Mandppeg, lu. 204.

Jacques Roux ja Boncarère'i kui kahtlaste Riikide kinnipi-
damine ning nende seeramine Jakobineide klubi otsese
alusel oma seutsiooni revolutsioonilisse komiteesse.¹

Gravilliers' seutsioon pidas endale nähtavasti liiga olu-
lises minna konflikti Jakobineide klubiga. 8. septembril
teatas Desfieux Jakobineide klubis Gravilliers' seutsiooni
revolutsioonilise komitee otsusest Jacques Roux' ilukun-
nast kontrerevolutsiooniliste meeledeumete pärast ning tema
saatmisest Saint-Pélagie vanglasse. Peale Desfieux' otte-
nauget moodustati Jakobineidest komisjon Jacques Roux' ja
Leclerc'i kuitlegude seimiseks.²

Vanglas istudes jätkas Roux oma "Le Publiciste"i väl-
jaandmist, kasutades selle suure kõige ägedamares kam-
paaniares konvendi ja Päästekomitee vastu. "Pöörased" nime.
nad endiselt konstitutsiooni reivitamatut elluarendamist,
konvendi laiali saatmist ja uusi üldisi valimisi, revolutsio-
nilise valituse liivideimist. Jacques Roux'd toetas vahadu-
ses meikiv Leclerc. Jacques Roux ja Leclerci agitatsioon oli
aga nende poliitinas tahtlalisuus vares, kuna ta aitas
Jakobineide vastu üles tõsta alamihed niusugeisel momendil,
millal oli hädavajalik pingutada uuge jõude võitluses
välisvaenlasega, momendil, mil ainult konvent ja Jakobineid
võisid päästa revolutsiooni.³

¹ Захер. Исповедание Экономов, эк. 175.

² Рел. ирархический, эк. 531 ff.

³ Боури и Паре, эк. 348.

Varlet kutsus seutsioonide delegaate etles kirjutama alla petitsioonile, mis oli suunatud demeedi vastu, millega keelati ära seutsioonide koosolekute peenamentsees. Demeedi järgi võis seutsioonide koosolekuid pidada vaid kaks norda nädalas - pühapäeviti ja neljapäeviti. Kehumatele kodanikele, kes keelastid koosolekuid, kehtestati tasu - 40 sou'd iga koosoleku eest.¹

17. septembril leegis Varlet Kõnendis ette enamuse seutsioonide poolt koostatud demeedi-vastase petitsiooni. Varlet teatas, et see demeed on vastuolus konstitutsiooni ja Siimere ja kodaniku õiguste deklaratsiooniga ning nõudis 40-soulise tasu kui alandava almuse kaotamist. Järgmisel päeval andis Päästenomitee korralduse Varlet' arreteerimiseks „kontroversiivsete seutsiooniliste nõude“ pärast.² Varlet viieks nädalaks naas neid ning vabastati siis, tänulehel' i restuotmisele.³

„Pööraste“ agitatsioon arendas neid vaid Claire Lacombe Revolutsiooniliste naisröbaväinlaste klubi. Niimad norda on „pöörased“ jäonkinnide klubi päevakorras 16. septembril 1793.a., kui klubi sekretär teatab revolutsiooniliste naisröbaväinlaste aseumisest Jacques Roust' poolele. Kuna klubi esi-naine Claire Lacombe „... on väga õhtleik naine, kes oma nõ-kes... löök näku ja minustab jäonkinnide ja kõnendi vastu“, võtab koosoleku vastu otsuse Lacombe'i viivitamatu seennamise kohta rühisnoudkine Fulgeoleku Komiteesse, paludes vii-

¹ Zashchogam. armu, lk. 355 j.

² A. Lampey. Topoda c gopozobuzheni u soymauitsoi ghukseni u b shosey meppopa. dlocha - linnupag. 1928, lk. 264 j.

³ Idem, lk. 268 j.

maist võtta arsti alla na Leduc. ¹ Seejärel seleti kõigepealt Revolutsiooniliste Aiasvabavõimlaste kleebi ja hiljem ka naiste aiasvabavõimlaste kleebid, mis seinni olid nagu Prantsusmaal arundatud kugupidamist viinavat patriootlikku tegevust. ²

24. novembril arreteeris Girondiers' seutsiooni revolutsiooniline komitee viimased Jacques Roux' pooldajad — Bonboni, Batté', Graillet', Bodet', Leichau', Duclos', Bosquet', Lange' ja Philippe'i. ³ Kui Jacques Roux'le teatatakse kohtuistungil tema üleandmisest Revolutsioonilise Tarkemari näitle, mille otses oli alati üks — seuma, teeb Jacques Roux sealmas mesetapmisvõtte, paigutatakse seejärel naugla haiglasse, kust ta 10. veebruaril 1794. a. ise oma elu lõpetab. ⁴

Puustatud „pöörased“ fauliliselt juba septembri esimesel päeval, ei suutnud järeleand järele lõpetada plebeiliste masside revolutsioonilist võitlust. See võitlus leidis endale veel juhid — senord järeleandide endi hulgast, nimelt vasempoolse frantsiooni esindajate Leibel'i ja Chammetti'i näol. Aha kõneva massiliikumise leidis endale juhtaja grupi poolt, mida ei saa nimetada parteis, selle sõna täielines tähendus, see on inimeste grupis, millel on ühised eesmärgid, meidlegi, kui millel avesse võtta pöördlusi võimule, milline eesmärk oli omale igale selle grupi liikmelle. ⁵

¹ Deb. National, 26. 11. 1793, lk. 532.

² Leathier, lk. 272.

³ Zaxep. Spasnyygeni Zstavoghen, lk. 180.

⁴ Zaxep, lk. 111 j.

⁵ Laboul. Robespierre... lk. 149.

Sellesse gruppi kuulusid Vincent, sõjaministeeriumi peasekretär, Revolutsioonilise armee vindral Roussin, Pariisi departemangu administraator Monro. Seda gruppi nimetatakse harilikult ebertistideks, sellepärast, et Hébert kehtetas oma ajalehe "Père Duchesne" iga selle grupi oratoorid. Tasutades rahvaliidumist ära oma poliitiliste eesmärkide saavutamiseks, nõudis see grupp rahvlaste varanduse konfiskeerimist saankiistide ka-
 seks, maksimumist rangelt kinnipidamist ning samuti mee
 spekulaantide vastase seaduse väljandmist.¹

Chamette'i ja Hébert'i võib pidada väimeesdooluse poolproletaarsele kihile huvide väljendajateks, kuid 1793.a. seisusel liitus nendega ka tööline. Chamette'i nõudmised ei erinevad kuigi olulisel määral "pööraste" nõudmistest, kuna ka Chamette'i ja tema pooldajate programmis oli suuremat tähtsust osutatakse just sotsiaal-majanduslikele, eiti tööline. Ebertistid nõudsid oma agitatsioonil peamiselt poliitiliste riisimiste läbi: nad nõudsid Revolutsioonilist tribunali kiiremat ja energilisemat ajajamist ning "revolutsioonilise armee" loomist.²

Ebertistidel oli täiesti ärgestatult põhjust nõelda revolutsioonilise võimu nõrkest ja järgenindkusest. Riigilised ja äirondidid püüdsid kõigi vahenditega katta ja ajada üldmobilisatsioon. Provintsidest saabusid rahutusttekitavad teated: rahva väärinised Seine'i ja Marne'i departemangudes augusti lõpul; vastuhakk Rene'is, mässed Saint-Paul'i

¹ Roboul. Robespierre..., lk. 149.

² Boerum u. Mapue, lk. 349 jj.

distrinctis ja Abberville's eesmärgiga vabastada nahtlasi (24. aug.);
sandenou Rouen'is; 5. traqueipolgu vastuhaku Laon'is (28.
augustil); rahulolematute ning deserteeride jõuged Tlem-garon-
ne'is ja Aries'is (30. aug.) jn. ¹

Kontrevolutsiooniliste elementide värgaastemised ja toetles-
niisi teavemine suundisid eeliste läie teavetsega ees tõst-
ma kuoimeet terroist. Selles osas leidisid eelisted tegeva
lihtlase 4.-5. septembri sündmuste ajal, mida Mathiez nime-
tab „eelistide pealeteugis“, kuid mis tegelikult ei oleud mi-
lagi meed kei „saunkiliste pealeteug“, mida pigem jõugi-
sid kei jeldiseid Chaumette, Lékert ja Pariisi kommuun. ²

4. septembril tegi Chaumette korvendile ettenande rahulolemat
töölise hulgas. Liikumisest võtsid osa eeltestöölised, keemise-
pad ja minisevad, kes avaldasid oma rahulolematust keisapuu-
duse üle ning lisas sellele nõudsid tööpalga tõstmist. ³

Liikumise võtles eha äkavandama ilme — saanud alguse
Saint-Hubert'ist, laienes see tööliskorataliste seutsioonidesse ning
4. septembri õhtuks täitisid rahvamassid värgaune, bulvarid ja
raeroja, kehu organiseeriti kehu. Demonstrandid pöördusid
Pache'i, Pariisi maie'i poole, et see annaks ann Pariisis keid-
vatest toiduainete tagavaradest — kei keid on, keel keid
anda eeldiseus kasutamiseus; kei ei — seletada nende pees-
dumise põhjust. ⁴

¹ Mathiez, III, lk. 49.

² Soboul, Masses..., lk. 51.

³ Bouvine u Thapue, lk. 350.

⁴ Mathiez, III, lk. 51.

Chaumette ja Libert riikisid demonstrantide keskel. Nad peid-
sid rahvalihumori oheldada ning tõeldes meelavaldajate
nõudmisi, saavutada seda, et liikumine püsiks rahulikus
petitsiooniga. Chaumette lootati demonstrantide poolt esinema
konverdis nõudmistega organiseerida riivitamataks revolutsioo-
niline armee võitlemaks koose ja sinaste ning kommunistide
egoismi vastu.¹ Chaumette seenes konverdi ning pöördus
sealt tagasi demediga, milles konvent lubas vähendada
nindlad hinnad toiduainetele ja esimese järgu tarbeainetele,
ek, teiste sõnadega, lubas sisse viia üldise maksimumi.
Demet ei teitunud aga mingit efekti. „Kõik“ ole vaja ku-
badusi, vaid liha ja sejuures riivitamataks, „kostid hii-
did rahpeal suurenenud meelavaldajate marssist.“²

Chaumette'i järgnev kõne õhutas meelepaha veelgi:
„Ila oleb samuti elund vaele ning tean, mis on vaeles.
Riivad peavad siin avalikku sõda vastu vastu, nad ta-
havad meid sunnida meelida, mid mis peame hoitama
meil - me ise meelime nad peemes, kuna jõud on meil
vates... Teie riivitamataks organiseerida revolutsiooniline
armee... kas iga selle armee võhma saadab rahva nätemakse
seateskiri rebo ja kas selle võmide all huumuda võin spekulaa-
did...“³

Libert soovitas töölistele järgmisel päeval mitte tööle min-
na, vaid suurendada koos konverdi juure.

¹ Bouvier u. Kapue, lk. 350.

² Mathiez, III, lk. 52.

³ Feb. vabameesmuho, lk. 515.

5. septembril liinus määrake profaessioon resolvas Pache'i ja Chaumette'iga saengast konvendi poole. Demonstraandid nandsid plakatid „Tõda tirannidele!“, „Tõda aristokraatidele!“, „Tõda ülesootjatele!“ Pache teatas kommunele ja septsioonide nimel, et rahvas on väsinud näljast, mille põhjuseks on vanaaate kodanike egoism ning spekulantide manipöörid.¹

Konvendi istungid keelgesid sel päeval formiliselt. Demonstrantide ja uudlega solidaarsete septsioonide võim nõudmise ning rahvavaliste petitsioonide mõjul pidi konvent lõpetas „võtma pääsorda terrori“. Istungil võeti kõigepealt vastu dekreet 1793. a. märtsis asutatud revolutsioonilise kohtu seaduse organiseerimise kohta. Selleks, et tõrjuda vana võimaluse kohtu läbi viia suurema kiirusega, jagati tõrjuna neljaks ühaseg-selt tegutsesaks septsiooniks.²

Istungile saabusid esindajad 48-st septsioonist ning delegatsioon kommunist petitsiooniga, milles nõeldud võeti revolutsioonilise armee organiseerimist. Chaumette luges ette ka teinisel õhtul noostatud aadressi. Selles viinitati, et nälja aineresteks siindlasteks on riigid ja ülesootjad. Aineresteks võitleusmetoodiks uudlega on terror. Peale Chaumette'i esinesid veel septsioonide ja Jakobinide klubi esindajad, kes lisaks nõeldsid kiiret avariteidandamist arreteitud žirondiinidega.³

Robespierre'i vastused Chaumette'i ja Jakobinide klubi ning septsioonide esindajatele olid enam kui tagasihoidlikud.

¹ Dathier, III, lk. 52 jj.

² Garroogam. armee, lk. 354 jj.

³ Feb. upaleemendemblo, lk. 84 jj.

Ta teatas, et komitee võtab arvesse need nõudmised, mis avatavasti loeti, et need ettepanemised ei panda häältsusele; vasti peale seda lahkus Robespierre istungite saalist.

Komiteel tehti mingi järeleandumiste teel. Rahvamasside nõudmiste vaitses astusid välja sellised siimapaistoad järeleandumised nagu Billaud-Bouenne ja Léonard Bourdon, kes olid lähedased ebertistidele. Billaud-Bouenne võetis oma võttes 5. septembril kõigi rahvaste isikute viivitamatult ahist ning revolutsioonilise aume loomist. Léonard Bourdon määratles ära revolutsioonilise aume mõimupiirid — selle ülendamisel on vastastada Pariisi proviandiga, ning võidelda vabaduse vaenlastega. Inimesed peab saatma Revolutsioonilise tribunali, millel on õigus otsustada täide viia kiirena ajaga (24 tunni jooksul).

Päeva jooksul saabusid petitsioonidest teigi istungite lõppes kokkuvõtte Päästenomite esindaja Barère, teatas, et Päästenomite ehitab komitee poolt heaks kiidetud programmiga: „Pariisis toimunud liikumise peab jääma viimaseks — see viitab siin revolutsioonilise aume organiseerimisele, mis kannab üle viima Pariisi komiteele poolt heakskiidetud suurt loomust: võtke terror pävalorda.“¹

Komitee asus aega viitmata uute dekreetide väljatöötamisele, kinnistades samal istungil vajalikkus na eeldise määramisele rehtestamise. Revolutsioonilise aume projekti väljatöötamine kestis mõne päeva. Komitee peeti kooskema Bankü lottidest —

¹ Bourne u. Thapue, lk. 350 jj.

6000 jalaräälasest ja 1200 nakuäälasest. Armee noorseis
kindlaks määramine keeles revolutsiooniliste komiteede kompe-
tentsi, jultiva noorseis viimatas Päästekomitee.¹

4. - 5. septembri rahvaliidumise resultaadiks oli eestistide
mõju kasv ning nende pääsemine vaitsele. 5. septembri õhtul
valiti Billeaud - Aranne komitee presiidiumi, järgmisel päeval
käitus eestistidele lähedase Cottet d'Herbois' ja tema sõbra
Billeaud - Aranne'i võrra. Selle tulemusena muutusid tiheda-
maks Päästekomitee sidemed Lordeljeude klubis, deutsioonide,
revolutsiooniliste komiteede ja rahvavõimudega, mille mõju iga
päevaga üha kasvab. Päästekomiteel ei olnud enam vaja nar-
ta, et ta eputatakse üle või eputatakse rahvaliidumise võimata
jõe poole; niidest peale arvab komiteel võimalus seda jõge
suunata ja jultida just nende kanalite kaudu.²

Jõud, mida Pariisi saunkülolid ilmutasid nodanline rev-
olutsiooni käigus, ei olnud mõjunud pooleli nii efektiivselt, mille
jõud ei olnud olnud organiseeritud. Saunkülolid andsid revolutsi-
oonilisele liikumisele organisatsioon, mis oli üheaegselt nii pain-
duv kui ka toimekas. Alates 1793.a. noadest kuni sama aasta
sügiseni, näitas see organisatsioon oma mõjuvõimsusest võitluses
möödumate vastu ja aitas kõige suuremal määral naasa rev-
olutsioonilise valitseise kehtestamisele. Omades nülkaltu laialdast
autonoomiat, näitasid Pariisi deutsioonid, keda jultisid tema
komiteed ning toetasid tema võimud; et nad on noosündlasta-

¹ Jahonogam. aumme, lk. 353 jj.; Deb. upakumeesembo, lk. 88 jj.

² Chastier, III, lk. 54.

leid tegevuse kaardid täiesti mõimelised suurema peale omata-
het valitsemise komiteedele ja komandidele, nii nagu see nimelt leidis-
aset 5. septembril rahvaületoomise ajal.¹

Revolutsioonilised komiteed, kes peale 5. septembrit läksid
täielikult üle rahapalgale (varem toimus nende nõukoste töötamine
ühisnoudlikus vormis), komplekteerisid kaugelet demonaatlikemast
nihtidest, võrreldes ülejäänud komiteedega: neis olid esindatud
rahvale kõige lähedasemad sotsialistide kategooriad, kes "ägid
oma ametis mitte ainult rahendit ustavalt teenida (Babariini, said
sageli ka võimalust teenida lisaks ning omada ühisnoudlikus hie-
rarhias kõrgemat kohta.²

17. septembril 1933. a. teadus ainult kinnitas need valitsemis-
nida revolutsioonilised komiteed faktiliselt omased juba palja
varem, nimelt - koostada kahtlaste nimekirja, anda väga orde-
nide nende areneamise kohta, õigust nimu pitteda nende paber-
nide. Vastupidiselt rahvapärasele pöördumisele täielikule autonoo-
miale, muutusid revolutsioonilised komiteed tegelikult jaoühin-
like tsentralisatsioon ja revolutsioonilise valitsemise täielikult agen-
tidus. Sellel ajal olid komiteed revolutsioonilise valitsemise viies
mõimsa administratiivseis aparaadis.³

Pariisi kommunisti seutsis 5. septembril rahvalühendumisele
nastu asiata, kuid ainult sellepärast, et ta, eiti aga Pache ja
Charmette, olid taustinud seutsioonide agitaatorite pilli järgi,

1 A. Godyus. Революционные комитеты Ташкенте сержеи. (1933-1934).
Эксперименту Эксперимент. 1958. Москва, 1959, lk. 153.

2 Idem, lk. 157.

3 Idem, lk. 155.

nõudes koos riimastega revolutsioonilise aume loomist, s.o. kõigi töitlusseaduste elluviimist vägivaldsel teel, kuna need seadused siiani olid jäänud suured kirjatahtedeks. Jätkuivad ja hõnnut alid sellesse agitatsiooni naasa lõmmatult samal määral kui kommunistid. Kõikumise vastu Päästekomitee, kuid na sel teel liikumisele alistuda, kuna ta ei seutunud seda tarista.

5. septembril võib lugeda ofitsiaalses laatemikus, mil pandi alus terroriseerimisele riimile ja ka „pööraste“ programmi uhtelamisele, kuid koos sellega algas ka „pööraste“ kui võolu laugus. Üksteise järel arresteritakse nende juhid, „pöörased“ lahenevad näitlaval, nende asemele astuvad ebustised, päides mõju ja juhtpositsioonid rahvaühingutes. Sellest võtab omaus kadunud riimuline Jacques Roux programmi, kuid selle elluviimiseks võib sootuks riimida meetodi. Sellest nõuab hooostööd riimidega, mitte rahvast lähtuvat riimimist, nagu see oli formuleeritud „pööraste“ programmis. Rahvaste äravõtmiseks on võimud seennitund taanduma, kuid samal momendil alustavad nad halastamatuid repressioone „pööraste“ vastu. Jätkuivad ei ole unustanud „pööraste“ teemid, kuid veel paremini on neil mees see heim, mille nad oma riimastamisega esile kutsusid.¹ Selleks, et organiseerida võimudest lähtuvat, legaalselt terrorit, peeti erilist liinideerimist rahvast lähtuva terrori, mida propageerisid Varlet, Jacques Roux ja Ledere, oli vaja lõpetada nende agitatsioon massides. Sel viisil muutus 5. september ühest

¹ Clathier, lk. 276.

kuigest „pööraste“ programmi nõidulepaäsemise pärast, teisel
kuigest siis aga loogilise paratamatusega nende juhtide lange-
miselle.¹

Lõpuks kannas elu viima ehitistide programmi.

5. septembril andis lõpuet nägi seaduse välismaalaste res.
tie. Seadus nägi ette kõigi välismaalaste arreteerimise, näpjaava-
tud manifestantide ja ettevõtete tööliste ja isikud, kes „oma vii-
kimise ajal Prantsusmaal on üles näidanud eestavast revolutsioo-
nile“.²

17. septembril kannas mitmea seadus kahtlaste isikute
 kohta, mille alusel kuulutati kahtlaseks kõik need, kel ei ole loen-
 drit selle kohta, millest ta elab ja kuidas täidab oma kohus-
 tusi vabariigi res. eluga eelpool öeldud, pidid kõik kahtlased
 alluma seutsioonide revolutsioonikomiteele, millel oli õigus
 teostada nende üle järelvalet ja vajaduse korral ka arreteeri-
 da.³ Demoodid kahtlaste ja välismaalaste kohta paevad maa-
 ma terrori ajalistide, väimuline ja noutrevolutsiooni agentide
 sehtes, mis pidi tagama vabariigi kaitsmise edukuse.

Peaegu nagu outoobinuu vältel toimunud Revolutsiooniki-
 ses Tribunalis noutrevolutsionääride protsessid. Alhees esimesena
 oli tribunal endise kuninganna Marie-Antoinette'i üle, kes mõiste-
 ti seuma ning hukati 16. outoobul 1793.a. 30. outoobul hukati
 tribunalil olene alusel 21 äinoudüini.⁴

¹ Mithior, lk. 256.

² Bourne u. Tapue, lk. 352.

³ Bakhogam. akmu, lk. 356 jj.; Pab. upabrennenbenko, lk. 117 jj.

⁴ Bourne u. Tapue, lk. 353 jj.

grahvi.¹ Ajaloolased, kes on tegelema selle küsimusega, eel-
 Albert Mathiez oma raamatus „La vie chère et le mouve-
 ment social sous la Terreur“ on vääninud sellest lõõtsade
 maksimumist, kuid ei ole loomad lõõtsad selle rehtimisest.

III paragrahvi faktisest mitte rehtimisest kõnelevad ka
 oma eihises lõõs. „Das Maximum der Arbeitslöhne in Paris
 und der D. Thermidor“.²

1793 a. augustis - septembris kujunes revolutsioonilis-demo-
 kraatlik diktatuur oma põhipoolest juba väga. Lõplike
 juriidilise sautsiooni omandas jacobinide diktatuur
 10. oktoobril 1793 a. konvendi demoodi Ajalise revolutsioonilise
 valitsuse moodustamise kohta, väjandamisega.³

10. oktoobril esines Saint. Just konvendis püha kõnega,
 milles ta esitas uue plaani võime organiseerimisest, nn.
 abanügi revolutsioonilise konstitutsiooni plaani. Sellel ajas
 oli Saint. Just juba Pariisi väinendade ja plebeiate
 masside äldteenustatud ja armastatud juht. Aoor, energi-
 line, otsustesvõimeline, keelsest saavutanud oma revolutsi-
 onilise tegemise, oma tõeliselt abanüline Naadete eest, oli
 Saint. Just kahtlemata tõeliselt paremaks tõelise „revolutsio-
 nite jõe esindajaks“, „selle klassi, kes ainana oli tõeliselt
 revolutsiooniline“ esindajaks.⁴

1 A. Soboul and G.F. Rude. Das Maximum der Arbeitslöhne in Paris
 und der D. Thermidor. Jacobiner und Sansculotten. Berlin, lk. 169.

2 Hiden.

3 Sansuogam. akme, lk. 360 ff.

4 K. Llapke u. P. Jurenc. Hleenskaj agouorut. Cor. m. II, Moskva,
 1955, lk. 166.

Oma võues tõestas Saint - Just ajutise revolutsioonilise valitsuse pikendamise vajadust kuni rahu sõlmimiseni ja nõudis veelgi suuremat poliitilist tsentralisatsiooni: „Ei või enam halastada, kui korra vaenlastele: Vabadus peab jääma võidule ükskõik millise hinna eest ... Peab kaistama mitte üksnes Reetureid, vaid ka ükskõikseid; peab kaistama igaüht, kes on ükskõikne vabanõuiga seistes ega tee midagi selle heaks ...”¹

Saint - Just oli revolutsioonilise terrori pooldaja. Revolutsiooniline valitsus peab olema tugev, meid ei või ta laskuda veel seegi eesandeid, millised tal on esaldatud.

Järelviide direktoriumi kõrgima osorganise oli konvent. Konvent demiteeris seadused ning tema enda liikmetest moodustatud komiteed ja kõige laialdasemate volitustega varustatud komissarid viisid need ellu. Tavaliselt kuulus konventi istungist ligi pool tema liikmetest, kuna need viibisid komanderingis kas provintsis või armee.²

Tõeliselt revolutsioonilist valitsust kujutas endast Riikivõimude Päästekomitee. Komitee autoriteet kasvas pidevalt, mis võimaldas tal oma kätte võtta usgu võimutähtsuse. Päästekomiteele allus ka Pariisi kommuun ja järelviide kleebi.³

13. septembril 1793.a. andis konvent välja dekreti, mille alusel kõigi komiteede, kaasa arvatud Julgeolekukomitee

¹ Pib. krahmeubemko, lk. 28.

² Dandoffey, lk. 206.

³ Boum u. Kapue, lk. 358.

ühikvalimise peale toimuma Päästekomitee poolt esitatud
nimetajate alusel.¹ Päästekomitee lähtes aina koosseis.
Päästekomitee liikmed tähtsed ainevaid funktsionäre: Camé-
ille aga Saint-Jest, juhtisid sõjajärgseid, Robert Lindet-
toitluskeisimeest, Barère tegeles diplomaatia, rahvahariduse
ja kirjutava keelustiga. Robespierre'ile kuulus eldine juhtimi-
ne, kesjuures tema lähemad abilisid olid Saint-Jest
ja Couthon.

Julguslohu komitee, kes juhtis poliitset tegevust, põhilises
ülesandes oli võitlus olemise kontrevolutsiooniga.² Jao-
kõnnide poolt juhtitud konvent ja selle komiteed olid tih-
das kontaktis rahvaga, kes pöördus oma ettepanekutega
nende poole revolutsiooniliste komiteede ja seakõnnide poole.
Lemini on andnud tabava rääkumisele jaokeidide diktatu-
re ja jaokeidide poolt juhtitud konventide:

„... Selleks, et olla konvent, on vaja julgust, oskust ja jõudu
kontrevolutsioonile halastamatute kõnnide andmiseks, mitte aga
temaga kokkuleppimiseks. Selleks on vaja, et kõnnid oleks käes-
oleva ajastu kõige esindlikumad, kõige julgemad ja kõige
revolutsioonilisemad klassid käes. Selleks on vaja, et teda toeta-
sid kõik liinid ja mita rahvaste (poolproletaarlaste) hel-
gad.“³

Revolutsioonilise valituse tähtsaima ja kindlama loenu
etendas otsustavat osa jaokeidide kudei oma sadade fili-

¹ Deb. republiques, lk. 26.

² Clapppet, lk. 207.

³ O. S. Lemini, „Kontstitutsioonilistest illusioonidest. Teosed. kd. 25.,
Tallinn, 1954, lk. 179.

aalidega üle kogu maa.

Oma suhetemisel linna- ja maavanine erinevatesse poliitilistesse gruppidesse ei suutnud jaoküünide valituses leida üiget ja järjekindlat poliitilist joont. Revolutsioonilise terrori, spekulatsioonide jälitamise, anarhismipoliitikaaga ning maomannite initsiatiivide riigilise reguleerimisega tõstis jaoküünide valituses enda vastu üles linna- ja maavanlaste spekulatiivsed, ühise- jaoküünide elemendid. Samal ajal ei teinud ta ka midagi, et peksiselt müdlestada endale linna- ja maavanlaste toetust, milleks olus vaja olud riigis hõlpsid järjekindlat ja suurema otsustavusega kaitseda. Jaoküünide valituses ei olud, ega võinudki olla ühtset ja järjekindlat poliitilist joont — kujutades endast klassilises vallas väga erinevat klassi, peegeldas jaoküünide valituses ka oma poliitikas nende erinevate ühiskondlike gruppide huvide vastuolusid. Jaoküünide poliitika oli juba oma olemusest vastuoluline, mille tulemuseks olid sagedad võimuvahetused ja poliitilise režiimi muutused, saagi ka paigude poliitiliste künnide paralleelne esilekukkumine.

Jultiv, anarhistlik grupp püüdis jaoküünide klassi sisevõitluse teavnetes säilitada „keskmeid joont“. Jaoküünide partei ei olud monoliitne ei klassilises ega ideelises suhtes, ja nii teeligi väeja, et kõige revolutsioonilisemad, kõige vasempoolsemad seenuks jaoküünide klassis ei olud mitte jultiv grupp — anarhistid. Vasempoolsemad anarhistidest olid alget „pöörased“, hiljem vasempoolsed jaoküünid, kes oma suvega jaoküünide valituses anarhistlikul grupil

Elutisteid ei kujutanud endast konqueritui monoliitseid frantsiisooni — nende juhtide poliitilised tähepspidamised ei olnud sellises liiga suurel määral. Selle frantsiisooni liider, andenas ajavahetuse Jacques - René Hébert, olles 1791. a. lõpetust alates seotud vasempoolsete jakobiinidega, jagas nendega suure osas ka nende vaated ja argumentatsiooni paigudes küsimustes. Näideldes amas ajal, pärast "võitu", oli Hébert omaaegsed niid nendele loominguil, mis olid populaarsed mõigi sakkulottele hulgas. Hébert võttis osa 10. augusti 1792. a. ja 31. mai 1793. a. sündmustest ning oli valitud Chaumette'i astaitjate komitees. ¹ Sakkulottele hulgas saavutas Hébert suure populaarsuse tänu oma ajalehele "Père Duchesne", mille poliitilist mõju ja laia lüürit ei tohi alahinnata. "Père Duchesne" üldiselt sõjajas teos, rahvaväline neles esitatud radikaalne, revolutsiooni lõpuni viima õhutat programmi avaldasid leinavõitvate ja armeevõitvate hulgas suurt mõju. Oma lugijate, sakkulottele huvides tõetas Hébert maksimumi võidust, tema aktiivsed meesid ei olnud võitlusel riigis, spekulatsioonide ja võitlusel hoolitsusele viinud vastu. ²

Hébert'il, kel ei olnud perekujajätku ei talendi ega osavuse alal, perekudesid originaalsed ideed. Et säilitada oma populaarsust, pidi Hébert edasi minema, õigustama oma poliitikat masside ees ja esitama, võimaluse korral, ka uusi ideid. Alates plüvisioosist tungis Hébert üha suurema energiaga peale rahvameestele, kes ainevad maksimumi, poodimisele

¹ Mandeppey, lk. 234.

² Bourne u. Thapue, lk. 403 jj.

ja trakteripidajale, kes riuwad oma kaupa, ning seppadelle, kel-
 lel pankrotide jaoks ei ole nahka, talupoegadele, kes on enesta-
 nud, mida tegi nende heas resolutsioonis ja kes nüüd ahmest
 sumivad linnaelanikke näljina. Sellise idee loogiline edasi-
 arendus seenuis Héberti repressioonidele allutatama võini viid,
 millel on vaid midagi müümisega tegemist.¹

„Père Duchesne“ 345. numbriis kirjutas Hébert: „Ma ei
 saa talastada juurijämiinijale mitte rohumal määral
 veei suunaupe mehel, keha, kehat võtaks, ma võtan võinide
 naupe meeste üheit riidet ostjate vastu, keha ma liian väi-
 neste riisupidajate juures sama palju keha tahet veei suu-
 naupe meestelgi“. ehi andis Hébert tsichuante müisile müllatt-
 ui lihtsa ja eihenilgse seletuse ning coitas selle ületamisega
 melgi lihtsamad abinõud. Tema järgi oli tegutsenise seund
 selge: kolmenordistada revolutsiooniline armee, tugustada
 terrorit. „Püha grjotliu“ oli Héberti poliitika alfa ja
 omega.²

Paralleelselt ning samal ajal na vastuolus nende ultra-
 revolutsiooniliste raadetega, nõudis Hébert na noustitutsioo-
 niliste täidesaatvate võimuorgaante taastamist, astudes seega
 väija revolutsioonilise diktatuuri vastu. Alates 1793.a. seigi-
 sest muutuvad Hébert'i niminamid revolutsioonilise valitsuse
 vastu üha saagedasemaks. Astudes ajariijanduses ning jano-
 kiinide veehis trauat väija „lehet“, s.o. dantonistide vastu,
 lõi Hébert Desmoulins'i ja Dantoni, meid tabas samal ajal

¹ Mathiez, lk. 406.

² Ibidem.

ka Robespierre'i ja Päästekomiteed.¹

Kõik need olid lähedased ja teatud määral tõnnased, edasi minema tema frantsiisoonikaaslased Roussin ja Vincent, uus lugupidatav end kõrvõimsateks, esimene, sellepärast, et juhtis revolutsioonikeit armud, teine sellepärast, et sisesis sõjamineistele-riemini peaseuretäina lähedal sõjamineistele, vasempoolse jao-kuini Bouchotte'ile.²

Ebertistide esimestes ridades võib ushata veel eelt oma-pärast keiser — sama päritoluga Hollandi - Westfaali paunuit, anarhisti ning usmopoliti, „inimsoo oraatorit“, nagu ta end ise nimetas — Jean Baptiste ehk Anacharsis Clootsi. Olnud end veel enne revolutsiooni lakti oma privileegitud seisun-dist, tegelas Cloots said nanditult poliitinaaga. Cloots meuku-tas end panteisni nimel „jumala isiklikuks vaenlaseks“ ning ütlistas niiglikult revolutsiooni, mille oli sooritunud uus, „vali-tud rahvas“ — frantslased.³

Chende väljapaistvate ebertistide nimede hulgas võib leida ka fagarihoidlikumaid, neid kelle poliitikeit osa ei või sugu-gi alahinnata. Tõheus selleses oli näitlus ellomoro, nehoivete huvide tõeline ja aus kaitsja, kes revolutsiooni formilistel päe-radel astus ebertistide poolt juhitud demonstratsioonidel väga legitiivse oraatorina.⁴

Mõningate seisusohjade konkelangenine reas küsimus-tes, eiti aga „dekristianiseerimise“ poliitinas, lähendas mõneks

¹ Claudeffeg, lk. 238.

² Clathier, lk. 406.

³ Bourne u. Itapue, lk. 406.

⁴ Claudeffeg, lk. 238.

ajans eburistidele Chaumetll'i, kuid mitte vanares. 1793.a.
 kõrgel muutused riinavad kaated revolutsioonilisele valitsesell
 Lébert'i ja tema grupi ning Chaumetll'i ja vasempoolsete ja-
 nobiinde edasise koostöö võimatuses.¹

Pierre-Gaspard (Anaxagoras) Chaumetll paistab siin pal-
 ju suurema poliitilise mõtlejana kui seda oli Lébert. Revolüt-
 siooni esimestest päevadest alates sekkudes ta aktiivsesse
 poliitilisse ellu ning juba varsti saavutas auväärsel positsi-
 onni: 1793.a. Sõgisel valiti ta Pariisi konnaeni promonöör,
 etendades neid funktsioone Pariisi omavalitsuses, millele
 revolutsiooni pöördemomentidel oli alati kuulunud otsustav roll.
 Loomu poolest töökas ja haserdamine, oli Chaumetll naugel
 sellest, et oma seisundit kasutada isiklikus riiastumises:
 ta elas ja seni kehvikuna. Spartaliku eluviisiga Chaumetll
 oli lähedase kehvikelel ega unustanud üldgi nende häda-
 sid. Chaumetll oli kõige jäigemindlam maresimuni eluviiside
 pooldaja, ta esines spenulantide kõige lepitamatuks vana-
 lina, mõistes kehvikele elu parandamise eest ning oli teravalt
 väenudin katoliikluse ja haruataquse elu dogmade seeltes, mil-
 le ainult selle tõttu, et luges katoliikse riinest kontrrrevolutsio-
 niksuse jõesse, kuid ka sellepärast, et pidas „Pariisi elamine
 nüllalt üheksuse mõistuse kuningröögi“ jaoks.²

Chaumetll ületas mitte ainult Lébert'i, vaid ka kõik va-
 sempoolsed jacobinid oma tähelepanulise seeltemise poolest
 revolutsiooni ottsiaalsetesse problemidesse. Ta taipas, et reso-

¹ Claudppeg, lk. 238.

² Bourne u Itapue, lk. 404.

lutsiooni poolt teostatud suurel poliitilisel ümberkorraldusel, hoolimata oma suurest progressiivsest tähendusest, meetmeid väga vähe rahanduseta klasside seisuhorda. Alhena esimestest järohiinide seas nägi Chaumette, et fodaalse võimuse ja õiguse asemel astub uodanlik õiges ja ine.¹

"Uued isandad," - kõneles Chaumette oma pöördumises 5. septembril demonstrantide poolt, "mitte vähem hiinsad, mitte vähem ahned, on tõiesuud fodaalseni varemist. Nad haavsid endale nähte nende vanadelle isandatele kuulunud amandi ning jätnavad lükeemist kuitteguvõlle rajatud teed mööda."² Yleha Pariisi kommune'i istungil 23. out. 1793. a. kõneles Chaumette "ühiskonna vanlaste käes olevate maade üllandamisest rahvariiklastele", nagu ette aimates tulevaste sotsiaali-demokratide sisse.³

Enimvalt eeldistidest sai Chaumette oma parema poliitilise läbinägelikkuse tõttu are järohiinide bloei võtsele säilimise tähtsusest, revolutsioonilise valitse tegevdamise vajadusest, neid vastavaat oma sotsiaal-poliitilisele programmele püüdis ta järohiinide diktatuuri seenuata otsustavamale võitlelusele spekulantide ja uodanlike mõõolline elementide vastu, rahendite ohrimisele varatute ja võhetud ühiskonnariiklile elujärgi parandamises.⁴

¹ Mandppig, lk. 230.

² Deb. upakummesumko, lk. 515.

³ Bourne u. Itapue, lk. 405.

⁴ Mandppig, lk. 230 jj.

Lahjuus ei olnud võimalik J. Chaumette'i isikse parema iseloomustamisega kasutada fragmente J. cl. Sacheri avaldamata monograafiast, kuna väimased ilmsed alles töö valmistamise lõppstaadiumis.*

Luigi ebertistide juhtide poliitilised ja sotsiaalsed nõudmised ei olnud täielikses koosnõlas, kuigi neil püüdis ehitada programmi, neijetades ebertistid 1793. a. augustis - septembris endast aumartust äratavat jõudu, mis suuremas osas toetis Pariisi ja provintside plebeilistlikke massidele.

Pariisis oli ebertismi kindlaks nähtav hõlmunud, milles Chaumette oli promüüdis, kellel tema arisus. Ebertistide valdusga olid ka mõned sentisoonid, eiti Marat' ja elucius Scaevola sentisoon. Tähtsaks toetuspunktiis ebertistidele oli ka koduljeuud üleli, mille liikmeskond, tärne madalale liikmemarsell, oli, võrreldes jaooleiud üleliiga, palja demokraatlikum.¹

Ebertistid võisid arvestada ka reaalse rebastatud jõuga - septembri-seindumuste resuktadina loodeed pannikottidest koosnev Revolutsiooniline armee, esotas Roussingga asus suurel määral ebertistide poliitilise mõju all.²

Kuid ei tohi unustada asjaolu, et ebertistide vastas seisis robespierristide Päioitenomide, kelle võim iga päevaga aina suurenes; asjaolu, et jaooleiud juhtivam mees - Robespierre eha suurema embusuga hõlmas seeltema ebertistide frantsiionilisse tegevusse.

* J. cl. Sacher. Die Ideenwelt von Anaxagoras Chaumette und ihr Verhältnis zum Robespierismus. Maximilian Robespierre. 1758-1794. Berlin, 1961, lk. 213-236.

1 Bouché u. Mappet, lk. 406.

2 Mandelstam, lk. 230.

Kõige ägedamat vastupanu ebertistidele osutasid antud perioodil seisni mitte robespierristid, vaid jacobinide „parempoolse” frantsiisoni esindajad, ebertismi täielikud poliitilised vastased - dantonistid.

Jacobinide bloui opositsiooniliselt mulestatud elemendid, kes olid rahulolematud revolutsioonilise valitsuse omandit piirava poliitika, koondusid Dantoni ümber.

Georges-Jacques Danton negutas endast peale Marat' humanaarset Robespierre'i võimul olt kõige sknapaistavamad mees. Danton osa 1792.a. mitmelistel päevadel, tema osavõtt vakaviigi jultivatest organitest ja rahvatõukumis geniaalses viindlustades talu, isegi peale tema eemaldamist revolutsioonilisest valitsusest, seene mõju rahvale ning tõe jultivatest positsioonidest jacobinide veebis.¹

Seid, nagu negutas Marat, Danton „võrdamata selekt ta asus ille tipes...oli teatud määral too jultuis.”²

Legitiim patrioot, väemis manevraaselt võitlema kodumaal kallaletrunginud veeblastega, ei orientuunud Danton samasegu-se otsustusvõimega revolutsiooni teavates sisepoliitilistes küsimustes. Shi enne kui ka pärast 31.mai - 2.juuni ülestõuse otsis ta kompromissi žirondiinidega, kesjuures Danton jäi jacobinideis žirondiinide hulgas ja žirondiinideis jacobinide seas. Potoiaalsetes küsimustes vaidles Danton alati vastu „revolutsioonilistele äärmustele”, või kei ta ka need teatas, siis kas faktikalistel kaalutlustel või hoolitundes ainult oma populaarsuse eest.³

¹ Marat'pöeg, lk. 234.

² K. Маркс. Борьба якобинцев с гомпругуемадми. K. Маркс и Ф. Энгельс. Соч., т. III, Москва, Ленинград, 1925, lk. 608.

³ Marat'pöeg, lk. 234.

Dantonistid ei olnud kaugeleki asunud, vaid unistased lõbusast ja nergest elust. Telleks, et viia endale selle saak-
mist, töötasid nad oma poolehoidjatele sahu, amnestiad, kaht-
laste vabastamist, maksimismi ja kõigi revolutsiooniliste abinõu-
de, millelised olid nende võitluse ebatistide seusel, tehesid. ¹

Kõigi oma tutussidega, mõtte- ja eluviisidega, isiklike
võimustega, suure elujõuga - mitte ainult võitluse, vaid
nii materiaalsete heine järgi, - oli Danton sotsiaalnoore,
kiiresti kasvava, võõrhimulise kodanliku külge. Mathiez on
kindlalt kindel, et Dantoni varandus pidevalt kasvas, see-
reundes revolutsioonivõimude jooksul ligi 10-nordseis, misjärele
ta ei hõhnenud valimast ka melatud vahendeid.

Danton ei olnud mitte lihtne eranduse pooldaja nagu
seda olid teised jureid, vaid kaitses kõige otsustavamal
viisil suuremõõdu piisamatut mitmenordistamise õigust.
Siin oli Danton see, kes mees Konventi ees keelduma,
et iga liiki omand - maaomand, isiklik või tööstuslik, -
peab igaveseks ajaks jääma puutumatuks. ²

1793. a. algisel eemaldus Danton ajelisele avalikule poli-
tilisele areenile naale, neid, jäädes naale, jälgis tehes jure-
heidide klooris areneva võitluse külge, avaldades oma poole-
hoidjate naale selle väikele omapoolele mõju. Dantoni
ümber naandis ääda konventi ja jureidide kloori liikmeid,
nada ehendas ehistele poliitiliste naadete olemasole. ³

¹ Mathiez, lk. 404.

² Boerue u. Kapae, lk. 408.

³ Mandppeg, lk. 234 jj.

Dantonile kõige lähemal seisid ajasajajad Camille Desmou-
lins, Robespierre'i sõber ja revolutsiooni algpää-
nilt. Ajandusele kaudu sai Desmoulinus tuntuks juba revolüt-
siooni esimesel aastal. Kõrva inimesetundjuna, eris ta sageli
selliste inimeste hindamisel nagu Girondinid ja Lameth, need
oli alati esimesena valmis oma viiga avalikest tunnistama.

Desmoulinus nõudis Girondinide peetles terrori saandamist,
need hiljem, - kui terror hakkas ähvardama teda isiklikult
ja tema mõtteaastasi -, sai temast terrori vastane.¹ Desmou-
lins'i ajaleht "Le Vieux Cordelier" muutus dantonistide ametli-
kuse tribüüniks, revolutsiooni pidendamise poliitika propagan-
da organiks.²

Juba oma ajalehe võlmandas nimisus, talle omase in-
jandusliku nädeleusega, ekskursioonies Rooma imperaatorite
ajalukku, naeruvääristab ja mõistab Desmoulinus hukka rogu
revolutsioonilise diktatuuri süsteemi. Oma kallale tungides
„ultra-revolutsioonilistele“ ebustistidele kasutab Desmoulinus jäl-
legi näideid antiinajaloost - Rana-Rooma tribüünid Cicerone
ja Gaius Gracchus. Need kõneste nende viimaselega esimes
Desmoulinus'i kirjutistes teatavalt roode na Robespierrestide aad-
ressil. Desmoulinus peab väga tähtsaks Prantsusmaa kiiret
elaminekut revolutsiooniliselt režiinilt konstitutsioonilisele.
Aadatamata rahvavalitsel revolutsioonilisele olukorrale nõuab
ta 1793 a. konstitutsiooni elluarendamist.³

¹ Бонув и Топул, lk. 409 jj.

² Шлегелл, lk. 230.

³ Бонув и Топул, lk. 426 jj.

"Abolades", kuulutas Camille Desmoulins, "... see on - mõis -
tes, võrdnes, õiglus, see on - õiguste deklaratsioon, see on
- tee keelele konstitutsioon." ¹

Konstitutsiooni nõudmisega lihtlas toores seisus Des -
moulins'il teie poliitiline võrdmine - lõpetada revolutsiooni -
line terror, avada vanglad, lasta vabaduse kahtlased. ²

Välipoliitilistes küsimustes pöördusid dantonistid, hirmates
üle riigil saavutatud edu ning eslikult rajades oma loote -
sed Inglismaal võimell pääsenud parlamentlikele opositsio -
nile, saavutada rahulepingut Inglismaaga.

Dantonistide ehk "leebete" riigis arjased end ka nii -
sugused inimesed, kellel, nende tegude järgi otsustades, ei ol -
nud enam midagi ühist jakobiinlike printsiipidega. Sellele
oli näitus Fabre d'Églantier, kes peale monarhia kukutamist
oli Dantoni isiklikeks sekretärina ning juba siis paistis sel -
ma oma müüdavusega. Oma vabaduse suurendamisel ilmu -
tas see tegelane hämmastavat leidlikkust ega põrganud
tagasi ka altnäismõrude, kroonvarguse ja teude võlt -
simisest. Hiisugused sebjutid nagu Chabot, Barère, Julien
(Toulouse'ist) ja ka Fabre d'Églantier said Ida - India kom -
panii likvideerimisel ebaseaduslike mahhinatsioonide ja altnäi -
mõrudega kompaniilt üle 500 tuhaard liire'i. Tumedad
sidemed ehendasid neid ka mitmesuguste arutunistide,
spioonide ja välismaa agentidega. ³

¹ Deb. republiques, lk. 553.

² Ibidem; Bourgeois et Staput, lk. 427.

³ Mareffeg, lk. 236 jj.

Teema dantonistide ja ebertistide poliitilised ja sõtsiaalsed vaated olid lepitamatud, mis jaokeimidele meelis Pariisis ning uhaalises friiaaides provintsis äge võitlus mõlema frantsiisori vahel. Tegutsedes algel liidus Dantoniga ebertistide vastu, pöördid Robespierrestid teataval määral leppima Camille Desmoulins'i isemest kontrevolutsiooniliste näpistustest, mis aina rohkem oli talle ning õhutas Desmoulins'i julgust.

Juba 1794. a. algel pidi Robespierre vastutustema naha frantsiisori (.factions' - nagu Robespierre neid nimetas) olemas-olu jaokeimide hulgas, keda tema arvates samaväärset õhutamad tagant närimaalased: „nad võitlevad teineteisega, need, tegelikult keisimees ühe partei võidest teise üle ei oma kaht- sest; mõlemad süsteemid jäävad kahtlemata kahevärgi keemisele: nad püüavad saavutada ehte ja sama kindlat resultaati - Rahvuseleku hõlpsa laialisaatmist.“¹

Passas lõhe Robespierre'i ja mõlema frantsiisori vahel. Robespierre'i seisukoht, tema suhtumine frantsiisoidesse kujunes otustavaks nende saatusel. Milliste omaduste tõttu ja kuidas oli Robespierre omandanud sellise poolehoidu jaokeimide hulgas, selle vaatlusel asume järgnevas peatüvis.

¹ Pab. upabemeembo, lk. 564.

III peatükk

Robespierre ja tema osa jakobiinide bloki sisevõitluses

Käsitleva peatüki eesmärgis ei ole anda Robespierre'i biograafiat, kuna põhijoontes on Robespierre'i elulugu ja Prantsuse revolutsiooni ajalugu kokkuvõetavad. Robespierre'i ühe ajaloolise isikliku tähtsuse hindamisel peame arvesse võtma mitte ainult selle mõju, mida tal oli olnud Jean-Jacques Rousseau, vaid tuleb tähelepanu pöörata ka tema päritolule ja karakterile. Seda rõhutab ka Jules Lefebvre:

Maximilien Robespierre on „mille silmis Prantsuse demokraatia esimeste jellede hulgas kõige siinapaistavam. Seda on ta võlgu nähtlemata austusele, mida tal oli olnud Jean-Jacques Rousseau, aga samuti ka oma päritolule ja oma iseloomule.“¹

Maximilien - Marie - Isidor Robespierre sündis 6. mail 1758. a. Arras' linnas Artois' provintsis. Robespierre'ide perekond, kelle esivanemad, tagasi arvestes kuni viienda põlvkonda, olid meesliinis, olid meelunud nohtumise hulka, oli väikelinnas

¹ Georges Lefebvre. "A la mémoire de Maximilien Robespierre. Maximilien Robespierre. 1758-1794. Paris, 1958, lk. 7.

ümbriseelne austus ja lugupidamusega. Maximilien meelelapsepõlvale kaalus aga õige kiire lõpp: ema, tei, kui Maximilien oli 4. aastane ning sejärel jättis perekonna maha isa, kes peale seda avatavasti ka varsti surei.

Lähedased sugulased võtsid vastsündinud laste eest hoolitsemise enda peale ja nii pandi Maximilien vanaisa poole õppima kohalikusse kooli. Maximilien edesammut õpinguis, aga samuti ka kohaline elamine austus Robespierre'ide, Arras' advokaatide vastu aitasid kaasa, et Maximilien haudumise jätkus Pariisis Louis - le - Grandi kolleegis, kust viideti tati ülemine Bourbonne'i õigusteaduskonda.

Louis - le - Grandi kolleži oli klassikaline õppeasutus - suurt tähelepanu osutati vanadelle kultile ja antiikmaailma - Itena, Sparta ja Rooma ajalool, retoorikale ja filosoofiale. Koor Arras' natsaandis ilmutas kõigis neis ainsis hülgavaid andeid.¹ Siit on pärit ka see roomalik filosoof, mis peale Robespierre' paistab siema veel Saint-Justi juures ja millesse nende sõjand amastas oma mõtted ületada.² Juba vanaselt tutvus ta suure Plautuse valgustajate loodega, kuid kõige suuremat ja võib öelda, otsustavat mõju on avaldanud Robespierre'ile, alates noorusaastast kuni elu lõpuni, ainult üks neist - Jean. Jacques Rousseau.³

Peale ülikoolikursuse lõpetamist töötas Robespierre veel kolme aasta veel Pariisis parlamendi promütori juures

1 J. Z. Mauppeg. Максимilien Робеспьер - биографический очерк. Революция Французской Республики. Москва, 1958, кн. 4-й.

2 Soboul, Robespierre..., кн. 135.

3 Mauppeg, бр. cit., кн. 4.

ja saadakse siis nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt hea ettevalmistuse saanud advokaadina tagasi Arras'sse, et jätkata Robespierre'ide traditsioonideit eluajaks.¹

Advokaadipraaktises nägi Robespierre oma tööleil kehtumist: astuda, võttes võrja kõigi võimade, sõjaväe ja hüljatute kaitseks, kuidas saaks veel paremini teenida seda rahvast, kelle vastu olid palava armastuse äratanud „Ühiskondlikud lepingu“ kallihumalised reed. Istudes õiguse nimel võrja kõigi sõjaväe ja hüljatute kaitseks, ei nähtud Robespierre üldgi rivaale ja tugevate viha alla sattumist.²

Robespierre näitab talupojagi kohaliku võimuse Benjööri-
piiskopi vastu, astub võitlelisse kohaliku naisevõimudega laimatud hävitööliste au rehabiliteerimises ja võidab. Kõige suurema keerukuse lei talle aga seegi laimatud kättemaksu protsess Franklini piksevarda üle, protsess, mis oma siset poolt eile näis suure poliitiliseks seindumiseks. Väinupimekuse ja oma maailma vastasest võitlemisest lähiimbrunud võimud teadavad üldsele teatavale peale trümmi avaldamist; eile esem-
plari mit saadab Robespierre na Franklinile.³

Robespierre näitab jõudu ka võimanduslike alal ümber astes kohaliku võimandusseltsi liikumise. 1785. a. valiti ta Arras' Teaduste ja Kunstide Akadeemia presidendiks, mis

¹ H. H. Lymont. Maxime Robespierre. Les Français sous la Terreur.
m. I, Moscou, 1960, lk. 28.

² Idem. lk. 28.

³ Tõepärane Robespierre. H. Lymont. Les Français, 1920, lk. 41.

näitab tema autoriteedi ja populaarsuse kasvu väikelinna kodanlikes ringkondades.

Kuid juba varsti peab sentimentaalne poeesia, moraaltser publitsistika, kuiv teooria ja jureidilise praktika proosalises astuma tahaplaanile põletavate pävasündmuste eest. Revolutsioonilise situatsiooni saabumist 1788-1789.a. nägustab ka tema poliitiline pamflett „Artois' rahvale“, milles ta tõestab põhjaliku reformi vajadust Artois' staatis, kuna neis peredest täielikult kolmanda seisuse ja talupoegade esindajad.

Esimisele poliitilisele värgastumisele järgnesid teised ning oli täiesti loomulik, et Generaalstaadisse valitud vahesag Artois' kolmanda seisuse deputaadi hulgas olid ka Maximilien Robespierre.¹

See sündmus sai põõdepuuliks Robespierre'i elus: peult-nohaline huvidega provintsiarvusest tuli Aras' advokaadil nüüd siia tulla rahvusliku elutusega poliitilise võitluse laiale teele. Robespierre, kes seisis oma 31. eluaasta lõpul, läis jõude ja lootusi, võitis Pariisi, aiamata, et järgmised neis revolutsiooniaastat osutuvad niimastis tema elus. Kuid millised neis aastat! Täis halastamatut poliitilist võitlust oma võidlusõnnedega ja vastaste asustega, mis tegid tagasi hoid linust provintsiadvokaadist ühe revolutsiooni ja demokraatia suurima juhi.²

¹ A. L. Chanfeld. Maximilien Robespierre. Maximilien Robespierre. 1758-1794. Berlin, 1961, lk. 25 j.

² dlykuse, lk. 31.

Robespierre'i esimesed esinemised Rahvuskogus kas ei "alata-
 nud eeldre mitte lähilepanu või vahetuid esile naeru ja püüeid
 „Irras' rassavõimla" (Robespierre'i hiindnime) arvel. Kuid juba
 vastu seundis Robespierre enuast mausurele ja seda sellepärast,
 et tema nõuet haumasid ahvult seelama laiad rahvamas-
 sid. Alates 14. juuli sündmustest, Bastille' vallutamisest, millest
 alates võitlusele asub uus, otsustav jõud — rahvas, astub Robes-
 pierre nägja rahva vägiste kindla ja resolutsse naitsjana.
 Rahva seuerämisest, tema juhtiv osa poliitilises elus, rahva
 huvide prioritet kõigi ülejäänud huvide ees laavad sellest ajast
 alates kõigi tema teutades kogus peeterd kõnele juhtivamaleus
 teenides.¹ Alates 1789.a. sai Robespierre'it kõige järgimind-
 lam demokraatia naitsja, kesjuures ta ei püündunud sellega, et
 naitses revolutsiooni privilegientud klasside vastu, vaid nõu-
 dis kõigi rahvaste — naitlejate, juhtide, voloonia meguvade,
 vabastamist. Robespierre'i oles — olla alati rahva poolle — oli
 Robespierre'i poliitilise positsiooni põhialuseks alates revolutsio-
 ni algusest kuni terrorini.²

Kogu elland' ja enamus naasagisid ei olund na Robes-
 pierre sel perioodil printsiipiaalne monarkia vastu, vaid
 vastupidi, kõigi elistab võimast vabavõigile, pidades sejuures
 rajalimeus teingimiseks, et kuniiga osars olensid vaid rahva
 tahte käidesaatmise funktsioonid.³

A. Deland, kes on spetsiaalselt teinud vabavõimle

1 Deland. Maximilien Robespierre, lk. 20 j.

2 Soboul. Robespierre... , lk. 136.

3 Deland. Maximilien Robespierre, lk. 31.

ideede arengu viisimust XVIII saj. Prantsusmaal, on näiteks kind-
laus teinud, et 1789.a. juulis Camille Desmoulins oli asubariigi
pooldaja, samal ajal kui Robespierre ja Marat veel monarhist.
Siis onki monarhiat pooldasid.¹

Maigi teada, võttis Isiklar koogu vastu ka teine rea
progressiivseid, anti-fodaalse iseloomuga seadusi, millele Robes-
pierre ka täielikult oma heakskiitu jagas, kuid jällegi eni-
nalt teistest deputaatidest, jidas koogu seda seadusandlust
mittetähtsaldas. Ilmselt Marat' ja Camille Desmoulins'iga
allutas Robespierre kõige halastamatule mitmale demonaastia-
ga vastuolus olevad seadused, koogu seda oli seadus aktiivsetest
ja passiivsetest, mida ta nimetab rahvaet tema loomuliku õiguse
võimimise seaduseks.²

Robespierre'i ei heimeetanud tema erinevate praktiline laagu.
jätkus: tema kõned ei võinudki ümber kasvatada rahvuskoogu
liberaalset aruonda, kuid nad kiideti vastunägi hoopis
tugev auditatsioonimis — pealinnas ja provintside laiaades demonaast-
lises ringkondades.

Jahelkinnide vürki ajajamise esimestest päevadest peale on
Robespierre selle ühe aktiivsemad ja mõjuvõimsamad liik-
mid, 1791.a. märtsis isegi selle esimees. Ilmselt 1790.aastast
tunnustab rahvas teda kui oma huvide tõelist kaitstjat.³ Rahva
teates, mis päev-päevast üha tugevneb, sekkub Robespierre'i
jõud ja energiat võitluses, mida tal on teinud alata ühisinda

¹ A. G. Chap. *Контрреволюция и революция в Провансе. Историческое и политическое исследование. 1789-1804*, т. 1, стр. 1938
т. 70.

² Marat. *Maximilien Robespierre*, т. 3, стр. 31.

³ Idem, т. 33.

nüürid raskesti hingimises.

Analüüses Robespierre'i värgastumise tsüklatas loogus ja faaside ülekis 1789 - 1791. aastal, paistab selgesti värgi 2 kiiresega tihedalt seotud põhimõtet - esiteks, idee rahvaseme-
aamitendist ja, teiseks, poliitilise võrdseuse idee. Kui me jätkame
võinides demokraatiat peendutavates küsimustes poliitika alal
Robespierre saamuse järgel elasi, siis sotsiaalse võrdseuse prob-
lemide lahendamisel on ta poitotseerunud alati ettevaat-
lik, tagasihoidlik ja isegi vastuvaariv.¹

1791. a. sügisel tänuis päevanorra täie teravusega küsimus
sõjast. Kui Pariis ja teised äraandjate juhul astusid värgi
ülesmääratega revolutsiooniliseus sõjale, ei väsi Robespierre uues
klarifikatsioonist mõtet: kui ei ole äraandjate ained
sisemise kontrevolutsiooniga, ei ole äraandjate võidule värgi kontre-
revolutsiooni eel.² Robespierre'il oli sagaralt õigus, kui ta
hüüa mõistis äraandjate aratüüpilist loomust, "rahvas-
te sõjast tirannide vastu" ja "revolutsiooni enpordist". Kui
äraandjatel innagi õnnestus sõda valla päästa, nägi
Robespierre neid peamest ülesannet selles, et võita.

Kui Robespierre'i osavõttel 10. augusti 1792. a. äraandjate
ettevalmistamisest ja läbiviimisest ei saa tõestada, hõlmas
ta sellest hõlmatu juba 11. augustist alates etendama
Pariisi kommuni uues uuesseisus juhtivat osa.³

Laupäeval äraandjate ja faaside vahel omas ellu

¹ Manfred. Maximilien Robespierre, lk. 34 j.

² Marc René Laplan. L'Espagne révolutionnaire. m. I, Locana, 1956, lk. 50.

³ Manfred. Maximilien Robespierre. lk. 38 j.

juba Robespierre'i ja Brissot vahelise võitluse näol Jacobini-
de klubis, kes Robespierre oli nahtlemata julm mees, kuna ta
Asutava koogu liikmena ei olnud väga lihtsahel meest
poliitilisest elust. Rahvuskogu hõlpsasti arvamisele, nauditakse
võitlus üle laiemale mastaabile. Hõlpsasti oli jacobini-
del üle 100 esindaja, kelle hulgas nägapaistavamad mehed
peale Maximilien Robespierre'i olid mehed Marat, Danton,
Saint-Just, Coethon, Billand - Barre, Lebas ja Maximilien
Robespierre'i noorem vend - Augustin Robespierre.

Asustavad võitlejad hõlpsasti ei võinud jao-
keid loota oma oma seistuse ümber. Kuna
plebeiliste masside hulgas amasid kol peitoodel suure
mõju "pöörased", seunasid jacobineid, "pööraste" kar-
tinalistid naatulestel järeleandmise tehes - 4. mail 1793.a.
niidi hõlpsasti demediga üle esimene maksimum, s.o. üm-
lad viljashinnad nagu Prantsusmaal, — "pööraste" võitlu-
se oma sõidu velle ning paadid 31. mai - 2. juuni üles-
toimesse tulemusena, kehtima oma revolutsioonilise valitsuse.¹

Karjans ei suutnud "pöörased" võista selle äärmise
hippe naugust, mida revolutsiooni aeng oli teinud. Tabavalt
seebonustab "pööraste" paideumateet kartinal W. Markov
oma lõos "Jacobineid and Jacquesontis":

"Pingsalt fintsseides seda meistanne, kes "pöörasteid"
moortanpaadest aaldas, ei suutnud ta (Jacques Rouss - A.B.)
näha seda keegi, mida revolutsiooni aeng oli võtnud ja

¹ Marfied. Maximilien Robespierre, lk. 49 jj.

jooness oma poliitilise vanaa seimuse eide, tundes vaid
urgendust ehe tugeva riiklase vähenemisest.¹

Jacques Rousse' mäetud peale 2. juuni revolutsiooni
nägestab tema „Antikes Français Habariigi õnnetuste põhjuste
üle“ (\"Discours sur les causes des malheurs de la République
Française\"), mille ta avaldas 1793.a. juunis. Jacques Rousse
muretab, et „... revolutsioon ei andnud rehoikeile ja töölis-
tele nõue seda, mida neil oli õiges talit oodata,² ja nõuab
endistelt kõigelt spekulantidelt seumanehkkust. Jacques Rousse
nõuab kategooriliselt võitlust riigega, kes revolutsiooni-
seindmisi on enda riigistamise hevides ära kaseetanud,
riigega „... kellel revolutsioon on meel, aga nõut revolutsi-
ooni sõdamis.“³ „Ala ei inesta,“ väidab Jacques
Rousse, „et neil on ilmunud nii palju talinud revolutsi-
ooni pooldajaid: ta oli ju neile saunepärasene ettenäandus
et patriootilise esinise värges koguda endale aante noor-
maid...“⁴

Oma ettepanemiste elluviimiseks astub Jacques Rousse
praktilisi samme. 20. juunil 1793.a. esitab ta Lõdelfeindl
kubliis, nõudes, et kogu riik võta konstitutsiooni paragrah-
vi, mis oleb sõnastatud nii: „salvas tunnistab neil
vabatahtlikkust, neid kaitseb seumanehkkusega spekula-
tsiooni ja liigriigiseisvõtmise eest.“ Saanud Pariisi komiteis

¹ Elanov, lk. 214.

² Pib. upabumeuukmbo, lk. 524.

³ Idem, lk. 525.

⁴ Idem, lk. 524.

sama ettepaneme tagasihüpanemise osaliseks, lasel Jacques Rouss oma petitsiooni nimitada kahe septsiooni, Gravileirs' ja Bonne-bouville'i poolt ning isegi sellega juba järgmisel päeval, s.o. 25. juunil konverti. Siis aga õnnestub Robespierre'il selle ettepanemist vältida, tehes ette näanduse konstitutsiooni kiirema lõpetamise vajaduse.¹

Robespierre'i poolt sõnastatud ja formuleeritud 1793.a. jaanuaris konstitutsioon oli kõige demokraatlikum kõigist konstitutsioonidest, mida teudis ajalege; konstitutsioon pidi kõige suuremal määral, niivõrd, niivõrd see üldse võimalik oli kodanik-demokraatlikele korra teinimestes, kindlustama rahva seeräimeleidi printsiipid.²

Konstitutsiooni töötati lõplikult välja 24. juuniks.

Konvendis antakse Jacques Rouss'le sõna alles 25. juunil 1793.a. Esinedes Gravileirs' ja Bonne-bouville'i ning Cordelierside üheki deputaadina, kritiseerib Jacques Rouss teavaat konstitutsiooni jõuetust poliitilise ebasõiduse hävitamisel: „Nabadus - see on ainult paejas viirastus, kui üks inimene klass võib teist näfaga seennata. Võrdsees - see on paejas viirastus, kui üksis võib äraostmise teel omandada õiguse oma ligemesele elu ja seenna üle. Aka - see on paejas viirastus, kui kontrevolutsioon päev-päevalt kasvib kõrgemalle tsoiduainete hinnad, milleki kolm mefandikke kodanikke ei keegi, pisaiaid valamata.“³

¹ Zacep, lk. 64.

² Maxfred. Maximilien Robespierre, lk. 48.

³ Pib. upakumeusumbe, lk. 181.

Liinitades, et „juba keli aastat kasutatavad ained rehvad
 võini revolutsiooni hõlmed ...“ jätkab Jacques Roux:
 „On aeg lõpetada see seimilohing, mida peab egoism kõige
 lõõnava klassi vastu. Indre väga otses ja kannikolud se-
 nivad võini teie demete täitma oma piimide jõuga.“¹

Jacques Roux' petitoroon mõjes kouvendes pommipalava-
 tseena. Kõnelemata äraandimistest, õigemini, nende jäätumest,
 ja „sõest“, mille vastu see otseselt oli seennatud, ei saanud
 na montanjarid sellele väjameetlel keelma jäada. Montan-
 jarid otsustavad anda „pöörastel“ seimahooki ning kasu-
 tarad sellus oma võimsamat aleva — Robespierre'i.

Indre väga Jakobinide klubis 28. juunil teugib Robes-
 pierre rogu talu emase energiaga kallale inimel „... kes
 vajates end patriotsmi taha, kuid omades kõige rahkest-
 äratatamaid kavatsusi, sobab Rahvusline kouvendi väa-
 sinest; kasutades ellendämb, et konstitutsioonis ei ole sea-
 desi spenelautide vastu, minitab ta, et see ei kõlba selle
 rahva jaoks, mille huvides ta on koostatud.“ Esimesi mär-
 gib Robespierre, et keisimeest ei oleks tasunud äldse äles
 lösta, „... kui see intrigant oleks rahule jäänud talu
 avaldatud põlguisega ... , kuid ... järgmisel päeval ienuib ta
 Kordeljeenide juurde, sellesse pühase paina, mille pial'iga
 värskest nipsetatud patriot peab vaatama himu ja aus-
 tusega. See inimene sõendas seal korrata samu solvanguid,
 milliseid ta patriootiliste kõnede vildi all väga purnas

¹ Deb. republiques, nr. 182.

konstitutsiooni vastu. Lõpuks seendis see inimene vastu võtma otsust, milles väagitakse, et see address esitatakse konventile, ja veel rohkemgi, loetakse ette Praepriisupi palee kerkis ... kas te tõesti arvate, et selline väimeedius, kes täies koosõlas austalastega tungib kallale paimatelt patriootidele, kas te tõesti arvate, et ta võib omada au-
said kavatsusi ja täiesti lojalsed pöördlusi?"¹

Järgmise orator - Legendre seindistab Jacques Roux'd ja tema poolehoidjaid Gerdeljeide klubi esimehe Roussillio-
ni hämmeldunud oleku osas äraasetamises. Koosolekul viieks Roussillion nimistas täielikult seda mees, peeti des vastetest enda pealt ära veebada. Roussillioni selline näitumine ei hõlmas endas Jacques Roux'le ning juba järgmised päevad löid viimasel tõsiseid kaltsumusi.² Alles koosolekust teib ettepaneku suunduda juba järgmisel päeval Gerdeljeide klubi, et päida au, mida peab tähendama ühingu oleku täiendamise ja kaitsta Jacques Roux' võit.³ Sellel järgimise klubi istungil neijumekki näepi ühtne järjekindlusi viene „pööraste“ vastu.⁴

30. juunil moodustakse järjekindlusi klubi delegatsioon, mille koosseises kuuluvad na Robespierre ja Collot d'Herbois, lähisõbranimisteks Gerdeljeidega. See delegatsioon samal päeval ilmes Gerdeljeide klubi istungil, kes „... Heibit tõellegiga valguotas seda silmanähtavalt väimeelne“,

1 Deb. republiques, lk. 520 jf.

2 Zaccap, lk. 70.

3 Deb. republiques, lk. 530.

4 Chronocob, lk. 10.

istlased kordajenaid lahti igasugusest solidaarsusest mitte
võttes Jacques Roux', vaid na Leclerc'iga, kesjuures mõle-
mad kehtestati selle kleebi liikmete nimetajast. ¹ Collet d'Her-
bois, kes sellest missioonist jaoksimele kleebil 1. juunil ette
hannab, avaldab oma ettenaand lõpul arvamust, et niid
on Jacques Roux' kajäär läbi.

Collet siiski ei sis. Jacques Roux kajäär ei oleud läbi,
keegi ta pihka hannes sadama üha rängemaid hooge.
Nihaegselt naotusega kordajenide kleebis, emaldas na
kõnnuun Jacques Roux' oma ajakirje redaktori vohalt.

9. juunil 1793.a. ilmub ilarat "Le Publiciste de
la République Française" 293. numbris ilarat' artiklul
pealukijaga "Jacques Roux' postul", milles ta esineb terava-
le süüdistustega karklet' Leclerci ja Roux vastu, vihjates
nende ebavõimalikele tegudele. ² Vastuseks kirjutas Jacques
Roux brošüüri "Jacques Roux à ilarat", milles suure
põhjalikkusega kinnab ümber ilarat' süüdistused, neid
brošüür ilmes trüüis alles peale ilarat' tapmist 13. juunil
1793. aastal. ³

ilarat' tapmist, mis ajalisele lauges nouse väise kont-
revolutsiooni ja kodeseja aetiseerumiseega, kähistas Pierre
Proustse kodanliku revolutsiooni arengule üht pöördeme-
ti. Saakes moment, mil jaoksimeidel tuli kasutusell mõtta
mõjivaim vahend - terror, mida ilars nimetas "ei niilestin

¹ Deb. krahumeasemblo, lk. 530.

² Ilare Ilare ilaram. Ilormpem Ilara Py. Ilorparumel Ilorillegemil.
m. III, iloruka, 1956, lk. 332 jj.

³ Zasep, lk. 70 jj.

mees kui plebeiliseks meheks " ... aru ei saanud kodan-
luse, vablastega, absolutismiga, fodalismiga ja vähenodan-
lusega." ¹

On selge, et sellisel viisil elamine tegi jacobinidel
kohustusena oma selfatageeritud meelustamisega tegema mõningaid
järelandmisi sammu- ja sammudel, rahulolemata meel nõudmisi man-
simuuni suhtes; kuid sama selge on ka see, et vähenodan-
luse huul väjendavad jacobinid ei võinud üldgi leppida
"pööraste" ühgi nõudmistega. ² Samasuguseid järelandmisi
võib märgata ka Jacques Rouxe' poolt: oma ajalehe "Le
Publiciste de la République Française par l'ombre de l'abbé
L' Ami du Peuple" 245., 246. ja 247. numbri ülistab Jacques
Roux institutsiooni ja montaigne'i ning teeb isegi katse
kostada sel ajal Pariisis toimunud tohterlahetused kont-
revolutsiooniliste prokonatoride tegevusega. Kuna need sam-
med aga millelegi lähemale ei viinud, pöördub Jacques Rouxe
juba järgmistes - 248. ja 249. ajalehenumbri - tagasi oma
vana, tuntud tautina juurde. ³

Sellisel pöördele vägevis Robespierre äärmusliku
ga. "meie inimeste", "eelse päeva pativootide vastu, kes ta-
haravad rahva siimes meenutada tema vaimu sõnu. 5. augustil
ründas Robespierre jacobinide ülesis eelse ägedusega
Jacques Rouxe'd ja Lederi, "nakte inimest, kes töötavad
vablaste palgalisena", "nakte inimest, keda paepastor ju-
ha elavat".

¹ K. Marx. Kodanlus ja kontrevolutsioon. K. Marx ja F. Engels "Valitud
teosed kahes köites." Ind. Tallinn, 1984, lk. 47.

² Zasep, lk. 73.

³ Idem, lk. 46 jj.

4. augustil koristas Robespierre jakobiine „pööraste“ poolt plaanitatava nundenõu eest, mille eesmärgiks olid septembri kuusakuu nõudmine. Robespierre võis avaldada selget mõju, et la samal päeval valiti jakobiinide kleebi esimeheks.¹

8. augustil esines konvencio moulangeaudi poolt elluajamis-
tatud petitioonega eluauat' lesu Simone Écard, kes siin dis-
tas Jacques Roux'd ja Leclerc'i noulvrevolutsioonilistes mahhi-
natioonides eesmärgiga kompromiteerida tema noulvunud mehe
mälestust.² Robespierre saavutas, et nimeetatud petitioon
trünniti ära. „Bulletin“ is ja et tühisnoulvleri Julgeolekumoonide
alustas jündlust Jacques Roux' ja Leclerc'i asjus.³

Robespierre'i võue mõjuvõimsus, selles näime lastud dema-
gogilised võtted tegid oma töö. „Pööraste“ kei võige vasem-
poolsema poliitilise voolu penestamine oli otsustatud, selle
täidesaatmisega teidid loime jaha vähemtähtsad jakobiinid.

21. augustil esines teiekt jakobiinide kleebis siündistlu-
sega Jacques Roux, selle „autu naimuline“ vastu, kes „...ka-
sutades oma suurt mõju Gravilliers' seutsioonis, seundis sedq
seutsiooni vastu võtma otsest, nülles öeldause, et konvencio saa-
detause aadress nõudmisega vahetada kõiime ning siündistada
Pariisi maril'i äraostetavuses... kuid õnnelis seutsioon
tundis ära tema reetlunuse ja meelis oma otsest...“⁴

Tõetudes Jacques Roux' ammustele vaeulastele Gravilliers'

1 Clathier, III, lk. 38.

2 Gaseep, lk. 82.

3 Clathier, III, lk. 38.

4 Pib. upakumeucombo, lk. 531.

seatsioonis õnnestub eelistiidel seundida kommuni vastu võtma Jacques Roux' ja tema poolehoidjate aretlemiskäsu. Jacques Roux ja tema poolehoidjad - Batté, Le Deseux, Gaillot, Bosquet ja Duches - viiakseid politsei arestinambries 22. - 24. augustis, kuid mittekuulaldase siindistusematerjali ja Gravilevis' seatsiooni pealinnamisel tõttu tuli nad peagi vabastada.¹

4.-5. septembril toimunud massilehvimise ajal ilmub Jacques Roux aegelas meeleloos 5. septembri hommikul fashii-nide klubisse, kuid peab seal ennast niivõrd väjajantsuvalt ütal, et koosoleku otsustab tema, kui nahtlase isime valbe alla võtta ja laata vahi all oma seatsiooni revolutsiooni-nomitteresse.²

Fashii-nide lõpliku areteviendamisest sei jätti juba eelmises peatükis.

Maadeldes fashii-nide võitlust pööraste vastu, paistab siema, kui karne ja kalastamataid vahendeid nad kasutasid, naasa avalued na Robespierre ehk „Arastmatu“, nagu teda rahva seas kutsuti, kes, vaatamata oma sügavale tõrjumastusele, ei põlunud siin kasutamast demagogiat ja laimu. Selles võitluses seisid fashii-nid ühtse vundena, järgnemata frantsiisoonideks. Kasutatud abivõnde jelmusest nähtub fashii-nide, väimeerasomarine kiim ja ieha inimeste vastu, kes on naotamas igasugust omandit ja on

¹ Gasep, lk. 86 jj.

² Idem, lk. 86 jj.

Seepärast valesis võimvõimalikus entsessideus.

Vaadeldes seda võitlust võib meile kaastunne valdeda „pöörastele“, neid ajalooline tõde selles heitluses neekes haktlemata nende vastastele, kuna „pöörased“ esindasid klassi, millel ajalooaeg oli ette määratud hukkamise ja ne seepärast võis objektiivselt esineda ainult reaktsiooniliste võrdmistega.¹ Olles täheleandvad jee „pööraste“ majanduslike võrdmistele täitmine maa kapitalistlikele aegade pidevdamist, nende poliitiliste võrdmistele täitmine teisel tegevuspeiroodil aga revolutsiooni täielikku desarmeerimist hantseeritavate sisetöö- ja välise võitrevolutsiooni üle.

Vaatamata „pööraste“ tuntuks subjektiivselt seigavale revolutsioonilisele iseloomule, on selge, et Suure Prantsuse kodanlike revolutsiooni tõelistes juhtides olid jakobiinid, mitte „pöörased“, oli Robespierre, mitte Jacques Roux.

Peustatund „pöörased“ vastasid jakobiinid seega na Pariisi alamiktide, laostunud ja aasunud näsitöölise ja töölise toetuse, mille huvisid „pöörased“ olid kaitsnud.

Kasutades „pöörastele“ lõpu peale tegemisel meil ebertistide näsi, olid Robespierre'i ja ebertistide poliitilised vaated selles siseni liiga erinevad, et edaspidisest võitlusest olus võinud juttu olla. Tõlles kõige tagedasemas ajenduses robespierristide ja ebertistide vaheliseks konfliktiks ei alates 1793.a. seigisest „dekrüstianiseerimispolitiina“, mida kõigest järest ajasid ebertistid, viiti aga Pariisi kommuun.

¹ de lauroob, lk. 14.

Õistlus katoliiklikele kirikule vastu oli ette antud, et nad
 revolutsioonikeelse seisukorra poole ühelt ühelt kõiges vastas
 kiiresti üle õistlusele alligotseeritud vastu üldse. ¹

Robespierre omas kiirgaseid poliitilisi autoriteeti, mille
 ta oli saavutanud läbi demokraatlike printsiipide järgimise-
 lase näitmisel alates revolutsiooni esimestest päevadest, läbi
 oma sagavale poliitilisele printsiipidele ja raskemale
 arenele. Fautikiselt seisis ügiteini juures Robespierre, temal
 tuli esmajärgkorras vastu võtta „ebatistlike pealtningi“ rii-
 natud ja ajutiselt isegi taanduda. Need ebatistid ei
 paigutunud, mis olid Robespierre'ile täiesti vastuvõetavad
 - üheks selliseks oli ka ebatistide kirikuvastane poliitika.
 Robespierre oli ju Rousseau tüüpiline järglane: oma „kõrgema õn-
 di“ kultuuri teoloogilise kütte on Robespierre üle võtnud Rou-
 seau „Émile“ist, järele on Robespierre'i keegi oma aja seeri-
 ma poliitikategelase poole antud vaid selle kultuuri poliitiline
 moment. Robespierre pidas religiooni ügikorra hädaajali-
 kuse tingimuseks. „Kui jumalat ei eksisteeri, tuleb ta nägja
 mõelda“; - nõudab Robespierre Voltaire'i sõnu. ² Kõigil on
 religiooni vajalik, kuna ta annab kodanikele austama oma
 vohestusi, austama seadusi. Kodaniku religioon on kõrg-
 ma mõime poole kehtestatud dogmade rohu, ilma milleta,
 nagu avas ka Rousseau, ei oleks olnud kodanikkus.

¹ M. A. Doreur. Benimad Spasmygnaid, Spasmygnaid pehoro-
 kseid ja namomurekaid ksephob. ilocuba. 1960, lk. 126 ff.

² Maximilien Robespierre. Kõik iht eine Revolution ohne Revolution
 Gewalt? Reden. Reclam, lk. 294.

Ilkõistuse kultus, mida eelkõige ja masempoolseid jaoühusi propageerisid katoliku kultuse asemel, oli Robespierre'ile kas. huvitav neel teisest aspektist: jumal ja idee tulevases ühiskonnas näisid tal peamiselt loomulikuks ja loomulikuks. neile ja samal ajal ka hoiatuseks riigile nende maapealsetes elus; teisest küljest kartis Robespierre kõrgema, demokraatliku "emal" revolutsioonilist talupoegade massi, kes olid tihedalt seotud religioosiga traditsioonide põhjal.

Robespierre tungis uugu jõuga kallale eelkõige, sõi. distades need ateismis. Oma 21. novembril jaoühustele üles peetud kõnes "Fanatismi üle", rõhutas Robespierre, et ateism on aristokraatlik, idee kõrgemast olendist, kes näitab sisetust ja meele triumfeerivat kehtet, on kõige kõrgemal määral demokraatlik.¹

Robespierre'i mõjel pidi olema andma näet oma po. oitsinud jaoühustele üles, ja veidi hiljem, 11. detsembril teatama, et ta tunnustab Kristuse, "rahvaõhustite rajaja" kõrgeid moraalseid omadusi ja austab Eoangeliumi moraali.²

6. detsembril teeb Robespierre'i poolt toetatud Barère komiteele ettepaneku, mille põhjal komitee "uueks ära igas- guse riigivõlla ja ühiskonnas, mis on demokraatlik kultuse raba. duse vastu".³ Selle demokraatliku tehti võimalikuks katoliku kultuse osaline päikeline Pariisis, misgi komitee oli andnud

¹ Peden, lk. 293 j.

² Bourne u. Napier, lk. 415.

³ Zandvoort, lk. 366.

määruse viirute selgemise kohta.¹

Robespierre võis „dekristianiseerimise“ ja ebertistide vastu võtta astuda tänu asjaolule, et 1793. a. talve alguses selles viiruses, nagu mõnes teiseski, hakkas võrja kujunema omamoodi „klooni“ robespierristide ja dantonistide vahel. Danton raabus Pariisi momendil, mil „dekristianiseerimiskünnine“ oli jõudnud haigepunktile – konventi ilmusid sargeli antireligioossed protsessioonid, mille osavõtjad parodeerisid viirikeisasid ning kiriklike nõtkeid. Danton ja tema mõtte-vaadlased võtsid faktikalistel vaalutlustel seendmestest aktiivset osa. 16. novembril nõudis Danton kategoorilist ja na saavatas konventi hooes „antireligioosete momendide“ lõpetamist. Tema samas viirus esines ka Robespierre, lootes Danton soodsat oluorda kasutada vastukõõgi and. mises ebertistide pealeteugole.

Tahted ebertistide ja robespierristide vahel olid selleaiaus viirvid teavus lähud, et Robespierre veelestab ebertistid isegi välismaa agentidus, kes sihilikult viiravad Prantses-maal akeisni, et muuta oileoluord Belgji veeleisemais iing õhetada Prantsesmaa vastu uugu ülejäänud Euroopa.²

Need asi ei seisnud seugugi mitte „akeisimise“ – „dekristianiseerimise“ väliselt kõravikka kalle all peitkes võitluses omavirikisimise iimber. Robespierre ei eitanud viigi kõõgimal õigust segada vaheli omavirikistesse. Need viid sekteid jäiseelt rikkuma ei olud Robespierre, nagu tema õpetaja

¹ Bourne u Stapul, lk. 416.

² Ibidem.

Rousseau'gi, senteline. Samal ajal, nagu me juba eelmises peatükis nägime, oli Chaumette'i ääres juhtivamatel väärtust etteviijates naisele lepitamatust sõjast meeste vastu. Sama resolutsioonilise aume ja gignolliitiga ei neijetanud ebertistid endale ette maasimeeni põlimest, mille eest nad nii väglikaselt olid võidelnud. On selge, et maasimeen oli võetud Robespierre'i ja ta kaastöölise poolt meeste laid, pärast "Suresel ning tema seisendamise oli teinunud ebertistide poolt juhitud plebeileste masside seel, revolutsiooni vajadusi silmas pidades. Robespierre ei võidelnud maasimeeni elluviimise eest vajalike järjekindluse ja varmsusega, vaid juhtudel lubas nooguni mõne tagasimeenu.

Ka terrou peale meatas Robespierre mõnesõrra teinuti neid seda tegid kühel ja Chaumette, mille seisundhad on juba esitatud varem. II peatükis lk. . Robespierre'i seeltemist revolutsioonilisse terrorisse iseloomustavad mõige paremini tema sõnad, ettenandes „Revolutsioonilise valitsuse printsiipideel“:

„Lui revolutsiooniline valitsus peab olema oma tegudes rohkem energilisem ja rohkem vabam kui harilik valitsus, kas muuteb ta seepärast siis vähem õiglasemaks ja seaduslikumaks? ... Ta peab ~~ole~~ kareima nahe mealese valje vahel: võrke- se ja helljulguse vahel, moderaatismi ja entsesside vahel, „maasimeen vaherest ja poliitilist tarneest — see on võik, meid mõitause sellest valitsusest.“¹ On selge, et mõeldes „entsessidest pidas Robespierre silmas ebertistide ning et terror võeti

¹ Ilanunimeale Põdechoep. 6 kpeuueuax pehoou, uouuoro kpa- beuueuouba. Pehoou, uouuax zahoououuue u kpaououue. elouba, 1954, lk. 195 jj.; Põden, lk. 313 jj.

päravõrda vaid revolutsiooni võidu huvides.

Tamasegused sõjaväed lahkeleid olid Robespierre'i ja ebertistide vahel ka rahispoliitina keisimustes. Ebertistid esinesid juba 1793.a. septembri demonstreatsioonil nii propagandistid, kes õhutasid riima sõda fodaal-absolutistliku Euroopaga uuei lõpmi. 5. septembril kaeti plakatid nülle riiskes peal. kirjadega „Sõda aristokraatidele!“, „Sõda spekulantidele!“, vaid ka pealkirjaga „Sõda tšeraunidele!“ Kõliti juhustest ei suurendanud absolutismine valitses repressioone emigrantide - kosmopolitide vastu, kes pärinesid Prantsusmaaga sõjacerseemoras olevatest riinidest.¹

Ei ole vastuvõtmatu olei Robespierre'ile Ebertsi kosmopolitism. Sellepärast ei ärata inimestest, et 1793.a. detsembrialgul, keis-tekis robespierristide ja dantonistide kloom, Robespierre Jaukhiinide uluki istungil 12. detsembril 1793.a. kalastamatult tungis Ebertsile kallale, keisutades, et ta on jann ei väi alla patrioot; eil 100-tuhandi linn'e'i seenele rendi omaviker ei väi pidada sanktotois; ei väi olla rahaviiklane inimene, kes on kottud pankurite ja kontrrevolutsionääridega, et kosmopolit ei väi olla miigi hea prantsese kodanik, et Eberts minevines istis „verd reset rood, verd kõngemal elläest“, et ta on - „prie-lane“, olemeselt - välismaa spioon.²

Eberts heideti jaukhiinide hulgest välja miig kisel päeval peale Robespierre nõuet „Revolutsioonilise valitsese printsiipidel“, mis sõaldas otsesid kallale tungis Ebertsi vastu, 26. detsembril

¹ Bourne u. Itapue, lk. 419.

² Idem, lk. 420.

nõttes kuuendast aastu otsuse välismaalaste emandamise kohta kuuendist liikmetest hulgas. See lauges Eestis automaatselt kuuendist välja. 24. detsembril nõttes Julgeolekukomitee aastu otsuse tema arreteerimise kohta. Kiberti ja Chaumette'i esialgu veel ei peetud teadeti, kema tuli arvestada nende populaarsusega plehberlike masside hulgas.¹

Eelne otsustaval momendil ei suutnud õberitised kindlustada endale rahvamasside toetust — see on seletatav osaliselt sellega, et varitsus tegi rahvamasside materiaalse olukorra parandamises mõningaid järeldamisi. Barère'i ettepanemisel võeti 21.-22. veebruaril 1794.a. aastu ees, täiendav seadus maksimumist.² 26. veebruaril (8. veebruaril) astus Saint-Just Riigikomitee nimel Lõuendist välja eene programmeerise nõuega, milles Saint-Just esitas revolutsioonise diktatuuri edasise kindlustamise ja kõigi tema vaenlaste hävitamise programmi:

„Kõik, mis võib kindlustada vaid kõige selle hävitamine, mis talle on olemine...“³ Saint-Just nõudis, et revolutsioon peab liikuma edasi: „Need, kes sooritavad poolu revolutsiooni — kaevavad ise endile hauda.“⁴ Edasi pidi Saint-Just ette nõuetesid ahinõud revolutsiooni arendamiseks: „Hävitage neid, mis häbistab vaba riiki; patriootide omand on püha, kuid vaenlaste varandust võib jootada

¹ Bonnier u. Thapier, lk. 420 jj.

² Zauzoregum. armo, lk. 366 jj.

³ Pub. upakeemereembo, lk. 526

⁴ Idem, lk. 527.

näigi õnnelike vahel. "1

Saint-Justi ettenäandl põhjal võttes kumbagi 8. ja 13. veebruaril (26. veebruaril ja 3. märtsil) vastu kaksad dekreedid, mille alusel revolutsiooni vaevalastele keelustati isikute vabadus meelele konfiskeerimisele ja tasuta elamiseks vabaduseta patriootidele.

Päästenomitee ja Julgeolekukomitee pidid läbi vaatama näigi peale 1. maid 1789. a. arreteeritud ja poliitilistel põhjustel kinnipeetavatele siindistused, et otsustada, kes tuleb vabastada ja kes keelustada revolutsiooni vaevalastele, mis tõi naasa omandi konfiskeerimise. Päästenomiteel tehti ettepanek võtta kommuunidele määratud andmete põhjal vabaduseta patriootide nimed, millele oleks siis alla antud konfiskeeritud vabadus. 2

Kuid Varloori-dekreetide nälgimist võib pidada pigem poliitilises sammus jätkuvas võitleuses aristokraatiaga kui meeleotsiaalses liikumises, nagu neid kvalifitseeris elatise. Neude esmärgiks ei olnud korra juure ja haude kiirem hävitamine, mitte aga pankrotteid muutmine raamatiteks. Kõigi nende abinõude eesmärk oli oleksel määral poliitilisel laadi.

Pankrotteid ei avaldanud Varloori-dekreedid näigi suurt mõju - rahvaliidumise jätkus endiselt ning õhutas eeskis. Et ette võtta uueks organisatsiooniks uut rahvaühendust. 3

1 Deb. republiques, lk. 538.

2 Idem, lk. 259 jj.

3 Soboul, Robespierre... lk. 150.

Ei ole juba selge, et Chaumette, kes uudles hõimuma juhtina alustama uues eelkristidega eelkõne, viisjas kuni. Justli Seue. püüas ja põhjale eelkõne, mille alusel hõimut andis väga head tegeva „kõige demokraatlikuma eelkõne eelkõne“.¹

Nautsoriõnnetide näpandmisega võttes näituse eelkõne. dilt ära plekistide määridel aimeste näitajate monopoli ning re. gundis seega endale aimestiendandit eelkõneidega kauduval määl.

Samal ajal arendasid eelkõneid Kordeljeendile uues en. gileid nampaamaid dautonistide, nautselt aga na dautonistide näit. na Robespierre'i näit.² Kordeljeend näitid näit. resolutsiooni, milles nõeldi, et Desmoulinus ja tema sõbrad ei ole väärilised istu. ma eläe deputaatide hulgas.³

Juba 22. märtsil nõeldes kordeljeendile uues esma. nõndret avalineet õhust, mis kaitseb „aimestajate“ partiid, uel all ta mõles Robespierre'i ja ta pooldajaid. Samal ajal paui ta na ette kordeljeendile püüdes ületamises kaata ueladesse avalut. siõnnele aimest, „gileid ueladesse esotras“. Sel viisil kordeljeend kordeljeend „ueldamine aimest“, uel ta nimetas „revolutsiooni näimuläimud lastus“.⁴

4. märtsil võttes Kordeljeendile uue näit. et tahuel, uue oli gaudelid kordeljeendile dautonistide, uel taime me. ta näit. mis ripub seal näimama, uue uel taime näit. „näim.“

1 Mauppeg, lk. 243.

2 Mauppeg, lk. 138.

3 Mauppeg.

4 Mauppeg, lk. 244.

seened frankoonid ning taastab oma õigused.¹ „Elässuise frankooni“ all mõeldi peamiselt dantoniste: „Ma näen siin ühe kuni kolme, kes on esile tõusnud vabariigi seismusest usmaga teda hukutada. Ma siirdistan Shelliid* ja Dufour. ny'd ja mõninguid teisi inimesi, kes nagu oleksid andnud vande vabastada hukatuslik moderaatsiooni süsteem“, - alustas oma kallalrõõmu valitsusele Vincent.² Edasi rääkis Vincent dantonistide oratorite, nagu Chalot', Baire'i, Boudou d'Orlé'i, Philippeau' jt. võimeid ja väsimist väljenduse, ning teeb järelduse äärmiselt vandenõust. See vandenõu võib peatamatult vabadele hukatusele, kui vandenõu laste vastu ei kasutata leno-rit nagu tema kannuses, kui rahvasenlaste vastu ei võidelda jõuluga.³

Näempoolne Jakobien Carrier, kes oli Kouvendi poole hiljalt ära muutunud melnikiste pärast Charte'i missioonil Kouvendi komsaiina, esitas ettepaneku: „... üheskoos, peitka üheskoos on see, mille te peate vastu seadma meie vabariigile!“ Carrier' kõne lõpetasid tormilised aplaudid.⁴

Teiste oratorite sõnavõtteses ilmuvad juba otsused, mis-ki veel arad kallalrõõmid Robespierre'ile, mille arvile niijetali naratsus peitka Brissot' naassindlasi, mid 61 asjalik, kes seotitad samasuguse kaitöö nagu Lemagi ja kes järelmelt näidavad seumamistlust.⁵

* Shelliier (L'Heulier) - Pariisi kommune president a. 1792.

1 Pab. upakumme esembo, lk. 589.

2 Ibidem.

3 Ibidem.

4 Ibidem, lk. 540.

5 Ibidem.

„Kõige ohtlikumaks ei oleks aga mitte saagad, need aual-
ned“, jätkas Lébel. „Need aualned, kes nihutavad isiklike
inimesi, ise aga jäävad tahaplaanile; mida suurema võime-
nad saavutavad, seda tähtsamaks nad muutuvad; nad
peavad ainsaks eesmärgiks — seiskab Lébel Robespierre'i aades-
sõlt, mille nime ta niil nimetada ei jalg.

Edasi teatab Lébel noorsojate kaardide saatel, et kor-
dalajad ei luba hävitada rahva õigusi. „... millele va-
hend on siis neil sellest vabanemisest? Ülestõus. Jah, nimelt
ülestõus; kordejaid annavad signaali esimesena...“¹

On põlvist oletada, et kordejaid kavatsesid muutada
kõneandis robespierristlike enamuse ja, tehes departemang-
ide ning revolutsioonilisele armele, mille nooruses peeti suurenda-
da umbi 100 tuhande inimeseni, moodustada uus valitsus, es-
otsas Pariisi marie'i Pache'iga.²

Kuid oma reaalse järelkõlbi hindamisel leidis ebatisid
valearvestuse: keegitsev Momoro suutis end järel ülestõusele
võituda vaid „marat“ seitsmepäev, kuid katsel liita ülestõuse-
tega ka Pariisi kommuun lõppes täieliku fiascoga Chaumette'i
vastaseisul tõtte, nagu juba varem märgitud.³ Ühendused,
et ülestõuse ülestõuseks jäi õhku riputama, andsid ebatisid
arvella.

Jahubüid, Robespierre'i jätkimisel, kes oli just alusta-

¹ Pub. upakume asamble, lk. 540 ff.; Bouvier u. Itapue, lk. 431.

² Idem, lk. 137.

³ Bouvier u. Itapue, lk. 431.

med uut kampaaniat välisriikidele, ei võinud enam kareem
võistelda. ¹ ja asusid lõplikuks ametiõigdamisele eestlastidega.

6. märtsil 1794. a. nõuab Collet d'Herbois jaoühinikele uue
liikmetelt delegatsiooni saatmist Kordeljeide juurde. ²

8. märtsil teeb Collet jaoühinikele ettenõud delegatsioon, mille
juhies ta valiti, kõige tulemustest: „Kodanikud, teie nõuanded
sõlmisid vennaliku liidu kordeljeidega.“ ³ Kordeljeidel tehti
taganeda, - nad ilgei kiinutavad, et õiguste deklaratsioon
oli kiini kaetud juba vee aega tagasi ning et Kordeljeide
klubis ei ole üldse nõudnud ühistõusust.

11. märtsil 1794. a. ilmus jaoühinikele uueksse kordeljeide
delegatsioon, kes uuesti kiinutab oma vennaliku poolthoidu
jaoühinikele ning teatab otsust, mille otsusel Deklaratsioon
est võeti vastu. ⁴

On pärselge, et need rahustavad avaldused ei suutnud rida-
gi veeenda, kuna olse vastupidise iseloomuga teated olid
avalikest ajalehtedes ilmunud. ⁵

Siiski selgest, et eestlased olid valmis rüüri maha pa-
nema, oli nende saadus jaoühinike poolt ette märgitud.

13. märtsil 1794. a. esineb kuuendis kordeljeide ühistõusu
peetel kõnega Saint - Just: „kõnda, ma teatan teile, et vaba-
riigis on välismaalaste poolt organiseeritud vandemõõ, mis
sepsitab rahvaski vältga ja uusi abelaid.“ ⁶

¹ Soboul, Robespierre..., lk. 150.

² L'Ami du Peuple, lk. 130; Pub. upakumeevemblo, lk. 542.

³ Pub. upakumeevemblo, lk. 542.

⁴ Ibidem.

⁵ Boissier u. Stapel, lk. 431

⁶ Pub. upakumeevemblo, lk. 544.

Paajastades ebulistide frantsiisoonilist tegemist, nõueld Saut-
Just edasi: „Igaseguine partei on kehtetelen, kuna see tee
võib valua ja rahvaühingute nõllemisele, nende valdemisele
valitsesest. Igaseguine elik on kehtetelen sellepärast, et ta
sunnab kodanikke lõhenemisele; igaseguine elik on kehtetelen
lik, kuna ta vähendab ärgisõime võimsust.“¹

Sellest etteandest jätkus – juba järgmisel päeval, 14. mär-
tsil 1794. a. teatab Revolutsiooniline Tribunaal ühisuondlik siin-
distaja Fouquier-Tinville „... kodanikke Rousin'i, Vincent'i,
Libert'i, Monoro, Duperroni ja kindral Lemaire'i aresteit;
nõin nad on täna öösel viidud Concierge'ile vanglasse...“²

Veel ei olnud oma tõna olnud Robespierre. Robespierre
esines samal päeval kõneandis: „Sel momendil peavad nõini-
de väärivate kodanike mõtted koonduma ühe inimese
ümber – järgijordse arastatud Vandenõu ümber, mille esmā-
guis on vabaduse hävitamine. Las nõin tõelised patrioodid
ja nõin need, kelle südames põleb kasvõi üks patriotismi tū-
de, näitavad oma vabadusearmastust sellega, et usunduvad
nisi ümber tema päästmisel.“ Siin kohal kätkestavad Robes-
pierre'i nõiet karekestavad tormilised aplausid. „Nõin viidud
peavad hukkuma sellisest lõõgist!“ Need aplausid.³

Robespierre'i orientatsioonis jätkab sama päeva õhtul
Janeliinide üleri rahvaraisel istungil Billaud-Varenne:
„Sheed Vandenõu lased on seda kehtetelenumad, et nad ise

1 Pib. upabumeucombe, lk. 546.

2 Idem. lk. 547.

3 Idem. lk. 547 j.

on pärit rahva seast ja vandenõud rahva usaldust ainult selleks, et teda petta. Need vandenõud on - Lebert, Lomoro, Vincent jt. On olnud isikud, mis iseloomustavad kõiki need inimesi, need tõestavad nagu rahvale, et revolutsiooni ajal ei tohi keelduda mitte eihegi inimese ees... Tõotame mitte halastada mitte eihegi neid, teeskoia, kes nad ka ilmuvad." "Ei tõestame seda!" rõlvavad hinded saalis. Jätkuimil tõusvad peisti ja visuvad müse õlme.¹

Samu arreteeritud elots liideti teiste arreteeritud ebektidega - sellega taheti näidata ebektide sidet välismaa agentidega. Samal eesmärgil figureerisid protsessil teelised välismaa agendid - Austria alam Belgia spemulant Baltasar Paoly, Bourdeaux' tebanahsupmees Pereyra, draamanäitleja Desboursen jt. Teedistustega ei olnud kitsi: sidemed väliskõnnidega, isegi monarhia taastamise taotlejad, püüde jätta rahvas teideta, liia peenest patrioodid - konvendi liikmed - , koin see inimineeriti kaheabustele, kuigi teidistõendil oma olemuselt olid peajudes peenestides rohuem kui kõrgad või sagedamini, peenedes eeldes. Tegelikult ei seisnud asi sugugi mitte ei nende teelistes ega ka fintiivsetes kuitegudes. Need ebektide olemisolekus alustada rehvastatud teelstõnnu konvendi ja Päas-tenomite vastu. Protsessi ajal täitsid rahvaluhlgad nohtuhoone ümbruse ja kaabutanavad, kusjuures ebektide poolehoidjate hulgast meeldis meenut, et kaheabustele "ei anta waitse-äigust", neid otses ebektide nohta oli juba langetatud -

¹ Pib. upakemeu embo, lk. 548 jj.

ebelistide humanine toimus 24. märtil. ¹

Ebelistidele järges peagi Chaumette. 18. märtil 1794.a. kuuendis esinedes avaldas dantonit Bourdon d'Orse imes-
tust selle üle, et samal ajal, kui nõi patrioodid õnnitlesid
revolutsioonileid valitsust vandenõu pärjastamise ning „aues-
se ja heateguse asetamise puhul pävakorda“, nimis Pariisi
peamine võimeorgan - kommune. „See väinimine nende mi-
neste poolt, kes ollesid pidanud end väjendama esimestena,
on kahlemata võetud osavõtuga vandenõut...“ Bourdon
nõudis peitepagenerd vandenõukaste pärjastamist. ²

Kuigi Chaumette oli ebelistide väjastamise otustasalt
hüüa mõistnud, arreteeriti ta siiski mõne aja möödudes.
Chaumette'ile esitati süüdistus selle kohta, et ta olus peid-
med muuta Kommune kuuendile vastuseisvaks seadustand-
likus organus, et ta olus väjand Pitti näest raha-
nikus Chaumette oli täiesti müütu —, ette heideti ka „demonstria-
seerimist.“ ³

13. aprillil kuulutati Chaumette'ile väjastamine, mis
andis samal päeval ka-täide. ⁵ Pariisi maise'i Pache'i
kaistati vaid arestiga. ⁴

Ebelistid langesid, kuna Pariisi rahvased ei osutanud
seuord nile oma toetust. Kõnes sõjategusega Boudier'iga
kõigi likatagavade seunamisega aues vajaduste rahulda-
miseks, teuti pealinnas teavet pöördust lihast ja leivast,

1 Bourne u. Stapel, lk. 433.

2 Pab. upakumeesumko, lk. 549.

3 Bourne u. Stapel, lk. 434.

4 Pab. upakumeesumko, lk. 550.

5 Langfreg, lk. 246.

nida seletati nende laastamisega, mida segesat revolutsio-
niline aamel Pariisi linnaosas. Pariisi tingudel pöördusid samuti
naõi ja meenad. Pöördide juures seisisid lõpetud „nabad“.

Kutaudes eilestõusele, ei heisameid ehtistide juhid aga
mingeid loosungeid, mis olensid lähedased ja amsaadavad
massidele, mis olensid töötanud kasuõi natumenege pehmenlada
leiduavate pudent. Peale selle olid ehtistid ja teised vasem-
pooleid jaoküinid linnaeluviinete silmis inimesed, kes amal
ajal puustasid „pöörased“. Sellepärast osutuvad ehtistid
eilestõusele päeval staadus ilma aumeeta.¹

Näeja paistavamale ehtistide hukkumiseega naotas aa
Pariisi kommune oma ehtistilise iseloomu: tema noosses
niidrest alates lihtsalt määrati niidkaut Päästekomitee ära-
nägemise järgi, ilma mingite valimisloeta.² Kommune alan-
dati tsentraliseeritud võime lihtsa ripatri tasemele. kõige
kes kommunele side Pariisi plebeilise elanikkonnaga. Teeri
näeja seutsiooniklubide keer poliitiline tegevus. Kõrdejeinde
klubi küll ei suletud, niid tema poliitiline roll oli lõppenud
igavesse ajas.³

Revolutsiooniline aamel saadeti laiali 24. märtsil.⁴

Ehtistide ja vasempoolsete jaoküinide näejaastumine,
hoosimata selle viisimete osavõtjate subjektivselt positiivselt
peinõetud, seelärel aga ehtistide puustamine tähistas lauguse
algust aa jaoküinide klouile, niilel loetus naa revolutsiooniline

¹ Lükse, lk. 140.

² Pab. upakumeneembo, lk. 550.

³ Boarut u Itaput, lk. 434.

⁴ Pab. upakumeneembo, lk. 93.

diktatuur.

Dantonistid ei saanud oma sõnu vasempoolsete jaoküünide peustamise peul. Desmouliers ja tema sõbrad lootsid ära kasutada jaoküünide partei vasema kätt peustamist oma huvides. Pidades Kommuni ja Cordel-juude kätt peustamist veel liiga väheseks, nõudis dantonist Bourdon sõjaminiiseriali, kes enne veel istus ebertistide pooldajaid, laiali saatmist. Selle nõude elluviimine olus aga lähendam Prantsuse arme desorganisatsioonist. ¹

Seenesest ei olnud ja dantonistide väärarvuline grupp niigi tõsiselt ähvarduses revolutsioonilisell valitsusel, need oluud muutus veelisemaks selle läbi, et Dantoni ja Desmouliers'i ümber koondusid need kõik kontrevolutsionäärid, alates rajatud royalistidest kuni "Pooni" väija. Kõik need jaoküünide diktatuuri avalinud ja alajased meelased tevitasiid võimuga Desmouliers'i esinisi, nähes siis terroristliku režiimi lõpetamist. ²

Juba "Le Vieux Cordelier"i 4. numbris, mis ilmus 20. detsembril 1793. a. astub Desmouliers avalinult väija terrori vastu: „Ella olen täielinult nende vastu, kes nõuavad, et on tarvis võtta terror päävanorda. Nastupidu, ma olen veendunud, et vabadus kindlustatakse ja Euroopa võid-
tuse, kui te asutate halastuse nimile.“

¹ d'Almeida, lk. 140.

² Idem, lk. 141.

Edasi appellesid Desmoulins Robespierre'i poole:

"O, kallis Robespierre! esimelt sinu poole pöördum ma nende sõnadega; kuna on saakunud moment, mil Pikkul on jäänud veel mõita ainult sind, kuna ju ilma sinuta hakkab meie argonautide laev, Babarini laugel kaosesse, aga Jandeliinide eihing ning elägi meentevad samastluse Babarini tornile. O minev vana vooliseltsimees! Pea meels need ajaleo ja filosoofia teende, kes rõõeldi, et armastus on tugisam ja pääsivam hirmut..."¹

Järgneledes ehetistide vastu Dantoniga liiduses pidi Robespierre loomulikest ajutisest dantonistidelle mõningaid järeleandmisi tegema. Järelpärasest osteti Camille Desmoulins'ilt tema ilmselt kontrevolutsioonilised kirjutised otse näest. Kõik Jandeliinide klubis tema pihla hakkasid langema siindistlused sidemetest kontrevolutsionäärile ja ahistamistidega, kaitses Robespierre Desmoulins'i, rõhutamades, et Camille armastab vabadust instinkti ja teadega "ja on võrdvõrdalt paljastanud peensikke, veda varem, inimestes eesides, oli kammardanud."²

Robespierre'i loetus andis Desmoulins'ile veel rõhkem järgust - tema artiklid hakkasid omamoodi eha kontrevolutsioonilisemat ilmet. Kogu oma karjatlukuse juures pidi Robespierre lõpetus võestuma 1794. a. algul mõnedel

¹ Deb. upabumeucombo, lk. 534 jj.

² Bourne u. Stapel, lk. 420.

Jarohiimidele ulubi noosolekul autusell võtma Desmoulins'i
nimasid kirjutusi. Lined löid loomama, keema claudonis-
leid püüdsid momenti kasutada ka kallalelungeis libest'ile.

Robespierre püüdis na seerord seista Desmoulins'i eest,
tehes ettepaneku tema ajalehenumbraid vaid põletada, ilma
Desmoulins'i vastutusele võtmata. Kuul Desmoulins näitab
eiles nangenakelsust, vastates Robespierre'ile Rousseau' sõna-
dega: „Põletada — see ei tähenda vastata.“ Siis seitles
na Robespierre — tema too meeleks järsult:

„Kui kü,“ — hüüdis Robespierre, — siis ma võtan oma
ettepaneku tagasi. Alla ei nõua Camille Desmoulins'i ajakhe-
numbri põletamist; neid siis las ta vastab nende sise-
est. Las ta katab häbiga, ta ju ise tahab seda! ...
Nõib ju olla, et inimene, kes nii risalt kaitses selliseid arin-
leid, ei osetu üldse lihtsalt enistesse sattunud riimeses;
... Tema vahus... näitab meile, et Desmoulins on valvaks
kui tegeliku klipi nões, kes kasutab tema sulge selleks, et suu-
rema julguse ja veendumusega oma münni levitada...”

Robespierre'i ettepanekul otsustavad jarohiimid järgmisel
päeval võtta autusell Camille Desmoulins'i ajakhe 3. ja
5. number.¹

Järgmisel päeval, 8. jaanuaril 1794. a., näkis Robespier-
re oma nões, nagu mõnes varasemaski esinemises, nahe
parti olemasolu, neda ühtreisi õhutadause välismaalaste
poolt: „Oad võitlevad teineteise vastu, neid tegelikult

¹ Deb. republiques, ek. 561 j.

ei oma ühe partei mõide neisimees kuse üle mitte mingit täht-
sest; mõlemad süsteemid, kahtlemata, viivad vabariigi
hukatusse: nad peitavad ühte ja sama kindlat tulemust
- Rahvusliku konvendi laialisaatmist. " ¹

Teoses sellega, et dantonistid ei ole valmis loobuma oma
poliitilisest, heidavad jacobiinid eneste hulgaal väeja mitte
ainult Fabre d'Églantine'i ja Boudou'i, vaid ka Desmou-
leinsi. ²

Kuid see ei tähendaand käielikku lõhet Robespierre'i
ja Dantoni enese vahel, seda enam, et viimane jälgis
sel ajal tähelepanuväärset ebatiitide pealiturgi suurenenemist,
mis oli kahutamatult suurend dantonistide mõju vähe-
musega. Danton luges otstarbekas teha momendil jälle-
andmisi ebatiitidele, teetades konvendis nende nõudmisi
arastada arreteeritud Vincent ja Pousin. Desmoulinus,
peale Robespierre'i leet väejaastemist tema vasesse, võeti ise-
gi tagasi Jacobiinide klubi liikmeks. ³

Telline oli olumord 1794. a. märtsis. Robespierriistid
leendrid ennast elvael - Robespierre'i väejaastese järgi - kahe
partei vahel, millest "üks tahab tungata vabadust bak-
handis, teine - prostitueeris". ⁴

chorgu me juba nägime, figureeris ebatiitide proteesiel
nida isinuid, kes varem alid suure dantonistidega.

¹ Pab. upakumeembo, lk. 564.

² dlynne, lk. 141 j.

³ Bounne u Itapue, lk. 430.

⁴ Reden, lk. 334.

Tõhisvõrdlik Paastemonide, esotas Robespierre'iga püüdis
leida mees, et „välismaise vandenõu“ omab nii-öelda „nalt
tüha.“ Selles sehtes on iseloomulik, et juba 13. märtsel
koostas Saint-Just oma luureli eestistide Revolutsiooni-
lise Tribunali kätte andmise kohta nii, et tema süsimeid
kõne võis kasutada ähvardusena dantonistide vastu:

„See veel teie kõlvatu klass!“, mängis Saint-Just,
„see on ametuine vast. Juba järgmisel päeval peale seda,
kuigi keegi on saanud telesa ametinõu, rehvirent ta
pake; talie ilmuvad teenijad ja lapsed; tema naine naebab
halbade aegade üle...; sel ajal, kui need põlased olendid
anduvad vandingerile, hais rahvas maad, näemistab sõdu-
reile saapaid ja relvi, mis näitavad neid üsnoõnseid neija-
tuid.“¹

Demreet meelutas isamaa reeturites kõne need, kes jut-
listasid vanglate avamist - seda argumenti võis soovi
korral eduga kasutada Desmoulin'si ja tema „halastamis-“
propaganda vastu. Desmoulin's oli just parajasti selles
ajaus meenunud eiti ohjeldamatus oma vallaleluugides
revolutsiooni vastu.

Lihtsamat illustreerib seda „Le Vieux Cordelier'i“ 7. num-
ber, mis, tõsi küll, kõigi päevaalgust peale Desmoulin'si su-
ma, temideoorliku reaktiooni päevil. Alustati kõlased siin
arvad mõlvid - ideed püramodust sõnababadest Kõnseudi
deputaatide jaoks ja trüvivabadest.²

¹ Deb. republiques, lk. 545 jj.

² Bourne u. Itapue, lk. 434.

"... mille poolt ei ole vahet vaherik monarhiast?" küsis La-
mille Desmoulins ja vastas ise: "Ainult ühe asja poolt -
sõnaraabade ja trükitavade poolt... mis puutub mi-
nusse, siis ma ei mõista, kuidas võib eksistenda vaherik
ilma trükitavadeseta." ¹

Samas ajahetkemaal igatseb Desmoulins vahet järgi, vahet
järgi iga hinna eest. ² Selts on täis teravat miitinat noori
terroristliku arziimi auel ja kallalekõne "enavõraltise vöi-
me", Päästekomitee ja revolutsiooniliste komiteede vastu. ³
Ühes trükitavata jäätmed natsundis neetseb Desmoulins
avalineet eilestõusele Kõnendi vastu. ⁴

Desmoulins'i see kontrevolutsioonilise juunde oli seega
kõideed lõpetusi. Billand - Bureau mämis sel ajal õigesti,
et kui rohe ei võta tänuvõetel vajalikke abinõuseid, siis
meenutab Danton kõini kontrevolutsionääre elendabuse tsent-
rumis. ⁵ Selleks ajaks oli Tallien, pärastine Nõjapaistele
termidoorlane, saanud kõnendis esimeheks, ja dantonist
Legendre - Jandouille veele esimeheks. ⁶ Robespierrestidel tuli
teguvõetda, kui nad ei tahhed, et otsustava võimaku in-
siatiivi enda vötte võtaksid vastased.

Pöale eberlistide penestamist ei olued Robespierre'il
enam mingit soovi end kompromiteenda mõõndustega danto-
nistidelle; vastepidi, hiined pidi näitama, et ta on sama reso-

¹ Deb. republikaansed, lk. 555 j.

² Bourne u. Stapel, lk. 434.

³ d'Yvry, lk. 141.

⁴ Bourne u. Stapel, lk. 434.

⁵ d'Yvry, lk. 141.

⁶ Bourne u. Stapel, lk. 434.

leutselt näemis mõistema igasuguse „mööduma frautsisooiga“.

Robespierre, esindes Jacobiinide klubi, kannas paejastama dantoniste, näidates, et nad on sama ohtuhood kui eburiistid, nende hävitamine on paratamatu.¹

Robespierriistid loovad häirunella. Idui päu peale eburiistide arreteerimist kõneleb Collot d'Herbois Jacobiinide klubi: „Partei, mille te äsja pueestastite, ei ole ainuie olemasolev: on olemas partei, talle vastupidine, mis püüab tema langust kasutada selleks, et ise tõusta. Teie ei tohi seda väija kannutada, selle partei langemisest peab mõitma irtuie iirtes... elöödumad oletavad, et mine looleme nende kasues auoidelarijadest: see oleus selle samane, et me töötasime nende inimesete mõiduräigu heale, kes meid on laimanud.“²

Danton pea kohal aipples kõuepilo. Danton oli teadlik Robespierriistide plaanidest, kuid ta ei mõtunud ka midagi ette. Danton oli viimse minetini veendunud, et Saint-Just ja Robespierre „ei julge“ teda pueedutada. Seie talle arreteerimise elöhtel tehti ettepanek pögeneda, vastas Danton nuulsauusaaned sõnadega: „kas siis saab isamaad kaasa müia kingataldadel?“³

30. märtsi ööl vastu 31. märtsi areutati küsimusest Dantoni arreteerimisest Riastekomitee ja Julgeolekukomitee iühisel istungil. Aresti kõueid Robespierre, Saint-Just ja Billaud-Arueue, selle vastu olid Robert Lindet ja Ruelle. Kiisimees oli enamine poolt otsustatud, korraldusele kirjutati alla üing müidi

¹ Volgin Boenne u Mapue, lk. 434.

² At. d'ynne, lk. 141.

³ Clangpue, lk. 245.

sejarel 1. aprillil täide. Tõenäoliselt Dantoniga arreteeriti sama korralduse alusel veel Camille Desmoulens ja Dantoni pooldajad Philippeaux ja Delacroix.¹

Konvendi ei läinud asi ilma opositsioonita. Dantoni Legendre, teatades konvendile Dantoni ja tema poliitiliste sõprade arestist, teatas rõõmuga, et peab Dantoni süütuks ning et arestiseeritud deputaadid tuleb vabastamataks teha eluõiguseks konventi. „Soo“ pinnidelt tekkis summutatud pahameel laule. Elõinud dantonistid lasusid kaudu hünad: „Elaha diktaatorid!“, „Elaha türannid!“ Oli silmapilek, mil näis, et suurem osa konvendist pöördus Otenehe revolutsioonilise valitsuse vastu.²

Kuid siis astus kõnetooli Robespierre, rahulik, peaaegu ilbe oma otsustavuses, teatades ähvardavalt:

„Meie ei taha puuskinne...; asi seisneb selles, et teada saada, kas jäavad mõne aegade siemarijatekuri hünad peale praetseise rahva hünidele... Danton on äirondiinide äirise jätkaja ja samaa meelane... ja see, kes näiseb sel momendil, on kujategija.“³

Robespierre'i järel sai sõna Saint-Just. Saint-Just kerkas meelde Dantoni ja tema sõprade poliitilise mineviku näin teemadid mitgi - tema sidemid elisabeau'ga, Desmoulensiga, Desmouliere'ga, Brissot'ga ja teiste äirondiinidega, Golléauxi kutsogiga; nende põiklevat tautivat monarhia ja äirondie'i

¹ Pab. upakemendubmo, lk. 564 jj.

² Bourne u Stapsue, lk. 435.

³ vt. ibidem.

kuumatamise ajal; püüdnud päästa kuningat ja tema perekonda; naeruleku seeltnumist elarat'asse, üleskutset rahule ja halastusele; mõistlust energiliste revolutsiooniliste abinõude ja revolutsioonilise valitsuse vastu; sidemeid välismaise koalitsiooniga, spekulatsioonidega, isegi ebertistidega; ta kirjeldas Dantonit eeldat poliitilist joont, seltsustades teda kui inimest, kes „hõigega nõhanded“ ja neitses konventi üles olema halastamatu.¹

„Loo“, kes sai Robespierre'ilt teda rahustava teate, et „siindlaste arv ei ole kuigi suur“, ähises, Robespierre'ile formileit ovatsioon korraldades, montanjadelega. Ohmunud ja segadusse sattunud Legendre'il tuli vahandest paluda nii koosolekult kui ka Robespierre'ilt, kellele ta teatas et nähtavasti tunneb Robespierre teda halvasti, kui ta peab teda mitte võimalisena ohverdama üht inimest vabaduse pärast.²

Jahelõunide veebis tegi arreteerimisest ettenaude Coethou. „cheed inimesed nimetasid end vanade kordajateks aetava nimega, kuid osutades tegelikult ainult vanadele vandenõulastele.“³ Legendre'il tuli teistnoodelt lahkua liia Dantonist ja kuulutada, et ta on nüüd „veendunud tema kuritöös.“⁴

Dantonistide protsess algas 2. aprillil. Chei nagu eelisesel päeval konventis, nii peidi ka nüüd valitses nagu oma jõude pingutama mässumeelse frautsiooni kuumatamises,

1 Bourne u Itapue, lk. 435.

2 Idem, lk. 435 jj.

3 Pab. n'paleu meesemblo, lk. 568.

4 Bourne u Itapue, lk. 436.

Peale 30. märtsel arreteeritud dantonistide ja nende lii-
detud Bloosi sõbra Sébastien de Séchelles'i ja kindral Weste-
manni, neda seeläbi tati vandenõus „esmärgiga taastada
monarkia“, anti nendele koos mõtte alla ka rida Ida-Su-
eda kompanii teinudaid tegelasi - Fabre d'Églantine, Cha-
bot, Basile, Austria spioonid vennad Frey'd jt. - kokku lömi-
mest.¹

Nagu võib arvata, pidi rahvalaste selline koosseis and-
ma parema võimaluse tegevamini alla viiepsutada, ühest
külgelt - dantonistide sõdemeid ebertistidega ja minevikus,
Gironde'iga. Esmärgiga Dantoni tegevamini komponi tei-
da, alustati protsessi Ida-Suedia kompanii asipaste tehingute
lahkamisega.²

Peasündlased väitised nägajantsuvalt - nad karatre-
sid anda robespierristlikele valitsejale vastukoigi protsessi
enda käigus. Danton valmistas oma kaitsenõuaga ette nagu
seeläbi tati konvendi komiteede vastu, leebades oma seeläbi
tajad põimeks paisata.³

Protsessi kolmandal päeval oli selle telemest veel raske
ette aimata. Põestada dantonistide osavõtte noutuvaltsiis-
uilisest keelitööst oli väga raske, neid vabanigi jalg eden
nõudes nende nõuvaldamist ja see otsustas dantonistide tea-
tuse.⁴

1 Elanepseg, lk. 240 jj.

2 Poume u Klappe, lk. 436.

3 Elanepseg, lk. 246.

4 Lypnui, lk. 142.

Vaatamata karbaleste raseenale protestidele, lemadati nad kohtuistungilt. 5. aprillil langetas tähtsaval seimanehtilist võitvõit otsuse. Viidimõistetud giljotineeriti veel samal päeval.¹

Robespierre, peenestanud oma poolehoidjate abil jao-keiniide blokki õnnestavad fraktsioonid - parempoolse - ebertistid ja parempoolse - dantonistid, ei olnud oma enikuse lõpuleviimises järginud. Väljapaistvad ebertistid - Collot d'Herbois, Fouché, Carrier jäid karistamata ja säilitasid oma endise poliitilise mõju. Dantoni lähedased sõbrad ja kaasvõitlejad - Legendre, Tallien, Fréron, Thérriot jt. mängisid edasi suuri rolli. Robespierre seadis jaokeiniide blokki viiri teletada vaid väliselt - võitlust jaokeiniide laagris ei suutnud ta kõigest hoolimata lõpetada - selle jätkumine ja lõpplahendus olid vaid edasi lükkunud.

Robespierre'i ora jaokeiniide blokki asekohtades on esmajärgelist tähtsust. Robespierre suunas oma autoriteediga kogu jaokeiniide võitlust direktorite paigadil. Tõlleskandises tal kui hiljaval oratoril oma seisundid kõneendi või jaokeiniide kleei tarbimisel väga suure, kui need said otsuse jaokeiniide tegemise dekreedideks. Oma lähimate poolehoidjate gruppi - robspiernistide - kaudu oli Robespierre, saageli ise hoopis vähe jades, jaokeiniide ihu ja hingus.

¹ Bourne u. Napue, lk. 426.

Lõppsõna

Soolimata saavutatud võitused ebaelistide ja dantonistide üle, tundsid jaohiennide juhul, et on vaja mingit uut, suurt poliitilist laadi tekitust, suurt programmi, mis võiks ühendada rahva revolutsioonilise valitsuse ümber.

Jaohiennid, jäädes kodanlikes revolutsionäärideks võigi uude omaste püralustega, hammersid otsima teed religioossete riisimuste pinnal. 7. mail 1794. a. esines Robespierre hõuseendis rahulustine etteandega „kõrgema olendi“ kultuust. Kirites nõuale nii ateismi kui ka katoliisismi, viitas Robespierre tegelikult uue, riiselise religioosii – „kõrgema olendi“ kultuuse, looduse – teesid. Robespierre tahtis teha seda kultuust uue rahaväiklisse ühissonna ideeliseks ja moraalseks aluseks.¹

„Kõrgemat olendi riiselisus kultuuses on oma kodanikuhoiustuste täitumise riimese poolt.“ – nõueldakse Robespierre'i etteandel alusel vastuvõetud hõuseendi dekreedis.² Robespierre'i nõue vieti vastu mürisavate aplaundidega, nooslen nimetas

¹ Dedev, lk. 345 jj.

² Pab. upakummeusmbo, lk. 301 jj.

ühikälselt tema sõpradele.

8. juunil toimunud Pariisis grandiossed pidustused „võrgema oluoli“ auks. Robespierre, lilledest ja vanni-
dest moodustatud kummit nääs, olles valitsuse delegatsiooni
asutaja, pöördus kõnega rahva poole. Tehaolud vaimus-
lised hiinded tevitased tema ihumit. Eelmisel päeval
oli ta kõige rahumeelisel konverendi koosolekul vali-
tud ühesmeelselt selle esimeheks. Robespierre'i populaarsus ja
vaimus olid saavutanud sumiidi. Revolutsioonilise valitsu-
se prestiiž nii välismaal kui ka otsemaal oli enesema-
teelt võrgel. Valitsus näis olevat püsivam ja mõnisan kui
ei kunagi varem.¹

Kuid Robespierre ja tema mõtteolalised olid täiesti
teadlikud asjade seisust. „Revolutsioon on lõppemine“ -
tunnistas Saint-Just pessimistlikult.² „... ärgu vaimutagu
muid välise heale pilt“ - hoiatas jaoheine Robespierre.
„... teie vastu peetava sumasõitluse, pääsne enast, pääsne
koos endaga väike rahaduse sõpre.“³

Kõik oli ärgus - juba aprilli lõpust ja mai algusest peale
naemistati ette vandenõu Robespierre'i ja ta mõtteolaliste vas-
tu. See vandenõu oli eelmisest olukorrast, kuna ta kõemas
kohutult suurema arvu osavõtjaid, selle nõukitsad olid sime-
lennud mitte üksnes Konverendi deputaatide keskele, vaid ka
jaoheineide direktorite sõdamiseme - revolutsioonilise valitsu-
se organitsesse. Konverendi mõjekoinsate isinute uitas ringis

¹ Mauppeg, lk. 255.

² Kudem.

³ Pab. upabumeesumko, lk. 540.

hinnud poolhääred jätud Robespierre'i "kiraniast" ja selle vastasest näitlemisest. Robespierre'ile korraldati atendaate.¹

Robespierre'il oli selge ettekujuks nogu ähvardava olukorras. 22. prerialil õnnestus robespierreistidel süüa tege-
vast vastupanu koostamata hõlpsalt läbi viia dekreed
Revolutsioonilise tribunali reorganiseerimise kohta, mis andis
nende kätte võimsa relva vastavalt noulrevolutsiooniliste
jõudude mudumisele. Näitus näituse koritades muutus ala-
likeus. Robespierre'i kuulased püüdsid kõigi vahenditega
kompromiteerida ja mustata Robespierre'i julmast minevikku
- sel usmängil püüdi Robespierre'iga rühkluse viia kugi
halva mainega näitlejanna madam Thiot, kes kuulutas
end "kõrgema olendi kultuse fanaatilise pooldajana jumala
siinutajana ja ootas uue messiasse tulekut. Robespierre'il
kulus palju aega, et saavutada laimava ettenande, milles
teda seoti madam Thiot'ga, tagasi võtmist Revolutsioonilisest
tribunaliist.²

Päaslenamites andas toimunud toimilised otsused -
kollet d'Herbais, Pilleaud - Aume, Camot, Pivère ja keegim
na Barire astunud asakut põtta Robespierre'i vastu.
Teavate lahuleide tõtte antirobespierreistlike bloki ja Robes-
pierre'i, Saint-Justi ja Couthou'i vahel lahunes Robespierre
nomitee koosseisest. Kuid senikaua, kui seal viikisid

¹ Манюфре, эк. 255 ж; Документы. Перевод. Впервые по материалам
марксовского фонда и опубликованы в 1944-1945. годах, эк. 14

² Документы, эк. 18.

Saint-Just ja Coethon, seikana, kuigi säilis Robespierre'i mõju faulsiinide veebis, pidid naulased oma kavatsusi loolega maskeerima. Naudenõu kasvab iga päevaga.¹

Stõhuvad pooled valmistused otustatakse lahingues. 26. juulil (8. temidooril) alustas Robespierre kowendi tribüünilt avalikuse võitlust. „Kodanikud, las teieid maskeerid teile pettepilte; mina tahan teile teatada kaselikke tõdeid.“² „Ila pean siin ütleva kogu töö ja näitama vabariigi tõelisi haavu. Riigiasjad on jälle võtnud halva pöörde: chertistide ja d'eghantiinide kaherakdsel raudenõu valmistatuse niid. ette ennekuulmatu jelmusega; koudrevolutsionäidid ei asaad tõetust...“³

Alhast kegitsevate sõnadega paljastas Robespierre nite raudenõu kaste veeblikkusest ja sõnamundlikkusest, heide sõmanijjalikkusest ja kahepalgeisusest, unde salavaraalat ja alatat katsed kujutada võitlust vabariigi ja vabaduse vastu kui võitlust näilise „diintaator“ Robespierre'i tirannia vastu. „Kad nimetavad mind tiranniks. Kui ma see oleksin, siis roomanuid nad mu jalgade es, aga mina puistaminuid kullaga üle ja kindlustanin unde aliel õiguse sooritada kõik võimalikke võimi ja unmad oleuid tõmmimud selle eest.“⁴

Kui suus oli veel Robespierre'i prestiiž ja autoriteet, nii tugev oli tema alvandava siindistuse mõju, et kogu

¹ Marespreeg, lk. 256 jj.

² Marespreeg, lk. 256 jj. Põhikõnede, Põhikõnede, Põhikõnede ja Põhikõnede. Marespreeg, lk. 256, lk. 225.

³ Põh. vabariikluse, lk. 576 jj.

⁴ Põh. vabariikluse, lk. 375.

Kõnneid teinud seda aplaudi rõõga. Robespierre'i rõõm otsustati tänuks ja laiali saata rõõmidele hommikule. Vandenõulased hõlmasid segaduse ja näis, et need on tabanud hirmuarmu, need meelheid andis nile jõude ning nile õnnestus otsustada Robespierre'i rõõm leevendamise võtta tagasi lüüka.¹

Õhtul naudus võitlus üle Jacobinide klubi. Robespierre naudis ette oma hommiku rõõm. Jacobinid aplodeerisid järeljätmatult. "Arastmatule". Vandenõulased gijotimile! - kostsid avunud hõlmed. Jacobinide klubi - revolutsiooni demoniaatide uskus - tõesid vähema kaldu. et Robespierre'i kaitseus.²

Teine, siinamisi oli Jacobinide klubi avamus alati otsustavus kinnunenud kõrvandile, otsustand vandenõulased anda hõlmi juba järgmisel päeval.

24. juulil (9. temidoosil) kell 12 hommikul tõesid kõrvandi tihkumile Saint - Just. Ta alustas oma ettekannet rõõndumelt, rahulikult. Saint - Just näemistas andma sumavat hõlmi.

... Ta nimistas, et ei meelne mitte ühessegi parteisse, mitte ühessegi meelneist, et hõlmita sellest, et kõrvandi tihkumile võib saada talte nagu paigutule teistelegi Tarpeuse* naiguse, ei sega see teda nägja ittemast oma avamust uute rahulikele põhjustest ja ajenditest... "³

1 Deb. republikenoobis, nr. 585 j.

2 Idem, nr. 588 j.

3 Idem, nr. 590 j.

* Tarpeuse naigust hõlmiti Naas. Roomas alla siindimistatud naigustegijad.

Naudenõulastel oli veel plaan lõpetada Saint-Justi siirdisteseis. Sellel sealis organiseeritud kirjeldamatult hämmis esinesid Billaud-Arnaud ja teised Naudenõulased avaline siirdistestega Robespierre'i kui tiranni vastu. Robespierre'ile, kes püüdis jõuda tihkumini ja pöörduda noorsoo poole, ei andnud noorsoo esimehes ole Collet d'Herbois sõna. Alusmatus segaduses ja raoses heideti õhku ettepanek Robespierre arestida. Naudenõulased tõttasid seda aplaasi ja hüüetega. Loos Robespierre'iga arestisti Saint-Just ja Coethon ning Robespierre Doremi ja Lebas, kes seda ise palusid. „Aksanin on hukkunud! On saabunud tööliste kuningriik,“ ütles Robespierre.¹

Suud kontrevolutsiooni ei võinud veel võtta piiritseda. Seal ei olnud oma sõna öelnud Pariisi Sannilolad.

Õhtul, kui reijamundetavad teated said linna teatavaks, tõusid kommuni ja Jankiinide klubi nõhlematult Robespierre'i vastu üles. Kommuni võttis Pariisi ülestõusele. Täiege pealt rebastunud Sannilolad seundusid oma seutsioonis ja kommuni hoovuse. Õhtul oli Rahvusaat esotas Sanniloga rebastunud võie arestiteid, kes asusid niid raevajas.

Suud aeg käis edasi. Revolutsioonilised juhud ismutasid nõhlest ja rüvitust. Suimesed tänavatel võttasid näluse, ülesmatsid tegutsemisest. Sanniloladil ei olnud enam vaimust minna seuma jankiinide est. Pealegi oli Pariisi kommuni ülestõus 5. tundiõõil töötase maksimumi seaduse,

¹ Feb. upakummesembo, lk. 59

nis tunduvalt värgis tööliste püüaajalise võitluse teel saavutatud palgataret.¹ Seejärel õhtul riputas rahvahulgad üle paadiseihm. Värgja hõugas kühjenuema.

Sel ajal, kui Kommuniis veel võeti peeti, tegutsesid nark-revolutsioonilised mässajad otsustavalt. Nad kuulutasid Robespierre'i ja ta poolehoidjad värgspool seadust olematuks.

Sellisele võim võimel õnnestus nark-revolutsionistidele paadise võitluse tõttu tungida värgjale, seegäril narkotta. Kõik oli lõppenuud. Järgmisel päeval, - 10. temidooril - Robespierre, Saint-Just, Couthon, Robespierre noorem ja Lebas - kokku 22 Robespierriisti gilyoli neeti tema nohtuta. Järgmisel nark päeval hukati veel 82 Robespierre'i pooldajat, nende hulgas 70 Pariisi kommuniis lüget.²

10. temidoor oli revolutsiooni viimane päev. Robespierre'i kommuniisega lõppes narkelastin montajapaide ja rahva võimupiirid. „Todaaluse ajakolased narkad jarkuikluses langed... Proletariaadi ajakolased narkad jarkuikluses nõhutud klassi võitluse harktipper võitluses vabaduse eest“, kirjutas Lenin.³

Lenin on õpetanud meid sekkuma jarkuiklusesse sekkima lugupidamisega: „Ei oia olla marmist, tundmata segaraimat austust suurte narkaluse revolutsionistide narkte...“⁴

Selle nark progressiivse inimkonna austuse on 1793. a. inimesed ära teinud, Lenini arvates, sellepärast, et nad olid

¹ Schoul, Rudi, lk. 167.

² Dospouodennii, lk. 35.

³ A. S. Lenin. kas saab tööliklassi hinnutada „jarkuiklusega?“ Tressed, 25. ud. Tallinn, 1954, lk. 101.

⁴ A. S. Lenin. II Internatsionaali narkte. Tressed, 25. ud. Tallinn, 1953, lk. 104.

revolutsioonilise taktika sumimatuks muutatus. Sellepärast
 said ka XIX sajandil sõnad „jandikud“ ja „revolutsionäär“
 sünonüümideks, sellepärast võlas isegi tänapäeval sõna
 „jandikud“ sama üllalt, nagu ta võlas 1793. aastal.

Kirjandus ja materjalid:

1. Marksismi - leninismi klassikud.

1. Маркс, К. Теория исторического материализма.
К. Маркс и Ф. Энгельс. Соч., т. III, ст. 1. 1928, кн. 585-611.
2. Маркс, К. Капитал. I. Таллин, 1953.
3. Маркс, К. Рабочий и контрреволюционер. Карл Маркс
и Фридрих Энгельс. Избранные сочинения в двух томах. I.
Таллин, 1954. кн. 46-49.
4. Маркс, К. и Энгельс, Ф. Священная экономика. Соч. т. III.
Москва, 1955.
5. Маркс, К. и Энгельс, Ф. Святое семейство или критика
критической критики. Москва, 1956.
6. Энгельс, Ф. Праздник налогов в Лондоне. К. Маркс
и Ф. Энгельс. Соч. т. V. ст. 1. 1928, кн. 25-41.
7. Энгельс, Ф. Развитие социализма от утопии
к науке. К. Маркс и Ф. Энгельс. Избранные
сочинения в двух томах. т. II. ст. 1948, кн. 83-145.
8. Ленин, В. И. Диктаторские методы. Труды, 31. кн.
Таллин, 1955, кн. 307-327.
9. Ленин, В. И. Как надо бороться с буржуазией. "Ленин-
изм"? Труды, 35. кн., Таллин, 1954, кн. 101-102.

10. Lenin, V. I. Koolivälise laudade töö II ülevaadeaastane kongress. Lõue rahva petmisest vabaduse ja mõruse koostungitega. 19. märk. Teosed, 25. nd. Tallinn, 1954, lk. 311-346.
11. Lenin, V. I. Kõrvaldusvõimelistest illusioonidest. Teosed, nd. 25. Tallinn, 1954, lk. 175-188.
11. Lenin, V. I. Kõrvaldusvõimelisele rahvale peale tungile. Teosed, 25. nd. Tallinn, 1954, lk. 432-494.
12. Lenin, V. I. Vabariiklased ja meeslikud, monarhistid ja äärmuslikud. Teosed, 8. nd. Tallinn, 1952, lk. 195-196.
13. Lenin, V. I. Poliitilised sofismid. Teosed, 8. nd. Tallinn, 1952, lk. 330-337.
14. Lenin, V. I. II Internatsionaali vahel. Teosed, 81. nd. Tallinn, 1953, lk. 179-220.
15. Lenin, V. I. Iivandav katastroof ja kuidas selle vastu võidelda. Teosed, 25. nd. Tallinn, 1954, lk. 207-340.

2. Peablitseeritud dokumendid.

1. Maximilien Robespierre. Habt ihr eine Revolution ohne Revolution gewollt? Reden. Reclam. = Reden.
2. Максимилиан Робеспьер. Революционная законность и правосудие. Статьи и речи. М., 1959.
3. Жан-Поль Марат. Избранные произведения. т. I, II, III. Москва, 1956.
4. Конституция и законодательные акты буржуаз.

иные государства XVIII-XIX вв. Москва, 1954.

= Законодат. акты.

5. Революционное правительство во Франции в эпоху конвента (1792 - 1794). Сборник документов и материалов. Москва, 1924, = Рев. правительство.

3. Lijavachius.

1. Ландауэр, Т. Письма о Французской революции. т. I, Москва, 1925.
2. Терминска Робеспьера. Сборн Ж. Митон, в., 1920.

4. Lijandus.

1. Двербух, Р. Террористический режим во Франции в 1793 - 94 году. Вестник Коммунистической Академии. книга XI. Москва, 1925, кк. 165 - 203.
2. Добролюбовский, К. П. Терминдор. Всперки по истории классовой борьбы во Франции в 1794 - 1795. Вдесса, 1940. = Добролюбовский.
3. Доленг. Великая Французская буржуазная революция и католическая реакция. Москва, 1960.
4. Французская буржуазная революция 1789 - 1794. Под. ред. Волина и Тарел. Москва, Ленинград, 1941
= Волин и Тарел.

5. Labuss, J. Paredo, A. Всенародная история с 1789 по настоящее время. т. VIII. Французская революция 1789-1799. Москва, 1903.
6. Lefebvre, G. „A la mémoire de Maximilien Robespierre. Maximilien Robespierre. 1758-1794. Beiträge zu seinem 200. Geburtstag. Berlin, 1958, кн. 7-14.
7. Лыков, К. М. Максимилиан Робеспьер. Александровский музей. т. I. Москва, 1960, кн. 15-156 = Лыков.
8. Manfred, A. Z. Maximilien Robespierre. Maximilien Robespierre. 1758-1794. Berlin, 1961. кн. 19-66.
= Manfred.
9. Манфред, А. З. Великая Французская буржуазная революция XVIII века. Москва, 1956. = Манфред.
10. Манфред, А. З. Великая Французская буржуазная революция 1789-1794 гг. Всемирная история. т. II, Москва, 1955, кн. 14-55. = Всемирная история.
11. Манфред, А. З. Максимилиан Робеспьер - вожак революционной демократии Великой Французской буржуазной революции. Москва, 1958.
12. Markov, W. Robespieristen und Jacquesnoëtis. Maximilien Robespierre. 1758-1794. Beiträge zu seinem 200. Geburtstag. Berlin, 1958, кн. 159-218. = Markov.
13. Мамбег, А. Борьба с королевской и феодальной гегемонией в эпоху террора. сб.-д., 1928. = Мамбег.
14. Мамбег, А. Французская революция. т. I. Москва. Ленинград, 1925. = Мамбег, I.

15. Мамбиз, А. Французская революция. т. II, Москва, Ленинград, 1925. = Mathiez, II.
16. Мамбиз, А. Французская революция. т. III. Мертпор. Москва, 1930. = Mathiez, III.
17. Мамбиз, А. Революционные правительства. Историк-марксист. книга. 3 (55) Москва, 1936.
18. Дюносов, Р. Всплеск по истории Людовика XIV. Москва.
19. Олар, А. Политическая история французской революции. Происхождение и развитие демократии и республики. 1789-1804. Москва, 1938.
20. Soboul, A. In der Ursprünge der Volksdemokratie. Politische Aspekte der Sansculottendemokratie im Jahre II. Beiträge zum neuen Geschichtsbild. Berlin. к. 131-181.
21. Собуль, А. Классы и массовая борьба во время Французской революции. Из истории Великой буржуазной революции 1789-1794 годов и революции 1848 года во Франции. Москва, 1960. к. 25-65. = Soboul, Klassik...
22. Собуль, А. Проблемы труда во II году республики. Из истории Великой буржуазной революции 1789-1794 годов и революции 1848 года во Франции. Москва, 1960. к. 66-88.
23. Собуль, А. Революционные комитеты Парламента (1793-1794). Французский Законодатель. 1958.

Москва, 1989, кн. 153 - 164.

24. Софус, А. Робеспьер и народное движение в 1793-1794 годах. Из истории Великой французской революции 1789 - 1794 годов и революции 1848 года во Франции. Москва, 1960, кн. 134 - 154.

= Soboul, Robespierre...

25. Soboul, A. und Rudé, G.F. Das Maximum der Arbeitslöhne in Paris und der 9. Thermidor. Jakobiner und Sansculotten. Berlin, кн. 167 - 181. = Soboul, Rudé.
26. Захер, Я. М. "Белые". Ленинград, 1930. = Захер.
27. Захер, Я. М. Последний период деятельности Жана-Пьера Французский Ежегодник. 1958. Москва, 1958. кн. 165 - 183. = Захер, Французский Ежегодник.
28. Вайнштейн, В. С. Изучение истории Франции средних веков и нового времени советскими историками. Французский Ежегодник. 1958. Москва, 1958, кн. 490 - 513.

Sisukord:

	lk.
Eessõna	3
I pt. Prantsuse revolutsiooni üldine areng (1789 .a. - 1793 .a. sept.)	10
II pt. Jakobiinide klou lähemine frantsiisoidus	29
III pt. Robespierre ja tema osa jakobiinide klou sisevõitluses	64
Lõppsõna	108
Kirjandus ja materjalid	112

367 282
Auhinnale

Vaserix, A.
Jakobiinide
diktatuur...

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00650293 6